

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Erdem Özgöl

*Unutulmuş
Ataların Gölgesi*

ERDEM ÖZGÜL

Unutulmuş Ataların Gölgesi

***dipnot yayınları**

Erdem Özgül: 1983 yılında Ovacık'ta doğdu. İstanbul'da büyüdü. 2007 yılında yurtdışına çıktı. Viyana'da yaşıyor. Çeşitli gazete ve dergilerde öykü ve denemeleri yayımlandı. *Unutulmuş Ataların Gölgesi* ilk kitabıdır.

Unutulmuş Ataların Gölgesi

© Dipnot Yayınları, 2021

© Erdem Özgül, 2021

■ Dipnot Yayınları 389 ■ Edebiyat 36

ISBN: 978-605-71979-3-1

1. Baskı, 2023/Ankara

EDİTÖR: Ümit Özger

KAPAK TASARIMI: Duysal Tuncer

BASKI ÖNCESİ HAZIRLIK: Dipnot Bas. Yay. Paz. San. Ltd. Şti.

BASKI: Sözkese Matbaacılık (Sertifika No: 46586)

İvedik O.S.B 1518. Sok Mat-Sit İş Merkezi No: 2/40

Yenimahalle/ANKARA Tel: (0312) 395 21 10

Dipnot Yayınları (Sertifika No: 48147)

Selânik Cad. No. 82/24 Kızılay / Ankara

Tel: (0 312) 419 29 32 / Faks: (0 312) 419 25 32

e-posta: bilgi@dipnotkitap.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

www.dipnotkitap.com

ERDEM ÖZGÜL

Unutulmuş Ataların Gölgesi

***dipnot yayınları**

İçindekiler

Garabetin Eli.....	9
Trende.....	19
Sileymana Zerdeşt'in Tuhaf Ezidiliği.....	29
Dünyanın Her Yerinde Ararat.....	39
Ormanlara, Sesinin Gümbürtüsü Ormanlara	45
Sen Benim En Eski Arkadaşımdın	55
Karanlığa Gömülen.....	63
Yanık Sular.....	77
Zap Kemal ve Teğmen İsmail'in Günlerinden Bir Gün.....	89
Asuri Köyünde	103
Siyah Dağ	107
Ku Yev İm Miçev.....	119
Berlin Duvarı Güncesi	127

**“Her sabah, kendimizin nemli, sıcak bir kalıbı
gibi, bir gök cismi gibi, yorgunluğumuzu bırakırız
yatağımızda.”**

Cesare Pavese

Garabetin Eli

Garabet Ali ölüyordu.

Adını öğrenenler ona, estağfurullah, diyorlardı. Biz sana Mehmet Ali diyelim, ne garabetliğini görmüşüz kardeşim, işinde dürüstsün, düşünde dürüstsün. Ama kimliğinde yazıyordu, adı Garabet Eli idi, ama sürekli de değişiyordu kimliğini. İyi niyetliydi kimliğini yenileyen memurlar, eş dost, uzak yakın akraba herkes Mehmet Ali'ye karşı iyi niyetliydi, ne analar babalar var, ne güzel oğullar vermişler dünyaya da ne beter isimler takmışlar çocuklarına, diyorlardı. İnsan yavrusuna denir mi? Garabetin Eli. Yuh!

Sonra rüzgâr yön değiştirdi, Azrail'in listesinden silini-verdi adı. Bir mucizeydi bu, Mehmet Ali kafa karışıklığından kurtuldu, ölümü kir bildi, derelere dadandı, balıklarla tanış, su samurlarıyla arkadaş oldu. Elinde lifi, yok olmanın kalıcı izlerini söküp attı derisinden. Ölüme inat açıldı denizlere, göğü yıldızlı göklere yükseldi. Uçtu, yalın ayak. Bulutların üzerinden geçti, düşlere bir kapıldı, bir daha aýlamadı, aya sarılıp uyuduğunu sandı. Tanrı değildi belki ama daha iyisiydi canlıların. İnsanların şanslısı, elinde kılavuzuyla bir yolcuydu. Halinden memnun, gözlerini kapadı, çocukluğu-

nun rüyalarını, içinde kayboldukları şehirden aldı, getirdi. Dışleri, hatıralarının sararttığı kâğıtları ekmek bildi, kemirdi. Karnı onlarla doydu. İneklere sarıldı. Danaları hasretle kucakladı. Sen kasaptan kaçan. Sen canına kıyılamayan. Hâlâ hayattasınız. Geviş getiriyorlardı. Beraberce geviş getiriyoruz, diye düşündü Mehmet Ali, yüksünmedi, hayvan oldu, yüksünmedi, yavruladı, hayvan oğlu hayvan oldu.

O büyük kuş, alıp başını gidiyor, ardından mavi gökyüzünde beyaz ipimsi izler kalıyordu. Mehmet Ali, balık gövdeli uçağın kılıcığına oturduğunu unutuyordu, akli, arkında akan su oluyor, karpuzu lezzetli tarlalara akıyordu. Van'dan, Hakkâri'den binlerce çocuk büyüyecek, bugün olmadı yarın, Mehmet Ali'nin kılıcığına oturduğu balığın, beynine, kalbine, kamburuna oturacaktı. Yanaklarına aynı memnuniyet yerleşecek, orası Mehmet Ali'nin yurdu olacaktı. Hapisler, sürgünler, ölüm oruçları, mutluluğu kazanmak için değil miydi Mehmet Ali? Evet, diyor, kavgayı azaltmak için. Zihninde canlandığı, çocukların yanaklarında beliren o gamzeli yurda saldırılırsa savunacak, orası sömürülürse greve gidecekti. Mehmet Ali coşuyordu. İbrahim, dedi, ezelden beri seninleyiz. Uçak başını eğip yeryüzüne selam çaktığında, İbrahim'in Kızıldeniz'i yaran gözleriyle karşılaştı.

Mehmet Ali'ye gövdesinin evi sorulacak olsa şaşırırdı. Açlık hayli yıprattı onu, hatırlayamazdı, uçaktan ya da balıktan, coğrafyadan söz eder gibi söz ettiğini unutur, yeni hayaller kurardı. Yerin ve göğün uçsuz bucaksız kıyıları, köşeleri varken, neden bir tek insanla uğraşılır, şaşırır, benim arsam kuytuda, derdi, ama sokağını, kapı numarasını yine de söyleyemezdi. Yine de arkadaşları, kardeşleri, kapı komşuları,

meraklı kediye ortada bırakmaz, sorularını birer odun ekmeğinin sıcaklığında cevaplar, karınlarını doyurur, kayıplarını arar bulurlardı. Bir çay bardağının buharı vardı gözlerinin etrafında dolanıp duran. Dünya ekmekti, peynirdi, çaydı, kahveydi ama hiçbirisi yoktu. Ara sıra aklına geliyordu. Eskisi de açtı yenisi de aç. Ne değişti sahiden, Garabet Eli de aç, Ali de aç, Mehmet Ali de aç. Açlık isim değil kardeşim Garabetin Eli, kolay kolay değiştirilmiyor, dedi. Çok çalışmak gerek azıcık ekmek yemek için. Karnı kaşındı, kaşındı.

Hep sorulur, önce hiç cevap alınmamış gibi bir durulur, bakılır. Oysa bugün ne ise Mehmet Ali'nin hali, dün de üç aşağı beş yukarı o idi. Elini açtığında kader çizgileri üzerinden çözölen falı. Senden kim, neyi saklayabilir ki? Bilmez misin, mahalle iyidir hoştur ama, fazlasıyla içi dışı birdir, nefesi sır tutmaz bir at olur, avuçlarına boşaltır bildiğin heyecanını. Semtin nüfusu arttıkça, faytonun kayışı kopuyor, ciğerleri ağzına doluşan atın çenesi gevşiyor. Yaşasın da ne yapsın? Umutsuzluk. Ah bu umutsuzluk. Ne iyi ne kötü. Ne öldürüyor ne güldürüyor. Acı tütün tadı kalıyor damağında.

Kasnak derlerdi ona. Zayıf, çelimsiz. İnatçı da derlerdi. İyi ama unutkan çocuk. Çok kitap okur, fakat on dakika oturup dersine çalışmaz hergele. Kavgasının adamı. Büyüdükçe bir derdi anam, onu taklit eder iki derdi babam, üç derdim ben, bizi yalnız bırakmaz dört derdi kapı komşumuz. Ama o bizden duyduklarına sağır kalır, yoluna yoldaş olmuş omuzları alır, başkalarının kötümser omuzları hizasında durmaz, kemiklerini besleyecek olan güneşe doğru uzatırdı ayaklarını. Gidince hakkında konuşulanlar gölgesinin ardı sıra ilerler, doğuştan iki adam olan Mehmet Ali'yi

üç katlardı. İnsan gövde, onun gölgesi ve hakkında varılan kanaatların bir toplamı olur çıkardı, İyiniyet Sokağı'nda.

Sahi annen seni mahallemizin kaynağı kötülük olan sütüyle hiç emzirmedi mi komşu? Daha gençsin. Bilmez misin hiç? O apartmanlarda kimler ölmüştür de Azrail'in haberi olmamıştır. Yanılıyor muyum, ama yalansam yalancısın de, alınacak nem kaldı. İşte burada, Barba Yani'nin meyhanesinin yanında Mehmet Ali ile top koşturduğumuz bir arsa vardı, ona da belediye gökdelen yaptı. Kaldım mı tarlasız, bademsiz, beldesiz, cırlıçıplak.

Burada, gençlerin görüşüp seviştiği, yemeğin buharının zihnimizi açtığı bu mekânda, Mehmet Ali günlerce aç bîlaç yatmıştı. Senin de rahatlıkla gözünde canlandırabileceğin gibi, sırtüstü uzandığında gökyüzünü değil hapishaneyi, eli silahlı askerleri görüyordu, yatağı sırtında biriken yorgunluğu almaktan çok, canında yeni yaralar açıyor, sünger Mehmet Ali'nin kanıyla besleniyordu. Kafası yukarıdaydı ama gözleri yıldızların hizasında değildi henüz. Dişlerinin ona verdiği, az önce yediği yemeğin lezzeti değil, acı, bazen kan tadı oluyordu. Yemeği bırakmıştı. Balıkları, ton balığını, etleri, kuzu, koyunu, otları, fasulyeyi, patlıcanı bırakmıştı Mehmet Ali. Kursağından bir şey geçmeyince, dişleri ekmeği çiğnemeyince, Mehmet Ali'nin içi içini yiyordu. Çiğ bir fasulye tanesi, gözlerinin önünde bağırsaklarını turluyordu Mehmet Ali'nin. Dostum ben Eyfel Kulesi değilim. Boyum, posum meydanda, beni terk et. Fasulye onu dinlemiyor, dişlerini çıkarıyor, sinirlerini ısıırıyordu. Hemşire kadın bardağı ağzına tutuyordu. Hapı yutuyordu yutmasına ama yeşertemiyordu Mehmet Ali. Bu da onun sinirini bozuyordu. Özlediği

et tadını, bazen dişleri arasından sızan kanından alıyordu. Oysa sofraları uzağa itmiş, gönül rahatlığıyla aç kalıyordu. Gövdesi önce yağlarından kurtuldu. Basenlerini elliyor, pörsümüş derisinin içinde oluşan boşluktan hoşnut kalıyordu. Burada artık beni yoracak ne kaldı ki? Fazla kilolarının altında nefes nefese kalan, can çekişen insanlara oldum bittim kızardı. İnsan bedeni, onun özgürlüğüne ket vuracak denli ileri gitmemeliydi arkadaş. Yürüyebilmeli, koşmalı, nefesini daraltmamalıydı. Sigara sağlığa zararlıdır, üretip satan da milyonerdir. Özgürlük, artık beni güldürüyor. Bir ara bunu söyledi ve kanından bir damla daha aldı. Yüzü doymuş gibiydi. Özgürlük. Sustu. Bir süre sonra bir başka ülkenin adı bilinmeyen başkentine gitti, bilmediğimiz bir dille, ora insanlarıyla politika konuştu. ABD, Avrupa, İran ve sair ülkelerden politikacıların bahsini ediyorlardı hararetle. Scheisse, dedi. Angela Merkel scheisse. İşçileri yoksullaştırdı durdu.

Gelgelelim haftalar ayların peşine düştüğünde, zaman so-luksuz kalıp ıslık çalmaya derman bırakmadan akıp gittiğinde, Mehmet Ali yattığı yere daha bir kenetleniyordu. Adada çocukluğunu taşıyan atları sayıklıyordu. Ayağa kalkamıyor, büyük dişlerinden birinin -köpek dişi, derdi, çocuk olsaydı- sinir ucu çenesine, diğeri beynine değiyordu. Mehmet Ali'yi yoruyor, olur olmaz öfkeliendiriyordu içinde kısa devre yapan bu sancı. Ağzı köpürdüğünde içinde kendisinin de adını sanını bilmediği, selamsız suratsız bir başka insanla tanışıyor ama bu tanışıklık tahmin edebileceğin gibi, onu pek de mutlu etmiyordu.

Böyle olmamalı, damarlarını söküp atarcasına bağırıp çağırmamalı, ara sıra unutuyor emin olamıyor ama eğer arkadaşlarını bu seferinde kırmışsa bir dahakine gönüllerini al-

malı, onları sevdiğini, önemseddiğini, bazen treni rayından çıksa da bunun böyle olduğunu bilmelerini ısrarla belirtmiyordu. Israrla vurguluyordu bunu kendine. Ağzından çıkan o öfkeli, biraz da terbiyesiz yabancının ağzına yüzüne bakıyordu aynada. Kardeşim, diyordu, irkiliyorum. Kanıtı, tırnaklarıyla kanattığı eti, avuç ayası oluyordu. Unutmamak için gövdesine işaretler kazıyor ama elinde değil, avuçlarına vurduğu damga da kâr etmiyordu. Kendisine uyku gibi, kafa karışıklığı gibi geliyordu az önce aklında olan şey. Çok geçmeden, unutmamam gerekir deyip içine kazıdığı hassasiyetinin onu terk ettiğini anımsıyordu. Neydi, ama neydi? Söylenip duruyordu. Ama giden şeyler, ister dağa kaçan bir keçi olsun, ister gecede yolunu şaşırان bir mermi, kolay kolay kendi adreslerini bulamıyorlardı. Caddelerde ölümün adı, yorgun mermi şimdilerde, biliyor musunuz? Hastalar, ölümler, diriler, günden güne eriyen bu adamdan yükselen sese hayran kalıyor, ona bakıyorlardı. Biliyor musunuz, diye sorusunu yeniliyordu Mehmet Ali. Bütün gözler pür dikkat, alâkanın evini alıyor, Mehmet Ali'nin mahallesine taşıyorlardı. Ne anlatıyor bu adam, ağzından çıkanı ilgiyle takip ediyorlardı. Faytoncu amca, beni Yorgolara götürecektin, unuttun, diyordu Mehmet Ali. Çocukluğun konuşmaya yüz tuttuğu yerde, siyasal ilgi onun süt dişlerini kısıkanıyor, büyüğümsü hoyratlığıyla alıp başını gidiyordu.

Bir zaman sonra dalgakırından etkilenen birileri, cesaretlerini topluyor, ölen ve dirilen Mehmet Ali'nin etrafında pervane dönüyorlardı. Hastanın bakıcısı oluyor, canlılığını şerbet, tuzlu su ve B1 vitamini ile beslemeye kalkıyorlardı. Mehmet Ali elinde olmayan ama üçüncü sayfa kupürü zihnine yazılan gazete haberini açıp okuyordu. Galata'da bir

genç, hayatını kaybetti. Galata'da her genç hayatını kaybeder. Yaşamamızı isteyen kim ki?

Bak bu videoda köpek dişi bırakıp gitmiş Mehmet Ali'yi. Bilmiyor belki de gitmemiş de ağzında büyümüş, kocaman bir hayvan olmuş. Kendine kızıyor, asıl hayvanlık sende ama, aşısını neden geciktirdin. Sinirlerini ısıyor şimdi. Işığa duyarlısın, onunla yüz yüze gelemiyorsun. İyi mi, sonucu beğendin mi? Kuduz köpekler böyle olur işte. Yeryüzünün nimetleri onlara zehir olur. Ağzımda büyüyen diş değil köpek, köpek. Hav, hav. Gel Karabaş gel, Mehmet Ali'yi ısır. Akıllı çocuk değil o. Görüyorsun işte, çocuklar kaçıyor Mehmet Ali'nin iskeletini görünce. Büyükler irkiliyor. Ağzımda benimle büyüyen diş değil, köpek. Ben hayvanımı yanımda taşıyorum, ona canımdan yer verdim, ahır ne kelime. Gülüyor serinkanlı doktorlardan biri. Senin gibi 20 yaş dişin de yaralanmış Mehmet Ali, izin ver bari onu tedavi edelim. O zaman aç kalırım. Kanım bana dayanma gücü veriyor. İyi ya kuduz değilsin işte, kendine haksızlık etme o halde. Uykuya dalıyor. Floresan ışığı altında uyumak süratli, yaylanarak sarsılan bir tırda seyahat etmeye benziyor. Uyku ya da kamyon, her an devrilebilir. Ölümü göze almak başka, yok yere ölmek başka arkadaş. Floresanları söndürün, diyor. Hemşire, gün içinde karanlık, bu katlanılır şey değil efendim, diyor. Uyanıyor Mehmet Ali. Refakatçilerinden biri keuderleniyor. Bir sigara sarıyor. Mehmet Ali'nin burnuna gelen bu tütün kokusu, Mozart'ın 40 nolu senfonisini mırıldanmasına yol açıyor. Sahi sen hiç açlığın haftaları değil, ayları devirmesi üzerine uyandın mı? Uyandın da yeni bir hayat kurabildin mi? Ne bileyim ben, insan bu. Ev kiralar, duvarlarını boyar, mutfağına fayans döşer, banyosunun duvarına bir

ayna asar. Bir kadına tutulur, kadın sevdalısının gel git aklına da bakmaz, ona bir çocuk doğurur. Aklı dursun ya da başına gelsin, o çocuk büyür, babasını sever, aralarına yol girince özler. Çok şükür Mehmet Ali'nin de başına geldi bu. Mozart'ın senfonisi bitince benden bahsediyor bu adam, diyor. Karım var benim, çocuğum var, çok şükür başımda aklım, içinde fikrim var. Bedeli de bu. Gövdesini işaret ediyor.

Mehmet Ali düşünüyor. Buraya nereden geldim. Olduğu yerin bilincinde ama akli başına hangi adımlarla geliyor, bunu bilmiyor. Hafızasına güvenirdi. Apartman içinde kolon mübarek, söz, yüz, resim, bir kez yerleşsin, bir daha onu bırakıp bir yere gidemezdi. Söz tamam da Mehmet Ali, yol, nefes alış verişin, bunlar farklı şeyler, sapla samanı birbirine karıştırma gözünü seveyim. Hani soğuk havalarda senin gür soluğun, beyaz kıvılcımlar çıkarırdı. Onları nerede bıraktın. Hiç mi otobüsle seyahat etmedin Mehmet Ali, cam kenarı koltuklara bayılırdın hani. Sen şehre gelirdin, Adana kayıp giderdi gözlerinin önünden, şehirlilerin acelesi var, bir koşu uğrar, yolcularını uğurlar sallanan elleri ile onlar ev sahibi olup, bir yere çakılı yaşamının hüznüyle geride kalırlardı. Daha ileride Konya Karaman Ovası'nda kuzular, ne güzel meleşirlerdi. Allah bilir, el sallardın çobanlarına, el sallardın da gölgeliklerden sana bakan gözler ellerini mi, yoksa yüreğini mi sende bırakırlardı, emin olamazdın. Herkeste kendinden bir parça bıraktığını, bir çerçi olup herkesten bir parça bir şey aldığını düşünür de rahatlardın hani, şimdi yolunu neden çıkaramıyorsun? Yaklaşırdın sanayi şehri İstanbul'a. Devrimi yapacağız. Çocuk emeği sömürülmeyecek. Bazen İstanbul'un ötelere, Sofya'ya komşu Edirne'ye varırdın. Atina'ya komşu Meriç'e. Devrimi yapacağız. Bunun için ön-

celikle nehirleri geçmeli, sırası geldiğinde dağlara, dağlara, dağlara gitmeli. Unuttun mu? Hayır, serum şişesini yatağın demirine vurma. Kırma. Sen kendinsin, Mehmet Ali'sin. Bırak saçmalasınlar sana "geçmiş olsun"a gelenler. Sen hakkında alelacele kurulan cümleler değilsin, daha fazlasısın, bu söylenen yalanların hepsi değil, bazılarıdır. İyi halt ettin şimdi. Yorgun kanın damla damla yatağına akıyor. Ağızlardaki bütün Mehmet Aliler defolup gidiyor. Hemşire. Hemşire çabuk. Hasta serum şişesini kırdı. Asker oğlum, intihar mı etti o deli olan çocuk? Hani esas adı bi garabetmiş ya o. Canına mı kıydı?

Bir şeyler sızlıyor ama akli sızıntının kaynağında değil. Gülüyor. Ölecek garibim. Kolay değil. Hiç kolay değil bir insanın toprağa girmesi. Bu en az on yılda bir olur. Evet, diyor hemşire. Sık sık olmaz. Kendinizi yaralamayın lütfen. Yaşayın. Dinlenin biraz. Ne zaman ihtiyaç duyarsanız ben buradayım. Kendinize, kendinizi anlatmaktan vazgeçin, bu sizi yorar. Kilikya güzeldir eminim. Macar ovasının kuzularını özlemişsiniz belli. Ama üzölmeyin, siz Mehmet Ali'siniz. Kendinizi kaybetmenize izin vermeyeceğim, endişelenmeyin. Buraya ring aracı içinde geldiniz. Baygındınız, hatırlamamanız gayet normal. Hem ara sıra bize Mozart mırıldandığınız, ada, fayton, mahalle, aşk gibi anılar anlattığınız oluyor. Hafızanız diri, ne güzel. Mehmet Ali seviniyor, öölmüyor. Köpek dışının altında yuvalanan kanını emiyor. Bir şeyler yemek her zaman iyi geliyor. İster ot olsun isterse de kendi kanı olsun. Güç veriyor insana. ✍

Trende

Bir trendesin. Gidiyorsun. Gitmezdin, yerinde sayardın da tren hayallerinde giderdi senin. Ne oldu, yalın ayak çok yürüdü, hiç farkına varmadan büyüdü mü zamanla.

Yanık tarlalar seni demiryolu ile göz göze getiriyor şimdi, adımların mı hızlandı, neden raylara öyle uzak gözlerle bakıyorsun? Bak katarlar gelip geçiyor. Sosyalist Avrupa'nın trenleri baş belası, ama bu nostaljiye değmez mi? Hatırlamanın kavrulan kahve kokusuna benzer bir yanı var, bunu es geçebilir misin? Havada vagonların izi, biz buradan geçip gittik dostum. Şimdi artık başka bir memleketteyiz. Bu arada bulutlarınızı da biraz kararttık. Bir şimşek çaksın, yağmur yağsın, sular aklassın, bizim kararttığımız havanızı. Kendi duasına âmin demeyi de ihmal etmiyor, tacizine kulak verdiğin tuhaf yolcu.

Gülümsüyorsun. Dilin, seni sınırlarının çok ötesinde yalamış olan bu yansımaya bir karşılık verme ihtiyacıyla doluyor.

Adi komünistler, bizimle dalga geçiyorlar, devrimlerine paramızın, hiç olmadı çikolatamızın karasından karıştırdığımız için, demeyecek misin? Haklısın. Ne para senin paran

ne de çikolata senin ikolatan. Bir an düşünüyorsun. Sözcükler aklının ucundan geçiyor ama onlara inanmıyorsun. Dişlerinin ucuna yerleştirip, bir cümleyle beden kazandırma gereksinimi duymuyorsun, sorumsuzsun onlara karşı. Elinde değil kafanın içinde kabuğunu kırmış ölü bir kuş şimdi dilinin ucundaki bu sözcükler. Ördek yumurtalarıyla göz göze geliyorsun. Onlara bir şey demeyecek misin? Demiyorsun.

Dişin ağrıyor. Kimselere bir şey demiyorsun. Ağzının içinde bir demir, kendi ateşinde elikleşircesine kaynıyor. Anlatamıyorsun. Ördek yumurtalarına bakıyorsun. İçinin karanlığını yara yara geliyor bir çocuk. Nebuyi. Imm mon dejeuner. Yumurtaları alıp gidiyor, aynı ferahlıkla. Kalsalar diyorsun, ördekler dünyaya gelse, daha çok yumurta yerdin Nebuyi. Nebuyi, elbisesinden bir heybe uydurmuş, yumurtaları içinde, annesine koşuyor. oğalmak sonsuz, çoğalmanın sonu yok. Ve Avrupalılar, yaban ördeklerinin çoğalmasına izin verirler mi bakalım? Tilki olsa neyse, hızlı koşar, yakalayamaz, özgürlüğünü boğamazlar Mösyö Gerabedian. Ah Nebuyi, yaban her yerde yaban.

Bir kız orada, akıllısıyla ayrı, delisiyle ayrı uğraşıyor. Yerlisinin başına açtığı bela ayrı, yabancısının apayrı. Ne yapacak, elinde silahı savaşa girmiş ama balta girmemiş ormanda sıkışıp kalmış bir asker bu kız aynı zamanda, önünü açabilecek mi? Marlon Brando'nun *The Apocalypse* filmindeki rolü akıp gidiyor gözlerinin önünden. Bu kadar iyi hatırlaman hamallık, kafanı biraz boşaltmazsan, sadece dişlerin değil,

günün birinde beynin de dökülecek. Ürperiyorsun. Ama söz dinlemiyorsun. Virginia Woolf'la konuşuyorsun, biliyorsun Woolf öldü diyorum sana, Mrs. Ramsey ölmedi ya diyorsun. Oysa kitapta ölmüştü ama vefatından sonra da kalanların yaşamında kendi yerini koruyordu. Aslında imgesi can veremiyordu bir türlü. Düşünmekten yorulmuyor, kıza dönüyorsun.

Utana sıkıla, Sarah diyorsun. Dönüp, oui, Monsieur Michco, diyor sana. Ne isteyeceksin, söylesene hadi, kız seni bekliyor. Yanakları yeni kızarmaya başlayan elmalara türdeş, görüyorsun, dudakları da öyle güzel, artık sussam konuşsam, ya da delirsem, öpüşmek istesem. Söylesem. Bu dış ağrısıyla? Vazgeçiyorsun. Kendini biraz geri çekiyorsun. Kızın bacaklarını bir kot pantolon örtüyor. Dış ağrısı bu, ağız kokusu yapar bakarsın. Böyle bir durumda öpüşmek istemek, insan yoldan çıkıyor bazen, arabası devrilmiyor ama dikiz aynası tuzla buz oluyor, yolcuların gözü korkuyor. Kendinden korkuyor, kendine kızıyor. Her durumun izahı, bu çokbilmişliğin canına okuyor senin, böylesi zamanlarda kendini sevemiyorsun.

Sarah'a geri dönüyorsun, yabancılarla çayır çimende yata kalka toprağın rengini almış kızın elbiseleri. Pantolonunu gövdesine yapıştıran kemerini görüyorsun.

Aç olduğunu hissediyorsun. Yiyemiyorsun. Dişinin üzerinde ekmek durmuyor. Durdurmaya kalkarsan aman Allah, kendini dağılmış bir pazar yerinde buluyorsun. Domatesler,

mandalinalar, biberler, yerlerde, ayakaltında eziliyorlar. Ka-fan oradan oraya sürünüyor.

Dilsizsin, nasıl anlatacaksın, ne diyeceksin Sarah'a? Dişle-rim ağrıyor desen, dilinin coğrafyasına çok uzak bir yerde-sin, burada yeni lisanlar öğrenmelisin. Aksi halde anlaşıla-mıyorsun. Sessiz olduğunu sanıyorlar, oysa içindeki gürültü şiddetli bir baş ağrısından başka bir şey değil, çıktığı tek yol var, o da acı, gerisi ülken gibi, etrafı kapatılmış bir çıkmaz sokak.

Elini ağzına götürüyorsun, d'accord, anlıyor seni Sarah. Halin duman, insan anlamaz mı, gözüyle görüyor yüzünü yakan ateşi. Uzunsun, eğiliyorsun Sarah'ın merakını gidere-bilmesi için. Saçlısın. Bir orman gibisin. Her tarafından tel tel saç sakal fışkırıyor. Dışından bir parça, ağzının içinde kırıl-mış senin diyor, seni bir iyi gördükten sonra. Ağrı var, ca-nın yanıyor ama bu cana yakın kızın ilgisini kendine sakla-yamıyorsun, acının bir kurşun gibi vurduğu yüreğin ısını-yor, derisi kazara senin derine değdiğinde. Şaşıryorsun. Te-şekkür ediyorsun. Anlamaz biliyorsun, uzun zamandır bana kimse dokunmamıştı, çok sağ olun, diyorsun. Niye dedim ki? Utanıyor, pişman oluyorsun.

Günler, yüzünde bir ateşin yanıp sönmesine benziyor. Sabahın közü, günü ısıtıp aydınlatıyor, öğlen oluyor, akşam, gün külleniyor gözlerinin içinde. Gece onu savuruyor, külle-rin karanlığın oyuncağı oluyorlar. Günün kapısını uykun kapıyor. Çağrılınca onunla, içinde hiç kimsenin, hiçbir be-denin olmadığı şeyle uyumaya gidiyorsun. Gece birisiyle

yatmıyorsun ama sabah olduğunda onlarcasıyla uyanıyorsun.

Bir sağda solda başıboş gezinen yavru kediler, bir de sen, sütle besleniyorsunuz. Burası çok ilginç bir kasaba, diyor-sun. Domuzlar bayat ekmek kırıntılarıyla besleniyorlar, atlar otla, adı köy ama mülteciler dışındaki bütün sakinleri hayvan. Biri bize hakaret ettiğini mi sanıyor, şu koşulmaya hazır atlarla? Kulaklarında nal sesleri, sırtlarındasın, uzaklara ışınlanıyorsun. Yağmurun alabildiğine yağdığı yolda atının adımları bir kök gibi dalıyor sulara, derinliklere doyuyor ve çıkıyor, hızı anlatılır gibi değil.

Diş ağrısı ağır bastığında attan iniyorsun. Dilin nerede senin, sözcüklerinin yakası açılmıyor burada. Atının adımlarını seyreliyor. Birdenbire o kadar eski çağlara dönüyorsunuz ki, renklerin bir dili varmış, bunu kâğıt oynayarak öğreniyorsunuz. Vert. Blue. Noir. Rose. Je m'appelle... Alors, diyor Cristin, sevinçle. Uygarlığa yaklaşıyorsunuz. Resim çiziyorsun, isimler yazıyorsunuz. Jean Paul Sartre. Şeyh Adl Gustav Flaubert, L'Education Sentimentale. Robert Capa bir fotoğraf albümünden sana bakıyor. Kitabı çalışıyorsun. Sahi Yerevan Roma'dan kaç yaş büyüktü?

Sarah bir tren bileti, bir randevu kâğıdı, daha başka bir sürü ıvır zıvır doluşturuyor avuçlarının arasına. Sevgili arkadaşım diyorsun, canım... Cümleler ağzında kalıyor. Carlo, sakallarının kaybettiği ağzını buluyor ve oradan sizlere bağırıyor, toparlanın gidiyoruz. Gidiyoruz. İçin kıpır kıpır. Gidiyoruz, diyorsun. Afrika kıtası, birçok ülkesiyle bir kez daha gadre uğramak üzere temsil ediliyor bu yolculukta.

Kenttesiniz. Geniş caddeler, tren istasyonları, otobüs duvarları ve hız. Atlar ne kadar hızlı giderse gitsinler, orada yaşılayacaklar senin nazarında. Kent hayvanların iştahını kapar, diyorsun.

Çocuklar minibüsten iniyorlar. Onları takip ediyorsun. Şaşkınsınız. Bütün kış kapatılmış evcil hayvanlara benzetiyorsun arkadaşlarını, kendini. Uysal koyunlar gibi yeşil ışıkları geçiyor, gar binasına giriyorsunuz. Treniniz iki dakika önce alıp başını gitmiş, maalesef elli sekiz dakika daha bekleyeceksiniz. Akrep ve yelkovan yeterli zamanı kat ettiğinde yola çıkmış olacaksınız. Gecikmeseniz bari. Gideceğiniz diş kliniği çok büyük olsa gerek, on iki kişisiniz, dişi, canını yakan. Hepiniz de aynı saate, sabah 09.00'a bekleniyorsunuz. Biriniz 09.00, diğeriniz 09.10, bir diğeriniz 09.20, 30 olsa neyse, ama hepiniz aynı saate, aynı dakikaya yazılısınız.

Bir trendesiniz. Gidiyorsunuz. Zaman sizi yolda buluyor. Ağaçlar, sular, kuşlar, koyunlar, keçiler, yolunuzdan eksik olmuyorlar. Hayvanlar elektrikli tellerin çevrelediği bir otlakta sessiz, uysal, ilerleyen camlarınız onları geride bırakıyor. Geyiklerle karşılaşıyorsunuz. Saman balyalarıyla. Başağı iri, buğdaylar biçilmişler. Toprak yolda kızlar bisiklet sürüyorlar.

İlk defa trenden iniyorsunuz. Courtatelle'desiniz. Size verilen adres bu kasabaya çıkıyor. Diş kliniğini rahat bulacak mıyız diye düşünürken sen, arkadaşların çoktan kapısında bitiyorlar. Muzırlığın tutuyor, çiçek gibi çocuklar bunlar, ek-sen betonda bile yeşerirler, diyorsun. Gardan çıkıyorsunuz,

üçgen biçiminde yapılar hemen karşı karşıya bakıyorlar, dış-
çı, süper market ve gar. Kapıyı çalıyorsunuz, bir kadın açı-
yor, sizi tek tek bekleme odasına alıyor. O olmasa, yardım
etmese, bir kapıdan üçer kişi geçecekmişsiniz gibi olağanüs-
tü endişeli bir hali var bu kadının. Gülümsüyorsunuz. Tamam,
arkadaşlarının hepsi Afrikalı ama hiçbiri yamyam falan değil,
gayet sakın, nereye nasıl gidilir bilen insanlar. Kadına kızı-
yorsunuz. Böyle bir gözlem yapmaktansa, kapıyı poposuyla
korumaya alıyor ve sizi daracık bekleme odasına dolduru-
yor. Camları açıyorsunuz, kalabalıksınız, mevsim yaz ve he-
piniz erkeksiniz, eviniz yok, çamaşırlarınız düzenli yıkanmı-
yor, terliyorsunuz. Kadın geliyor, sert bir hareketle camı ka-
patıyor. Kokuyorsunuz.

Şaşkınsınız. Hepiniz hep birlikte, bakışlarınızı kadına çe-
viriyorsunuz. İstese hepinizi teker teker döver, dövmüyor ya
ona saygı duyuyorsunuz. Biraz bekleyince, dalından kopa-
rılmış domatesler gibi oluyorsunuz. Güneşin alabildiğine
ısıttığı camların arkasında. Yüzlerinizde acı var, kanınız
tembelleşiyor, dudaklarınız düşüyor, dişleriniz daha bir
meydana çıkıyor. Birbirinize hangi dişinizin ağrıdığını soru-
yorsunuz.

İçinizden birini çağırıyor kadın. Soyadını unutmuşsun
ama adı aklında, Yusuf bu, doktorun huzuruna kabul ettiği
şanslı kişi. Çok sıkılıyorsun, çok kalabalıgız, bana sıra gelir
mi? Yoksa burada pişer miyim? Tuvalete gidiyorsun. Çişin
sarı sarı akıyor. Açtığın muslukta, soğumasını beklediğin su-
yun soğuduğuna kanaat getirdiğinde elini yüzünü yıkıyor-

sun. İcini bir ürperti alıyor. Küçük bir yudum su, dışında sancıya neden oluyor.

Bekleme odasına geri dönüyorsun. Yusuf orada, şaşkın, öfkeli ama hiçbir şey söyleyemiyor. Ağzının içindeki tampon sağ yanağını büyütmüş. Kanı dudaklarının ucunda, ilticası kabul edilmiş sanıyorsun, içi öyle ölgün bir huzurla dolu, oturuyor. David içeride. David'i düşünmeye kalmıyor, bir iki dakika içinde o da yanağı büyümüş, kanı dudaklarının ucunda, bekleme odasına geliyor. Öfkeli. Yusufunki gibi dingin değil David'in öfkesi, onun çocuk gözlerinde bir külhanbeyi büyüyor. Canı yandığında yere tükürüyor. Gözünden bir damla yaş geliyor. Anlatamamanın verdiği bir isyan etme biçimi bu, öyle sanıyorsun. Beyaz mermerde ilk kan lekesi David'inki oluyor. Onu İzak izliyor. İzak'ın da dişi çekiliyor. Ariel çağrılıyor, Ariel de ağzı büyümüş bir halde geri dönüyor. Mermerdeki kan lekesi gitgide büyüyor.

Çağrılıyorsun. Başka bir doktor dişin çekilmez, dolgu yaparız demişti. Paran ya da sigortan yoktu da yaptıramamıştın. İki haftada çürümez ya? Bir önceki doktorun sözüne güveniyorsun. Bu arada kadın seni çoktan koltuğa oturtmuş. Çekilen dişlere bakıyorsun. Arkadaşlarının ağızlarını, diş yapılarını biliyorsun. Dişlerine bakarken o tabakta onların kafalarını görüyor sarsılıyorsun. Kadın dişini çekip tabağa koyuyor. Böylece bugün çekilen dişlerin bu uzun tabaktaki sıralamasını çözüyorsun. Senin ilk çekilen dişin bu, canını çok yakmıştı, ona bakmıyorsun bile, kendini biraz olsun tanıyor. Ama o kısacık anda, Yusuf, David, İzak ve diğerleri gözlerinin önünden gitmiyorlar. Dişleri değil de onlar kendileri

bu tabağın içinde ölü yatıyorlar sanki. Bağırıyorsun, Yusuf, İzak, Davit, Melkon, çocuklar kapıyı açıyorlar, uyuşturulmadan çekilmiş dişleri kanıyor hâlâ. Kimi bilerek, kimi gayri ihtiyari kanını damlatıyor beyaz mermere, seni alıyorlar kadının elinden. İçeri gidiyorsunuz. Kanınızı görüyorsun. Tabakta, arkadaşlarının kafaları sana bakıyor. Ağızlarını açıp gayri ihtiyari bir şeyler söylediklerinde bakışların tabağa gidiyor. Dişleri orada, katledilmiş, ağızları burada acı acı inliyor Afrikalıların. Dil bilmiyorsun ama onlarla böyle konuşuyorsun. Şimdi seninle diyalog kuramıyorlar, öfkeleniyorsun. Kadın dilinizi kopardı sizin, susarken bir yandan da buna içten içe inanıyorsun.

Operasyon tamamlanınca dışçiden hep birlikte çıkıyorsunuz. Tüküre tüküre gara kadar gidiyorsunuz. Gara geldiğinizde tükürmeyi kesiyorsunuz. Burada farklı bir siyah var, Tamil Kaplanları'ndan biri bu adam, sizin geçtiğiniz yollardan geçmiş, kamplarda kalmış. Şimdi oturum izni var, artık çalışabiliyor. Size acınızı paylaşan gözlerle bakıyor, elinde paspası yerleri silerken, ağzında bir dişinin eksikliğini fark ediyorsunuz. O sizi selamlarken, yanakları adamın boşluğunu gösteriyor.

Bir tek bu adam var diyorsun, bize, bizi rahatsız etmeyen gözlerle bakan, bir tek bu adam. Geri kalan herkese kırılıyorsun, sanki başka bir gezegenden gelmişsiniz de türünüz henüz keşfedilmemiş gibi size uzak uzak bakıyorlar. Her an geri çekilip, kaçmaları gerekebilirmiş gibi. Neredesiniz, cep hede mi, yoksa varlığınız sivillere zararlı mı? Korkuyorlar dudaklarınızın ucundaki kandan.

Şimdi bir trendesin. Gidiyorsun. Arkadaşların, onların dişleri, ev sahipleriniz, onların uzak duran bakışları ve Tamil Kaplanı, hepsi gözünün önünde de bir dişçi kadın yok görünürlerde. Düşünüyorsun. Ama ben onu hiç görmemiştim ki diyorsun. Kadının sadece cinsiyeti kalmış aklında. Bunun dışında, yaşlı mı, genç mi, güzel mi, çirkin mi? Hiçbir şey hatırlamıyorsun.

Hâfız senin hafızan, denizinde herkesi yüzdürmüyor demek.

Bir trendesin. Gidiyorsun. Sonun hayırlı olsun.

Eyvallah, senin de, diyorsun.

Söylesene kiminle konuşuyorsun?

Eskilerden bir gezginle, uzundur kendi kendime konuşuyorum, diyorsun. ✍

Sileymana Zerdeşt'in Tuhaf Ezidiliği

Dostluğu için Tamar'a

Sileymane Zerdeşt'le Türk konsolosluğunda karşılaştım. İkimiz de Ezidiyiz ama Şengal'in değil, haritaya göre Suriye ve Türkiye'nin Ezidileriyiz. Bir bizden olmayanın, bizi yadırgayanın ocağında tanıştık dostumla.

Ömrü diktatörlüklere karşı ateş açmakla geçmiş bir adam. Yıllar gelip geçmiş, saçı, sakalı ağarmış, artık bu dünyadan değil sanki. Çok eskiden dinlediğimiz bir masaldan cümlemizin hatırında kalmış çehresi, yakışıklı, hırçın. İnsana bir uçurumun ağzından bakıyor sanıyorsun, heybetli ama Allah göstermesin ya ayağı takılıp düşerse? Gayri ihtiyari, paramparça olur diyorsun, yüreğin ağzında. Farkındasın, bir o kadar da acemice adamın uçurumlardan oluşan bu hayatla karşı karşıya gelişi.

Dünyanın bu kısmından değil, orası belli. Belki dağlarda çok gezdiğinden, kentli ve aceleci değil, ne yüzü ne de öyküsü. Sakin, yaşlı. Fazlasıyla yorgun ama şurada oturup biraz dinleneyim diyebilecek biri de değil. Yürü, yürü, hep yürü.

Çok kandırılmış bir adam bu. Bazı yalanları affetmiş, diyelim ki günlerce süren yolculukların birkaç saatte biteceği söylenmiş ona, ama söylenen olmamış, yolun sonuna vardıklarında, ayaklarının derisi kalkmış tek tek her birinin, kan revan ve sızı içinde oturdukları yere lanet etmişler. Coşkulu bir yürüyüş bitmiş, beden dinmek bilmeyen ağırları almış başını gitmiş. Şimdi gülüyor. Gençtik dokunur mu? Anlıyorum onu, dokunmamış belli. Bugün yine bu denli içten bakıyorsan bu dünyaya, bir şey değil demek senin için kara zamanların tatlı yalanlarına aldanmak.

Bir de acı yalanları var hayatın, işte onlar yaşlı adamın sırtındaki kamburu büyütüyorlar, bir çıkıntı, bir tepe değil kamburu, sırtında gezdiği dağlardan biri, de ki Ararat'ın minyatürü. Dağlar onun yaşadığı yerler ya, o sırtında bir dağ taşıyor bundan böyle. Bir imge. Adı içimizde değiştirilemeyen bir yer. Karşımızda bir harita var, ne onun ne benim adımız soyadımız, nenemizin dedemizin adı, okulu, mezarı, ahır yok o haritada. Elinde Arapça, Türkçe kâğıtlar, onun varlığıyla alakası yok. Halini anlatabileceği çok bir sözcüğü yok bütün bu lisanlarda. Gözüne kestirmiş beni bakıyor arada bir, modern bir ülkenin elçiliğinde, modern bir başkentte, o da tıpkı Yaser Arafat gibi, Filistinliler gibi, Ortadoğu'ya, Asurilere has elbiseleri içinde, bir garipsediği dillerin yazılarına bakıyor, bir de duvarlara asılmış levhalara. Ona her yol yaban çıkıyor bu yazılarda. Bozkır ekilmemiş, biçilmemiş, yozlaşmış. Anlam veremiyor toprağa işlenen bu insanımsı hoyratlığa.

Çıkıyor terasa, tabakasını çıkarıyor kuşağından, tütününü eziyor parmaklarının arasında, tütününü saracağı yaprağı

dudaklarının arasına alıyor, hafif iki ucunu ıslatıyor, ruhu-
nun besinini dolduruyor açtığı yaprağa, ağızlığını da takıyor,
sigarasını dudaklarının arasında tutuyor ama yakmıyor, bir
tane daha sarıyor, etrafına bakınıyor, cıgarasından isteyen
yok şimdilik. Bugüne kadar bacası altında uyuduğu hangi
evde aş pişmiş de Tanrı misafirinin payı unutulmuş? Yakıyor
sigarasını, cılız dumanını üfürüyor, duman ve bıyıkları aynı
renkte, sakallarında birkaç tel siyah kalmış, onu da dumanı-
na katıyor.

Bir büyük kalabalığın, gürültünün, gevezeliğin içinde o
kadar yalnız, o kadar ait olduğu yere göçmüş bir kuş ki Si-
leymane Zerdeşt, insanlar, onu anlamayan, dilini bilmeyen,
hatta dilinin insanlarını asimile etmeye azimli insanlar, dini-
ni çembere alıp yok etmeye yeminli devlet memurları, sivil
vatandaşlar, sessizleşiyorlar. Bu yaşlı pirin etkisi altına gir-
diklerini anlıyabiliyorum, ona uyup sigaralarını yakıyor, ağ-
layan bebeğe bakıyor, kuru gürültü yapmıyorlar. Sanırsın bir
başka dinin dervişleri, Ezidi dininin piri bu adamla yan yana
gelmişler, hep birlikte dualarını yanan ateşte sınıyorlar...

Gittiği yere rüzgârını götüren bu adam, dünyaya bir top
ışıkla gelmiş gibi, gittiğinde yıldızını da alıp gidecek olanlar-
dan. Çocukluk günlerimizdeki gibi, bir gece gökyüzüne ba-
kacağız, milyonlarca yıldızın arasından bir yıldız kayacak ve
biz ah eden annemize eşlik edeceğiz, o yıldız semadan silin-
diğinde varlığıyla büyük bir boşluğu dolduran Sileymane
Zerdeşt'i kaybetmiş olacağız. Ve biz büyüdükçe onun içi-
mizde bıraktığı boşlukta büyüyecek, ah eden annemizi anla-
yacağız olgunlaştıkça, ona dönüşeceğiz göğün sonsuz boşlu-
ğunda semah dönen turna sürüsü gibi.

Giden gidecek, kalanlarla devam edeceğiz, sonra biz gideceğiz, kalanlar devam edecek. Böyle sürüp gidecek...

Bugüne kadar kimsenin yanına gidip tanışacak cesareti kendimde bulamadım. Ne, güzel gözleriyle bana bakan kadınların eşiğine varmaya gitti ayağım, ne de değer verdiğim adamların. Gitmek istediysem de elim kolum bağlandı hep. Bir kenarda durdum, seyrettim. Ama şimdi ne olduysa beni kendine bağlayan o çekingen zinciri Sileymane Zerdeşt kırdı. Kahve otomatından iki sert, siyah kahve çektim, beni kendisine benzettiğini gördüğüm yaşlı adamın yanına vardım, kahveyi uzattım, şaşırmadı, oğluymuşum ya da torunu, ya da yol arkadaşı gibi, birbirimizi zaten tanıyormuşuz gibi, sunduğum kahveyi aldı, dilinin güzel sözcükleriyle bana teşekkür etti. Fazladan sardığı bir sigara benim hakkımdı bunu biliyordum, ben de onun içine doğduğu geleneğin oğullarından biri idim. Hakkım olanı bana verdi, itiraz etmedim, aldım. Kendisi için de bir sigara sarmasını bekledim, sardı, yaktı. Sigaramı ona yaktırmayacağım abdalın malumuydu, ateşi bana verdi, ben de dumanımı tüttürdüm. Plastik bardakların içindeki hazır kahvelerimizden birer yudum aldık, yüzü biraz daha açıldı, elleriyle başımı okşadı. Kürtçe konuşmaya başladı, onu anladığımı ama bu dili konuşamadığımı, Viranşehir'de bizim Kırmancı konuştuğumuzu söyledim. Hoşuna gitti, öyküsünü anlatmaya başladı, ilk defa bir adam görüyordum benim anadilimde, tek bir cümle Türkçe, Kürtçe, Arapça eklemekten tamamen bizim sözcüklerimizle konuşuyor, bizim cümlelerimizi kuruyordu. Burası sıcak dedim kendi kendime. Bizim her bir odası kocaman evimizi ısıtan soba yanıyor burada. İçimi ısıtan anadilimin sıcaklığı

ğıydı, beni baba ocağına götüren o huzur bir soba olarak gelmiş kurulmuştu gözlerimin önüne, büyük bir soba, geceye karışan odun ateşinin dumanı ve bize verdikleri; çay, yemek, yıkanmak için su ve koynunda hiç üşümeden uyuduğumuz nadir gecelerden biri. Şimdi Sıleymana Zerdest geçmişten bunları alıp getiriyor, hediye ediyordu bana.

Elindeki kâğıtları, pasaportunu uzattı bana. Vize alıp Diyarbakır'a, ailesinin sürüldüğü köyüne gitmek istiyordu. Ez ne zom braye mın çen sare mı mand na dina de? Daha ömrün uzun, günün çok dedim ama ne kadar çok olabilirdi seksen yıla yaklaşan bir ömrün geleceği ve daha ne kadar sürer sürgün bir geçmişin çocuğu olmak, kendi geleceği içinde ise çocuklar, torunlar vermek toprağa, acı nereye kadar uzatır nesillerdir asi bir adamın ömrünü? Bilmiyorum, dedim kendime hayretle, ben kâhin miyim?

Bundan dolayı belki de yaşlı arkadaşım ömür bahsinde sözü uzatmayı gereksiz buldu ve bana kanserden söz etti. Kanser onun canına okuyacak, onunla birlikte, yıldızını gökyüzünden alacak ve karanlığa gömecekti. Şimdilik verdiği şey sadece acı ve özlem. Bir an önce vize alırsa Diyarbakır'a gidebilir, Dicle nehrini görebilir, surlara çıkabilir, yıkık duvarları elinden geldiğince onarabilir, anadilinin insanlarıyla kucaklaşabilir ve ecel ondan canını istediğinde gözü arkada kalmadan verebilirdi. Bana bunları öyle bir hararetle anlatıyordu ki, başım dönüyordu. Eliyle işaret ediyor, o hanım beni çağırdığında benimle gel ve ona, onun dilinde sana söylediğim her şeyi anlat olur mu iki gözüm benim? Tamam mı oğlum benim? Tamam mı yol arkadaşım ha, tamam de? Ona tamam diyor, ellerini sıkıyor, emin olmasını istiyordum ama

onun ihtiyacı olan şey rahatlamak değil, heyecanlanmak, göğsünün kafesini alaşağı etmekti besbelli.

Bir ülkesi, vatanı, vatandaşlık bağı yoktu onun. Bir kara parçası üzerinde kâğıtsız kalakalmış bu adam, ailesinin geçmişte Osmanlı vatandaşı olması sayesinde, arazilerinin tapuları, geçmişinin Türk hükümetinin kaydı altında olması ve büyük uğraşlar, avukatlar, mahkemeler, harcanan paralar sayesinde bir geçiş pasaportu alabilmişti Türk hükümetinden ve şimdi vize istiyordu. Sırtında silahı olmadan, gölgesini alıp gidecek, gölgesi üzerinden eksik olmayan ailesinin çayırlarını, tarlalarını görecek, sonra yüzünü Yezdane Dilo-vana dönecek, Tanrısının alnına yazdığı yazıya sığınacaktı.

Sırası geldi ve elinden tuttum, kaldırdım onu, bizi bekleyen kadının yanına gittik. Kadın sarı saçlı, yüzü kemikli, ince, uzun boylu, artık yaşlanmaya başlamış ama güzelliğinden de bir şey kaybetmemiş, Türkiye'nin batısından yüzü gün güneş görmüş bir Türk kadınıydı. Karşısında, *başbelası* olduğu her halinden belli Sıleymane Zerdeşt'i gördüğünde ne şaşırdı, ne de beyaz yüzü buruştu. Gayet saygılı bir şekilde önce dinledi misafirini. Zerdeşt konuşmasına Türkçe başladı.

Merhaba, ben Türkçe çok az biliyorum, yine merhaba, merhaba.

Merhaba, dedi kadın. Sizi dinliyorum.

Kolumdaki yaşlı adam bir on dakika hiç susmadan büyük bir heyecanla benim anadilimde konuşuyor, kadın ve ben bazen onunla birlikte gülüyor, bazen hüzünleniyorduk, kadın gibi ben de o anda sanki sözcükleri anlamıyor da

adamın ruhunu dinliyordum. Sustuğunda yaşlı dostumuz: Şimdi de sizi dinleyelim, dedi kadın. Anlattım ona dilimin döndüğünce, bir kez daha yüzünde güller açtı. Kâğıtlarımızı aldı. Eksişiniz yok, süpeeerrr, dedi mutlulukla. Bizi uğurlamak için oturduğu yerden kalktı ve geçmiş olsun dileklerini sundu berbat bir hastalığa yakalanmış olan dostuma, vizesini alabileceğini, korkmaması gerektiğini söyledi ve biz ona gelecek spas, gelecek spas deyip durduk, bari sen Türkçe söyle dedi kadın bana, ne demek gelecek spas, ne demek weş u war be? Çok sağ olun, çok teşekkür ederiz, dedik. Biz merdivenlerden aşağı inerken o hâlâ gülümsüyor, kâğıtlara kaşe vuruyor, imza atıyordu. Artık şundan emindik ki bürokrasinin tozlu raflarında uyumak yerine elden ele geziyordu bizim kâğıtlarımız. Ne diyebilirdik ki? Hakkımızda hayırlısını söyledik.

İkimizin de işi bitmişti. Çıktık Türk konsoloslüğundan. Seninle öykümüz daha bitmedi, gel bir kahve içelim, sonrasında yolculuğumuza devam edelim, dedi Sıleymane Zerdeşt bana. Cafelerden birine girdik, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa Avusturya'da gerilla dağdan inmiş, haliyle ahalili bir telaş aldı, öyle şaşkın ve korkak bakıyorlardı dostumun kıyafetlerine.

Bu bakışlar altında, ölmekte olan, okulsuz, kitapsız bir dili konuşuyorduk. Biz birbirimizi anladıkça, oturduğumuz yere alışmaya başladıkça, güldükçe, camın ardından baktığımız, önümüzden geçiveren sarhoş adam takılıp düştüğünde ah ettikçe, bizim de onlar kadar normal, onlar kadar insani reflekslere sahip olduğumuzu görüyor, vestiyerden paltosunu alan ama “bir dakika ne olacak” merakıyla kalanlar,

paltolarını kucaklarına alıyor, bir kahve daha söylüyorlardı. Biz de şaşkınız bu yabanilik karşısında, uzatmıyor kalkıyoruz, emekli cafe müşterileri montlarını kucaklarından alsın bir kez daha gardroba assınlar ve sohbetlerine devam etsinler istiyoruz.

Sıleymane Zerdeşt'in hem dostu, hem de komutanı olan Dr. Abdurrahman Qassimlo'nun İran ajanları tarafından vurulduğu sokağa gitmeye karar verdik. Linken Bahngasse, aradığımız adres buydu. Doktor Qassimlo ve yoldaşlarının cesedi bu sokakta, 5 numaralı apartmanın 3. katındaydı.

Taksi sokağa giriyor, 5 numaraya geldiğinde duruyor: Evet evinize geldiniz beyler, diyor Türk şoför. Evimizdeyiz ama ikimiz de çok mutsuzuz, adamın parasını veriyor, tak-siden iniyoruz. Dostumun koluna giriyorum, 3. kata çıkarıyorum onu, kapı açılıyor: “ Kürt müsünüz?”

Susuyoruz...

Bu daire, yanlış gelmediniz diyor kadın, lideriniz maalesef benim evimde vuruldu.

İçeri giriyoruz. Qassimlo bu odada diyemeden kadın, dostum wey gidiii Qassimlooo diyor yırtılan ipek sesiyle, yerde Qassimlo, kurşunlar saplanmış gövdesine, eğiliyor Sıleymane Zerdeşt kaldırmak için dostunu düştüğü ölüm uykusundan, wey gidi Doktor Qassimlo diyor. Eğildiği yerde kan yok, barut kokusu yok, silahların patladığına dair herhangi bir iz de yok ama eğildiği yerde Dr. Qassimlo var. Orada sessizce ağıt yakıyor, gözyaşları parkenin üzerine dökülüyor. Dr. Qassimlo oradan kaldırılalı on yıllar geçmiş ama o ve arkadaşları oradalar, düşmüş bedenlerinin kokusu sinmiş odalara, eve.

Polis sirenleri, ambulanslar, az aŗaŗıda köprünün baŗında yaralı yakalanan tetikçi, hiçbir Şey, hiçbir Şey geçip gitmemiŗ henüz bu sokaktan. Olay yeri inceleme ekibi on yıllar sonra hâlâ mermiler buluyor, sa  telleri, zulalanmıŗ tabancalar, görgü tanıkları buluyor, topluyor, herkesle tek tek konuŗuyor ama adaletin temin edilmesine sıra geldiŗinde, sokak sakinleŗiyor, ev sessizleŗiyor, bulgular, tanıklar ve hakikate olan aŗkı insan soyunun buhar oluyor, kurŗun sesleri duyulmuyor o zaman. Dostumun koluna giriyorum, evden çıkıyoruz, kadından özür diliyoruz, bizi rahatlatıyor kadın. Eskiden daha çok konuŗu olurmuŗ, Şimdi kim geliyor ki diye soruyor, yalnızlıktan Őik yet i sesiyle. Bir kez daha teŗekk r ediyor, otobüs duraŗına gidiyoruz. Her Şeyin bunca canlı ve bunca  l  olduŗu bu sokakta, anadili Asurca olan vurulmuŗ bir Kürt gerillasının yasındayız biz seninle H l ne Krulich, hâlâ, diyorum. Evet, diyor Zerdeŗt. Haklısın. Doktor'un eŗini de ziyaret edebilseydim keŗke.

O burada deŗil ki, uzaklarda, demiyorum.  

Dünyanın Her Yerinde Ararat

Franches Montagnes o kış, İsviçre'de karın ilk düştüğü tepelerden birisiydi. Genelde de kara kışa karşı çok dirençli olduğu söylenemezdi, bazen ekim sonunda bembeyaz olurdu zirvesi. Daha yapraklar dalında, elmalar alında morunda olurdu üstelik.

İlk beyazlıklar yükseklerle düştükten sonra dört ülkenin ortasında kalan İsviçre, Fransa, Almanya, Avusturya ve İtalya'nın rüzgârlarıyla beşik gibi sallanır. Adına bise ve fön denen bu rüzgârlar günlerce uyutmaz insanı, çalıştırmaz. Ağaçları kökünden söker, dallarını çırılçıplak soyar, yaprakları katar önüne, başıboş bir Balkan müzisyenine yaptığını yapar, sokak sokak gezdirirdi onları. Sağlam yapılmamış binaların, çatıların vay ki vay haline. Rüzgâr onları alaşağı eder. Sonra fırtınalar günden güne diner, yağmurlar başlar. Aralıksız her Allah'ın günü yağmur yağar. Gökyüzü kapkaradır, nefes bile alamazsınız. Yağmurlar da durur Tanrı ağlamayı kesince, kupkuru bir soğuk başlar. Gazeteci çocuklar manşeti kendileri atarlar. Tanrı öldü, merhametsiz bir soğukla baş başa kaldık. Bir adet Aujourd'hui alınız lütfen. Ve bir gün, bir ka-

fede otururken, ya da işe giderken, ya da İranlı, Iraklı, Afgan, Ermeni bir mülteciyseniz herhangi bir köşe başında sizin dilinizi bilen bir tanıdığı beklerken o kar yine yağmaya başlar. Önce tane tane, sonra lapa lapa iner toprağın üzerine karın öldürücü kıymıkları.

Siz, çaresizce arayadurun anadilinizin insanını, mevsimler sizi anlamaya yanaşmaz, kar örter beklentilerinizin üzerine.

Franches Montagnes bembeyazdır, dağlar bembeyazdır dönüp baktüğınızda ve toprak da saçınız sakalınız gibi yavaş yavaş ağarıyordur.

Böyle bir gündü, Franches Montagnes'a turmanmıştık. Kar köpürmüş yağıyordu yine. Biz birbirimizin gözünün yaşına bakmıyorduk, ekibi hiç ummadığımız bir anda toplamışız ya, kendimizi kaybetmişiz çok mu, kartopu oynamaktan çok kavga ediyorduk.

Bir de baktık, aşağıdan köpeklerin çektiği kızaklarıyla yaşlı bir adam ve iki genç şarkı söyleye söyleye bize doğru geliyorlar. Birbirine o kadar uyumlu bir koroydu ki bu, doğa onlara uyum göstermese Tanrı ayıp ettiğini düşünebilir sanıyordum, dağlar, içi insansız, hayvansız kalmış mağaralar, onların sesini alıyor, bir koro halinde geri veriyorlardı.

Mest olmuşum. Gelip yakınımızda durakladılar. Allah'ın selamı dur durak bilmeden başımızın gözümüzün üzerine yağıyor, ağartmadığı bir zerre bırakmıyordu bizde. Yaşlı adam termosunu çıkardı, gençlere çay doldurdu. Kar, bardakların içine doluyor, eriyor, buharlaşıyordu. Konyak şişesini çıkardı, çayın üzerine biraz da konyak ekledi adam.

Biz de kavgayı ve gürültüyü kestik, süt dökmüş kediler gibi bu yaşlı adamı ve yanındaki gençleri izlemeye koyulduk. Adam bize baktı, baktı:

“Gençler bize katılmaz mısınız? Hep beraber eğlenelim olmaz mı?” diye sordu.

Vardık yanlarına. Çok mutlu oldu adam. Bir yandan da evine misafir gelmiş de sunacak pek bir şeyi olmayan ev sahibi gibi mahcuptu. “İşte gençler, işte çayınız, işte hazır dostlar” diyor, gülen yüzünü kar kaplıyordu.

Hemen bir eliyle örtülen yanaklarını açıyordu, diğeriyle öyküsünü dallandırıp budaklandırıyordu. Yanına varmakla onu mutlu etmiştik, bunun gölgelenmesini istemiyordu.

Köpekler durup biraz da olsa dinlenmişlerdi bu birkaç dakikada.

“Hadi bakalım şu karşı tepeye çıkabilir miyiz, ne dersiniz?” diye sordu bize.

O kızak sırtında biz yaya, tırmandık gittik istediği yere kadar. Hepimizin saç baş ağarmış, mevsimin elinde kardan adama dönüşmüştük. Onun bıyıkları da donmuştu. Konuşukça eriyor ağızına akıyordu buz. Bir ara sustu hiç konuşmadı. Biz de sustuk. Sonra bize sormadan konyaklarımızı bir kez daha tazeledi. Soğuktan yanan yüzlerimizi ve ayak parmaklarımızı dualarla ısıtmaya kalkıp, onun yanı başına toplandık. Koltuk değneğini aldı eline. Yardım ettik ayağa kalktı. Ararat'ı anlatmaya başladı bize. 1910 doğumlu bu adam yıl yıl ne kadar ve nasıl kar yağmış o kadar ayrıntılı anlatıyordu ki şaşkındık, inanamadık ama yine de dinledik kendisini.

Ama o bahtsız 1930 yılına geldiğimizde, dedi, durdu, soluklandı:

“O zamanlar ben genç bir Kürt idim, Kürtçe konuşurdu annem babam. O yıl Ararat’tan çekilemeyen Kürtler, akrabalarımıydı. Ölen arkadaşlarımızı kara gömüyorduk hep beraber. Evet, kar da toprak ve su gibi bir örtüdür, örter üzerini içine aldığı. Ama insan yine de örtülere fazla güvenmemeli, bir gün örttüklerini dışarı vermesini bilecek kadar da vefasızdır onlar, çocuklar,” dedi.

Sesi alçaldı ve malum, diye heceleyerek getirdi cümlesinin sonunu. Yorulmuştu. Onu yeniden kızağa yerleştirdik. İster istemez üçümüz de boşlukta kalan bacağına bakıyorduk.

Soru soruyorsunuz gençler, biliyorum, bilmez miyim hiç? Cevap vereyim o zaman, şeker hastasıyım, şu lanet olası ülkenin çikolata fabrikaları bana bir bacak borçlular, iyi kalpli doktorlarım bacağıma kestiler, dedi. “Bence biz doğulular kasapları çok severiz, beni ele alalım isterseniz, istesem de doktorumdan nefret edemiyorum. Oysa elimden aldığı şey adımlarım” Deli deli, uzun uzun, hece hece güldü. Kahkahası karşı tepelerde yankılandı. Gülüşüne köpekler eşlik etti havladılar, havladılar, havladılar. Köpekler halden anlayan hayvanlar, dedim. İçimden. Ötelerde bir ağaç kırıldı. Suskunluk oldu.

Sonra döndü bize, neşesinden hiçbir şey kaybetmemiş bir yüz ifadesiyle, siz bana çok soru sordunuz, şimdi cevap verin bakayım, nereden gelir, nereye gidersiniz, belli ki doğu ülkelerindensiniz, ama nereden ve kimlerdensiniz? Yanaklarını şişirdi. Güldü.

Ben Vanlıyım, Stefanakert'de doğdum, dedi Davit.

Biz sadece sustuk. Nereli olduğumuzun ne önemi var dedim içimden. İşte Ararat'tayız. Senin bu baş belası dağın dünyanın her yerinden görülüyor işte.

Tipiye kanıp uyumuşum da beni uyandırır gibi kararlı bir ses duydum.

Hadi inelim, diyordu ihtiyar.

Sınırlarından içeri izinsiz girdiğim bir başka ülkeden geri döndüm. Gümrüğünü, ötesindeki evleri, suları şırl şırl akan dereleri pek beğenmemiştim.

Hayal kırıklığı içinde, hadi inelim, dedim ben de.

Kızağın ipini köpeklere bağladık yine, inişe geçtik. Hiç susmamışız da, harıl harıl konuşuyormuşuz gibi, soluk soluğa kalmıştı adam, sözü yine o aldı ve devam etti: Çocuklar bu kar Ararat'a da böyle yağıyor işte, şimdi düşünün ne bereketli bir yaz bekliyordur anamın babamın toprağını. Avuçlarını açtı: “Aghothir kapuyt yerkink, aghothir dashti tzaghik, vor el tsav tchlini, vor anhog jpta mankik”,* dedi gökyüzüne doğru bağırarak.

Biz sadece sustuk. Sustuk mu ondan da emin değilim ama içimden kuraklık dedim, susuzluk dedim, göç, dedim. Dünyayı öldürüyor muyuz, ne bok yiyoruz kendime sordum durdum.

* Dua et mavi gökyüzü / Dua et çayırdağıdaki çiçek / Acıların yok olup gitmesi için / Çocukların umursamazca gülebilmesi için.

On yıllardır bize söyleyecekleri olan bir adamla karşılaşmıştık ömrünün son yıllarından birinde, o konuştu biz dinledik. Davit'e göre Araratlı bir fedai, bana göre aynı zamanda en önemli Kürt isyanlarından birinin de tanığı bir ihtiyarla karşılaşmıştık Franches Montagnes'da.

Kendisine soracak ne çok soru vardı dağarcığımızda.

O günden sonra bir daha dövemedik birbirimizi. Savrulduk dört bir yana, kar altında uyuyan o Kürtler, Kürtleşmiş ama yine de ölümden kurtulamamış Ermeniler gibi, onların kemikleri gibi, oradan oraya, bir fırtınadan bir diğer yağmura, sürüklendik, aktık gittik. Belki de ihtiyar adamın demirden gerçeğiymiş gürültümüzü dindiren. Her birimiz için için konuştuysak bile sesimizi dışa vuramadık. Bizi kimse duymadı.

Ormanlara, Sesinin Gümbürtüsü

Ormanlara

“Hücrede kolsuz bir adam var, birileriyle konuşmak istiyor efendim. Bir kadının ona sürekli şarkılar söylediğini söylüyor, eğer istersek bize de dinletebilirmiş.”

“O zaman buyursun başlasın, bizim onunla uğraşacak zamanımız yok ama belki duvarlar ilgilenir kendisiyle.”

“Ömürsünüz müdürüm, ama adam susmuyor, daima baştan alıyor, bakın yine başladı, sizce de bir kadın şarkı söylemiyor mu?”

“Evet, bir kadın şarkı söylüyor. Güzel de söylüyor. Yayla mı var burada, ova mı var, ceylan mı var, orman mı var? Yok. Yoksa radyosu mu var bu adamın, çünkü sesine doğa eşlik ediyor. Yani yemezler. Gidin radyosunu elinden alın. O bu kadar güzel şarkı söyleyemez ya, betonda yatıyor pezevenk, bronşları dolmuştur şimdiye, hangi sesle bu şarkıyı söylüyor.”

“Yok efendim. Hücresinin aradık, taradık, yaktık yıktık bulamadık bir şey.”

“Taklit mi ediyor. Beceremez saçmalamayın.”

“Yapıyor efendim, içine işlemiş adamın, siz bana bu kaseti dinletemezseniz ben de akşamdan sabaha bu şarkıyı söyleyrim diyor.”

“Ama şarkısının sözleri nerede bu kadının şey adamın, bir şeyler söylüyor lakin...”

“Söylüyor efendim. Bakın yine başladı öyküsünü anlatmaya. Geceleyin kendisi de uyumuyor, bizi de uyutmuyor.”

“Kayda alın o zaman. Yarın bir gün bir şey olursa elimizde kanıt bulunsun.”

“Başladı efendim. Hikâye anlatıyor.”

“Kayda alın demedik mi?”

“Alıyoruz efendim. Kızmayın. Başladı:

“Burada yalnızsam, masamda bir başına oturmuş, siz dostlarıma anlatacağıma beyaz kâğıda aktarıyorsam sözcüklerimi, bu eksik olmamdan dolayı böyledir. Tam olsaydım, yani anlatırken elim, selam verirken başparmağım, yön belirlerken işaret parmağım yardımcı olabilseydi bana, kuşkusuz daha canlı bir adam olurdum. Oysa bu halimle büyük bir ağaç gibiyim, benden çok uzaklara salınan köklerim ve taa bulutlara uzanan dallarım var ama beni toprağın üzerinde tutan, ağırlığımı tartan kollarımdan biri alçakça gövdemden alındı. O günden bu yana bedenim eksik, anlatımım yarım. Konuşmak beni tatmin etmiyor artık. Yalnızca boşluğumu dikte ediyor bana... Ama içim dışım ağzım dilim susmuyor yine de. Bir sürü gürültü, bir sürü baş ağrısı. Evet sürüyle. Yalnızlığı sevmiyorum. Ağzımı açtığımda bana ceylanlar, dağ keçileri, koyun ve kuzular da eşlik ediyor.

Dostlar, söyleşmek, sadece ağzımdan çıkan birkaç sözcükten ibaret değilmiş, bunu iyice anladım. Şimdi karşımda konuşmaya başladığında biri, görüyorum ki, bütün bir bedeni eşlik eder insanın meramını anlatışına, ilginç ama kar-

nı, geniş ya da dar omuzları, ayağa kalktığına bacakları... İlahi, bunu anlamak için sakat kalmaya ne gerek vardı diyeceksiniz, biliyorum. Kolsuzluk benim tercihim değildi ama kolum koparıldı ve onun eksikliğini her nefes alış verişimde yeniden yaşıyorum. Varlığında değerini elbette biliyordum ama yokluğunda ne denli eksik kaldığımı sözcükler dilimin ucunda biriktiğinde çok daha iyi anlıyorum. Sesime ses verecek, beni oyunun içine çekecek olan parmaklarımın yokluğu sözcüklerimi yavanlaştırıyor.

Kolum esmer bir erkeğin koluydu. Oldukça kıllı ve zayıf sayılırdı. Zaten bir mahpus çok istese de fazla kilo alamaz cezaevlerinde. Yılın üçte ikisi açlık grevleriyle geçtiğinden sürekli kilo kaybedersin. Uzun maceralardan sonra, bana hiçbir ağırlığı olmayan, beni tamamlayan kolum hükümlü bulunduğum Hakkâri Cezaevi'nin duvarlarını aşmayı başardı. Mahkemem götürülürken ben, parmak izimin alınması sonucu suçlu bulundum. Bazı şeylerin üzerinde parmak izime rastlanmıştı, üzerime ifade veren birkaç kişi de bulununca, mahkemenin isteği olan on beş yıl hapis cezasına hüküm giymem şeriatın emri oldu. En karanlık zamanlarımdan biri olduğunu sanıyordum o mahkeme salonunda hüküm giydiğim saatlerin. Akrep ve yelkovan tık tak etmiyor, zaman ilerlemiyor da etimi silip süpürüyordu bilincimden. Bugün düşününce, beterin beteri de var, bunu neden aklıma koymamışım, bilmiyorum.

Güleceksiniz ama kendime çok kıızıyordum, ellerim kırılısaydı, sürmeseydim parmaklarımı ne bir kapı koluna ne de başka bir camii duvarına, o zaman hapsedilmez, bunca yılı saymak zorunda kalmazdım dört duvar arasında, diyordum. Yıllar sonra kendime ettiğim beddualar tuttu diye düşünüyorum bazen de. İyi ama ben imansızlıkla yaftalanmış bir adamım, Tanrı'ya güvenim ne ki duam ya da bedduam karşı-

lık bulsun. Biliyorum gülüyorsunuz, ben de gülüyorum ama saçmalamak bazen insana iyi geliyor. Kendisiyle baş başayken hele.

Benimle birlikte uzun yıllara hüküm giyen parmaklarım, cezamın bitmesine beş yıl kala beni terk ettiler. Bedenimin bir parçası canımdan ayrı düşmüştü. Kolumu hep herhangi bir söğüt ağacının gür bir dalı gibi düşündüm. Koptuğu gün ayrılmıştık. Kurumuş muydu yoksa. Bir zamanlar bana ferahlık veren, bir kenarına eğilip gölgesinde uyuduğum dalıma ne olmuştu, oduna mı dönüşmüştü benim bir parçam, ne olmuştu? Bunu çok merak ediyordum. Günlerden bir gün bir mahalle çöplüğünde izine rastlandığı uzvumun. Çöpçüler çöp konteynırını boşaltırken, iri yarı karıncaların kolumu sarıp sarmaladığını görmüşler. Gecenin saat beşi imiş. Arabadan feneri alıp gelmiş bir daha bakmışlar, konteynırı devirmiş ve arabanın farlarını yakmış, iyice emin olmuşlar. Bir insan kolu karıncaların ağzındaymış ve karıncalar Allahsızca kemiriyormuş onu. Günah demişler, çarpılırsınız demişler, ama kimseye söz dinletememişler.

Dalın gövdesinden koptuğu yerde irin varmış, karıncalar oradan ayrılmıyorlarmış. Kolumun çeşitli yerleri darp edilmekten etim oyulmuş, derin yaralar açılmış bedenimin benden uzak kalan bölümünde ve bu yaralardan kanımı emiyormuş karıncalar. Avucum hafif sıkılıymış ve avucumun içi, parmaklarım karıncalarla doluymuş. Bu kadar karınca kanımı emmek için koluma üşüşmüş Adamlar şaşkın ve korkak gözlerini ayıramıyorlarmış benden. Karıncalar yaralarımın akarken çöpçüler tenime dikkatle baktığında etimle derimin birbirine karıştığını, derimin neredeyse yüzüldüğünü görmüşler. Adamlar fena ürkümüş, kâbus görüyoruz sanıp birbirlerine tokat atmaya başlamışlar. Korktukça ve birbirlerini hırpaladıkça büyüyen endişeleri anlam kazanmaya, ha-

reketlenmeye başlamış. Güya parmaklarımı oynatmışım ve avucumun içinden yerlere dökülmüş karıncalar. Az azmetmişim ve bileğim yerden kalkar gibi olmuş, tekrar yere ışığın altına düştüğünde karıncalar kolumu ekmek bilmiş, yeniden üşüşmüşler. Beni yiyorlarmış. Buna inanmak size zor gelebilir ama o an oradaydım sanıyorum. Sağ olan parmaklarım, elim, bileğim o gün sürekli kaşınıyordu. Kanımda birileri, bir şeyler dolaşıyordu. Şehrin üzerinde ağır bir koku dolaşıyordu bir de. Haberlerden bilirsiniz, kanallar patlamıştı. Sağ olan kolum ölü olanın halinden mi anlatmıştı bana ne olmuştu sahiden.

İşi gücü bırakmış bu üç genç adam. Çer çöp ve hatta belediye'nin onlara zimmetlediği arabayı bırakıp kaçmışlar, var güçleriyle koşmuş, oynayan parmaklarımdan, havaya kalkan kollarımdan bahsetmişler kaçarken. “Kolu burada, parmakları peşimizden sokağı adımlıyor, nefes alıp veriyor, peki ama bu adam nerede, bizi neden ayaklarıyla değil de eliyle, parmaklarıyla kovalıyor” demiş, etrafa bağırarak, endişeyle birbirlerine sorup durmuşlar. Yavaş yavaş dirildiğime yormuşlar peşlerini bırakmamamı, hortlarsam gövdemde açılan boşluğun hesabını onlardan soracağımı düşünmüşler ve çekip gitmişler. Arkalarına bile bakmaya korkuyor ama var gücümle onları kovaladığımı düşünüyorlarmış. Bütün bunları duyduğumda güldüm, sevindim, üzüldüm. Öldü sandığım kolum yaşıyor, yumruğum adam kovalıyor, hatta korkutuyordu da. Ama iyi ama kötü, ayaküstü düşler de görmesem yaşamım çok tatsız olurdu.

Sabah olduğunda çocuklarını okula, kocasını işe göndermek için uyanan Nairi Hanım şehrin orta yerinde bir tuhafılık olduğunu hissetmiş. Camdan dışarıya bakmış ve çöp arabasının sokağın ortasında ışıkları yanar bir vaziyette durduğunu görmüş, bir şey yapmamış sadece gördüğünü hayra

yormuş. On iki yaşındaki ikiz kızları annelerini öpüp kapıdan çıktıklarında evi berbat bir koku sarmış. Yine de çocuklar dışarı çıkma cüretinde bulunmuş ama sokağa adımlarını atamamış, geri çekilmişler. Çöp kokusu ve budanmış dalımdan akan irin kokusu birbirine karışmış, mahalleye doğan günü zehir etmişler. Sokağa çıkan eve geri dönüyor, telefona sarılıyormuş.

Bir dünya polis, çöpçü, gelmiş mahalleye. Araba öylece terk edilmiş bir halde sokağın ortasında kaldığından ve mahalleleş koktuğundan çöpçülerin öldürüldüğünü sanmış mahalleli. Üç ceset az kokmaz hani. Ama kokan üç ceset değil, sadece bir teröristin koluymuş. Polis arabaları siren çalarak sokağa girerken, mahallenin başıboş köpeğiyle karşılaşmış şaşkın bir şekilde arabadan inmişler. Çöpçüleri hunharca öldüren katilin anasına avradına hatta kundaktaki bebeğine az gitmiş uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler.

Kara karıncalardan alaca bir renge bürünmüş beyaz köpek, dalımı karıncaların elinden almak istiyormuş, ama karıncalar da kanlı etimi köpeğe kaptırmak istemiyorlarmış. Polisler köpeğe silah çekmişler, hayvan korkup devinimsiz kalmış ve aynasızlar kolumu köpeğin dişleri arasından çekip almışlar, hayvanın üzerindeki ve kolumdaki karıncalar onun vücudundan ayrılmış polislerin gövdelerine doluşmuşlar. Köpek yeniden kendi beyaz rengine dönmüş. Kolum görenin içini kaldırıyormuş, polisler bir yandan kanlarını emen karıncaları bedenlerinden silkelemek isterken diğer yandan korkunç bir görünüme kavuşan kolumu bir ceset torbasına koymaya uğraşıyorlarmış. Benimle uğraşmak zormuş. Öyle diyormuş polisler. Sövüp sayıp ne şirret adamsın bi türlü rahat durmuyorsun diyorlarmış. Doğrudur dedim ben de, benimle uğraşmak zordur.

Olay yerine bakmışlar ve bir cinayet izine rastlayamamışlar, bu ilk şaşkınlıkları olmuş. Ceset yok lakin elimizde bir kol var. Aramış sormuş çöpçüleri bulmuş ve bu cehennem kokan yerden ayrılmışlar. Mahallenin köpeği felaket tellalı gibi, karakola kadar kovalamış polis arabasını. Hav hav da hav hav. Köpekleri severim. İyi dostlar olabiliyorlar. Hakikatın peşine gitmede polislerden daha dürüst oldukları konusunda gram şüphe taşımıyorum. Ama eğitimsiz olanları.

Hayli bitkin, kusmaktan ayakta duramayan polisler parmak izimi almışlar, emniyet genel müdürlüğünün kayıtlarıyla karşılaştırmışlar ve parmak izinin Şemun Beth Tuma'ya, yani bana ait olduğunu tespit etmişler. Hakkımda genel bilgi taraması yapmış ve şehir hapishanesinde tutuklu olduğumu görmüşler. Komiser beş gün önce cezaevine bir operasyon yapıldığından ve o operasyonda bir greyderle kolumun koparıldığından habersizmiş. Tüm bunları öğrendiğinde ayakta uyuyan bir adam olduğu için kendine lanetler yağdırmış. Hasta çocuğu, ekmek parası derdi olmasa bu lanet işi yapmazmış, istifayı hemen basarmış, artık dayanamıyormuş, falan da filan da. Bilirsiniz işte zorunluluk can sıkar. Adamın da konuşurken sözcükleri boğazını sıkıyormuş.

Şu dakika olan olmuş, ben artık yitik kolumun boşluğuna bakıyor, tüm bunları siz dostlarıma nasıl anlatacağımı düşünüyorum. Sözlerim ağlamaklı olmasın istiyorum, normal bir insanda bulunan sadelikle gayet içten anlatabileyim olanı biteni. Kızmadan. Köpürmeden. Sövmeden. Saymadan. Biten bitmiş. Benden giden gitmiş. Koşsam çok uzaklara gitsem, gitsem, gitsem, gitsem ama nasıl gitsem. Benimle gelecek bir kolum yok. Burası dar, geniş bir alana çıksam dakikalarca koşabilir miyim ki?

Çöpçülerden biri cezaevine gelip tüm bu olup biteni anlattığında, dünyam başıma yıkıldı. Kolumun günler süren

macerası, derimin deforme olması, ölü parmaklarım üzerinden izimin bulunması cinnet geçirmeme yeter artardı bile. Ama zannımca sakindim ben.

Gözüm karardı, sol kolumla görüş kabinini yumrukla-maya başladım, Fikret Bey sağ olsun, o da bana eşlik etti ve ne yapacağını şaşırıp çuval oldu, içindekileri boşalttı, postu yere serdi. Sağ olsun diyorum çünkü tüm bu duyduklarımı, olanı biteni anlatırken olağanüstü acı çekiyor ama bana hissettirmemeye çalışıyordu, hiç öyle ucuzundan protez kol ta-karsınız, ya da Allah sabır versin de demiyordu. Gördükleri ona katlanılmaz gelmiş, savcılığa gitmiş, görüş izni almış savcıdan, geldi beni gördü ve hikâyemin benim bilmediğim kısmını anlatabileceği en sade sözcüklerle anlattı, sonra git-mek için izin istedi benden.

Olanı biteni düşündüm. Fikret Bey susunca kendimi bahsettiği komiserin yerine koydum.

Utandığı uyurgezerliğini ondan ödünç almış, ne dediğini duymadan, ısınan kulaklarımın içinde kaybediyordum ko-miserin sesini, duyduğum her bir sözcük beni eksilten o dehşeti getirip elimin altına bırakıyordu.

Fikret Bey ayrılırken elini kaldırdı, bana, uğurlar olsun Şemun Beth Tuma Bey, dedi. Elimi kaldıramadığımda ona, artık neyi ne kadar güzel anlattıysam anlatayım eksik anlata-cağımı, kendimi tam ifade edemeyeceğimi düşündüm.

Fikret Bey'in gözleri boşluğumda, gövdeme kaçamak bir bakış attı dönüp giderken. Ne diyeceğimi bilemiyordum, sö-züm ağzımda bir lokma ekmek oldu, gözüm parmaklıkları aşırıp gidişinde kaldı. Bir kabadayı gibi kolları ve gölgesi bir ileri bir geri sallana sallana gidiyordu. Ardında güneşi, par-

maklıkları bıraktı. Ben yine de bir süre boşalttığı koridora öylece baktım durdum. Sonra gardiyanlar gelip onun ışığından kalanları da geri aldılar.

“Orada öyle boşluğa gözlerini dikip beklemek senin görevin değil,” dedi başgardiyan.

Bir diğeri, “Boşluk beklenecekse onu da biz bekleriz beyim, dedi, piç piç kıkırdayarak”. Beni hücreme kapattılar.

“Çok sıkıldın madem, bu karanlıkta iyi uyursun, benden söylemesi,” dedi başgardiyan.

Kapı kilitlenir kilitlenmez gece oldu, artık Fikret Bey’i göremiyordum ama hala seviyordum, o iyi bir insandı bence. Geldi buraya, ikinci bir insan olarak dostluğunu getirdi, oturttu bu sandalyeye. Hatırı büyüktür artık, varlığı sınırsız ve güzeldir. Sağ olsun, var olsun.

İnfaz koruma memuru Necdet Karakurt’un notu: Müdürüm, 107 nolu Hücredeki mahkumun kendi kendine konuşmaları burada bitmektedir. Bana piç demesini bir yana bırakırsak, bugün erken uyudu çok şükür. Kafamız rahattır.

Sen Benim En Eski Arkadaşımdın

Levon benim tanıdığım biriydi. Onun anısıyla büyüdüüm. Şimdi kalkıp diyebilirsiniz, “Bu genç adam öldürüleli epey zaman oluyor, sen ise en fazla onun toprağa sürüldüğü yıllarda doğmuşsundur, haliyle imkânsız onu tanıman, hatırlaman bile.”

O halde anlatayım, canınız isterse inanırsınız, inanmazsanız, ııh, olmadı dersiniz. Elimde değneğim yok, olsa da sizi dövecek değilim ya. Buraya sizinle söyleşmeye geldim. Evet, Levon'la tanışıyorum. Benim en iyi oyun arkadaşımdı o. Askeri cunta, yaşamının genç zamanlarındaki bütün erkekleri ya hapse atmış, ya öldürmüş, ya da sürgüne göndermişti. Aileler dağılmış, geriye kalan erkekler büyük şehirlerin yolunu tutmuş, zaten küçük olan kasabada, garipsenen erkekliğimle baş başa kalmış, kendi halimce yaşıyordum. Hey küçük, ne haber soğan erkeği? Günlerim küçümsenmekle geçiyordu. Oyun arkadaşıym yoktu. Arkadaşlık ettiğim kadınlar ise sözcüğün tam anlamıyla feleğin çemberinden geçmişti. Onlardan mutlu olmayı öğrenemezdim. Günlük işlerinden biri de gövdesi kurşun yuvası olan gençlerin yaralarını temizlemek olan bir topluluktan bahsediyorum, yalnız kaldığında yaşadığını anlamak için etini çimdikleyen, ağıt yakanlardan...

Günün birinde askerler yine cenaze getirdiler köyümüze, bu defa ölenin birinci dereceden yakınıydı ailem. Uzak ya da yakın bir akrabamızın değil, bizimdi, bir pusuya düşüp öldürülen kaçaklardan biri. Babaannemin dünyası ateşler altındaydı. Nefesi yalınlanarak, işte şimdi yangın sadece içimizi değil, gözümüzün gördüğü her yeri yakıyor oğlum, oğlum, iniltileriyle ileri geri sallanıp duruyordu. Yükseklerle baktım, alçaklara baktım, ne ateş gördüm, ne de duman, ama zamanla anladım insanın neresi nasıl yanar.

İlk defa o gün gördüğüm amcamın alnında, göğsünde ve diz kapaklarında kurşun yaraları vardı. Çıplak bedenini traktör römorkundan almak istediğimizde fark ettik, donmuş eti, römorkun soğuk demirine yapışmıştı. Demire yapışan derisi yırtılıyordu. Kaskatı bir adam olmuştu amcam. Gözleri sonuna kadar açık ve göz kapakları buz tutmuştu.

Halam kardeşinin yanına gitti, gözlerini kapatmak istedi ama olmadı, amcamın kirpikleri kırılıp kardeşinin parmaklarının ucunda kaldılar. O soğukta halam ağlıyor, gözyaşları kardeşinin göğsüne düşüyor, o dakika bir cam parçasına dönüşüyor, düşüp parçalanıyordu. Kadınlar halamı Mihemedo'nun başından aldılar. Gözyaşlarının buzdan birer çiviye dönüşüp amcamın gövdesine saplanmasını görmeye dayanamıyorlardı.

Halam uzak bir köşede askerlerin ne diyeceğini bilmez bakışları altında hayatın acımasızlığından yakınıyordu. Askerler, köylülerin yaşadığı onca sarsıntı sonrası evleri allak bullak olmuş bu köye şaşıyor gibi görünmek dışında hissizlerdi. Yaşlı da olsa bir tek erkek olmaz mı bunca aileden birinde? Yoktu, haliyle de can sıkıcı bir görüntüydü bu. Asker-

ler bol bol oflayıp pufluyor, biri öbürlerine gayet öğretici bir dille, “Anlıyorum, kuş uçmaz, kervan geçmez buradan, bu insanları anlıyorum, sıkıntıları onları evlerden ırak dağlara vuruyor, öldürüyor amaaaa” diyordu.

Benimse başımı iyice sarmıştı annem. Erkek olmam, kaçaklardan askerlere herkesin işine yarar, bir tek annemin yüreğini dağlardı. “Oğlum ikimizin arasında bir sır ol, yemin ederim bir üçüncüye bahsetmeyeceğim senden, kaybol, Kaf Dağı’nın ardına saklan da kendini ele verme,” diyordu bana. Beni bir kız çocuğunun elbiseleri içinde saklıyordu annem. Bana bir soru soran olursa, alıcı kuşlar gibi onun üzerine atılıyor, sağırdır, dilsizdir, diyordu. Sizi ne duyar, ne de konuşabilir sizinle. Daha çocuktur, Allah rızası için korkutmayın. O soğuk günlerde annem, bir diğer Kaf Dağı’ydı, içinde yarıdağlardan ateşler devşiren bir dağ büyücüsüydü belki de. Karar veremedim. Ama beni masallarla kandırıyordu. Ona inanıyor, rolümü oynuyordum. Kimse canımı yakamıyordu.

Devlet resmi diliyle konuşuyor, onu anlamayan vatandaş ise ne diyeceğini pek bilemiyordu. Bu savaşta esir alınmış olan traktör şoförü içine düştüğü kötü durumdan bir an önce kurtulmak için çırpınıyor, çırpındıkça batıyordu. Askerlerden biri, “bana bak tavuğum, kanatlarına güvenme, elimizden kaçamazsın, yumurtalarını kırarız, biliyorsun,” diyordu.

Kadınlara sıcak su sordu şoför. “Kaynatabilir misiniz?”

“Evet, odunları kıyar, ateşler yakar, elimizden geleni yaparız.” Bizimle yardımlaşmak için kolları sıvadı adam. Sıcak suyu sırtlanıp, traktörün römorkuna döküyorduk, buzlar biraz da olsa eriyordu böylece. Amcam ve arkadaşlarının do-

nan tenleri yavaş yavaş ayrılıyordu yapışkan demirden. Kadınlar karların içinde düşe kalka çıkageldiler, tabut ve bolca kumaş getirdiler, donan üç adamın bu tabutlara konmasını umuyorlardı, ama askerler kolay kolay hiçbir şeyi kabul etmiyordu.

Askerlerin yasağı, kadınların ısrarı karşısında, olan tercümanlık işini de üstlenen traktör şoförüne oluyordu. Askerler cenazelerin köyde defnedilmesi halinde karışmayacaklarını söylüyorlardı, ama hayır ailelerine teslim edilecekse onları kefene sarmanın, tabuta gömmenin hainlere saygı göstermek anlamına geleceğini söylüyorlardı. Şoför kadınlara cenazeleri almalarının daha doğru olacağını, gerekirse kendisinin gelip onları köylerine götürebileceğini söyledi. Devletin anlamak dinlemek bir yana, durduk yere ekmeğine kan doğradığı dilimizle oldu bütün bunlar.

“Hayır yani haksız mıyım, kefene saracak, tabuta koyacak olsam yol boyunca neden çıplak gezdireyim adamları, oradan psikopat gibi mi görünüyorum?”

“Haklısınız Kumandan Bey ama işte ölmüşse saygı istiy...”

Şoförün gözleri kafasının içindeki mağaralarda kaybolmuş, elleri rüzgâra tutulmuş ağaçlardan bir dal olmuş, titriyor, sözü ağzında kalıyor, ne dediğini unuttuyordu. Lâkin onun çılgınlıklarını yiyen kar unutmuyor, dağlardan ovaya doğru, bir kardan adamın elbiselerini giyiyor, kısa zamanda gövdesi büyüyor, gömleğini parçalıyor, o güzelim beyaz adam figürü canavarlaşıyor, çığ olup ayağımızın altında bitiyordu. Ben bunu doğanın bir oyunu sanıyordum. Masallar acımasızdı. Daha doğrusu acımasız canavarlar, dünyadan büyük kardan adamlar vardı o hikâyelerin içinde.

Korkun senden daha iyi cümle kuruyor ulan ödlele herif, titreyen dizlerin senden daha iyi konuşuyor ulan köpek herif. Şoför alenen aşağılanıyor, kadınlar korku içinde dişlerini, tırnaklarına sığınyordu.

Tamam, köy köy dolaşmayın, çocuklarımızın cenazelerini mertek yapıp gözümüze sokmayın. Üçünü de aldılar, cuntanın Hristiyan azizlerin resimleriyle dolu duvarlarını sıvayıp camiye çevirdiği eski kiliseye taşıdılar. Kilisede sobalar yakıldı, çocuklar üşümesin maksat, içerisi sıcak tutuldu.

Amcamın cenazesini sedyeye yerleştirmek için römorktan aldığımızda gördük ki, kurşunun isabet ettiği yerlerde incecik delikler vardı ama çıktığı yerler, daha evvelinden içinde saklandığımız mağaralarca dağlanmıştı.

Baba evine götürdük Mihemedo'yu. Etindeki buzun erimesini bekledik defnedebilmek için. Don zamanla çözüldü ve Mihemedo mosmor kaldı odanın orta yerinde. Gözleri yine derin, mavi ve güzeldi ama teni ölümlerden ölüm beğenmişti Ciğerlerine işleyen soğuk, derisinden aktıkça şişiyor, büyüyordu karnı. Yara yerlerine tentürdiyot döktü ebe kadın, pansuman yaptı, merhemler sürdü ama iyileşmedi hiçbir yeri. Kan aktı bazı yerlerinden, irin aktı, çözülen buz aktı. Gözleri eridi, memeleri eridi, penisi eridi. Ölüler işer mi? Mihemedo çişini de etti. Su aktı pipisinden. İlk defa ölmüş bir erkek işiyordu. Utanmadan, sakınmadan, çıırılçıplak evin orta yerinde hem de. Böyle anlarda insan inançla doluyor. Ölmemiş diyor. İnsanı kolay vurursun ama ölmek zor iştir diyor. Avunmayalım mı?

O zaman ben öldüğüne inanamadım onun, kötü bir rüyadır, uyandığımızda biter zannettim. İyileşmesini bekledim.

Ayağa kalkacak, kocaman gözleriyle bana bakacak, gel bakalım adın ne senin diyecek, adımı söyleyeceğim, bundan sonra benim arkadaşımın diyecek bana, ben nereye sen oraya anlaştık mı? Bana sorduğu soruları cevaplayacaktım ki, beyaz bir kefen getirdiler, lafımı ağzıma tıkıp, onun bedenini ölçüp biçtiler, ağzını bağladılar, gözlerini kapamak istediler, kapayamadılar. Bakışları yarılmış, alnına sabitlenmişti. Belki bu yüzden kendisine yapılan bu kötülüğe hiç göz yumamamış, hep bir cevap verirmişçesine capcanlı bir yüz ifadesiyle ölümüne susmuştu amcam. Kefenini giydirdiler bedenine. O mosmor gövde, beyaz örtünün altında, üzeri örtülürken, öyle gözleri açık, bizi, askerleri izledi durdu. Bize bakmasın, bize bakmasın diyordu henüz tüyü bitmemiş jandarmalar. Bize kinlenmesin. Ölüler ne bakarlar, ne görürler, ne de nefret ederler diye kendi kendine söyleniyordu traktör şoförü.

Mihemedo'yu toprağa verdiğimiz günlerdeydi Levon'un farkına varışım. Zaman bir toplu taşıma aracı olmuş, bizi bir infazın tanıklığından almış, sıradakine şahit kılmıştı. Normal günlerde bir evden cenaze kalktı mıydı 40 gün yas tutardık ama o yıllarda sürekli yasımız vardı. İnsan neresinin ağrıdığını bilmek istiyordu. Köyde doktor yoktu. Ama ciğerim ağrıyor diyen eczaneye bi koşu uğrarcasına radyoyu açıyor, haberlere kulak kesiliyordu.

Köyler, kasabalar kadınlara kalmıştı ya, bu anaların çoğu Ermeni olduğu için yer gök Osmanlı Ermenistan'ına benzemişti. Bu kadınların bir oğulları daha vardı, yürekleri ağızlarında o çocuktan haber bekliyorlardı. Orada cezaevinde, boynunda idam fermanıyla yapayalnız kalmıştı. Kim o garibin çamaşırlarını yıkar, canı hangi yemeği çekmiş sorar, kim

onunla sohbet ederdi ki? Dertleniyorlardı. Onun haberini fısıltı gazetesi getiremezdi bize. Bu bahiste dedikodu bile fazladan cesaret işiymiş gibi görünüyordu. Herkes susuyordu. Ama radyo haberini veriyordu her gün. Ben Levon'la arkadaş olduğumun farkına o günlerde vardım işte. Onu gözyaşlarının ortasından aldım, çıkardım, kendime arkadaş yaptım, ölüm dâhil her şeye bi temiz güldük. Kimisi yadırgadı bizi. Biri “çok güldünüz, başımıza bir iş gelmese bari” dedi. Diğeri, “Bu, kadarı da arsızlık artık” dedi. İçlerinden, “Allah yüzünüzü hep güldürsün” diyen biri de çıktı. Onu duyduk, diğerlerini kulak ardı ettik. Arkadaşım, henüz hayattaydı, ölmüş gibi yasını tutamazdım her ne kadar ölümü abdala malum olsa da.

Televizyonda Levon'un mahkemesinden görüntüler veriyorlardı. Levon, benim hakkım ölümdür, diyor, nedamet getiriyor, acıyla yutkunuyordu. Evde anaların, kızların boğazları düğümleniyor, hıçkırıklar alıp başını gidiyordu. Orada, o odada hâkim ruh haline ben de boyun eğiyordum bazen, ama onlar gibi her zaman acı çekiyordum dersem yalan olur. Arkadaşımla baş başa kaldığımda üzölmek yerine onunla oyunlar oynuyor, ona özeniyor, onun koyu kara güneş göz-lüklerini takıyor, yanı başında yürüyordum. Bir yerleri soyuyor, insanlara kötölük yapan canavarları kurşunluyorduk. Pek çoğunu beğenmiyordu gövdesine sıkıduğımız kurşunlar. Onların karnından geri çıkıyor, çimenlerin arasında yanıp sönüyorlardı. Arkadaşlığımız öyle de keyifli bir hal almıştı, silahlar kendini yok ediyor, onlara emir verip duran ölümü söyledikleri binbir yalanla durgun göllerin dibinde uyutuyorlardı.

Arkadaş olmamızın üzerinden çok zaman geçmedi, Levon'u öldürdüler. Boğazına bir ip geçirdiler, nefesini kestiler, onu koyu karanlık bir kimsesizler mezarlığına gömdüler. Cenazesini bekledim, haftalarca, aylarca bekledim. Burası, bu köyler, kasabalar, erkekler gidince Ermeni kadınlarına kalmıştı madem, burası onun anavatanıydı, Levon kimsesiz değildi, burada onun için kederlenen kadınlar, onun insanların ibadet ettiği kiliseler, ekip biçtiği tarlalar ve gömüldüğü mezarlıklar vardı. Köyümüze getirilebilirdi, burada onun evi vardı. Kadınlar, Levon'un anneleri, kızlar ve ben kardeşleriydik, onu bize verseler, analarının acıları belki biraz dinerdi, en azından oğullarının gidip başında ağlayacakları bir mezarı olurdu. Olmadı. Analar kendi oğullarının kızlarının yanı sıra bir de Levon'un ailesinden, arkadaşlarından koparılıp kimsesizliğe hapsedilmesine ağladılar, uzun, upuzun birkaç on yıl boyunca sürdü bu yas böyle.

Zamanla hepsi öldü. Levon'un annesi her birinin mezarına birer gül bıraktı. Otuz iki yıl sonra oğlunu kimsesizler mezarlığından aldı, kendi göğsüne defnetti. Ana oğul bir kez daha, bu defa mutluluktan, birlikte zamanın bütün kötülüklerine karşı güle oynaya öldüler. Öykü de burada bitti böylece. Darbeler de bitse keşke.✍

Karanlığa Gömülen

Babam eller üzerinde gidiyor, adım adım karanlığa gömülüyordu. Yüzünü göremiyordum ama onu sarıp sarmalayan insanlarla göz göze geliyordum. Sarmaşık olmuş tabutuna dolanmış, babamı, köklerinin beslendiği toprağa sürüyorlardı.

İncelikle alınmış bir selam gibi baş göz üzerinde taşınan bedeninin, bir gün ayaklarına yüklenip geleceğini hayal etmek istiyor ama bu resmi, bir türlü kafamın içinde canlandıramıyordum. Kızıyordum, Karagözis, Karagözis, yardım et bana, babamı düşümde göreyim, Hayy, Hakk, ona senden bahsedeyim. Sesim ağzımdan çıkmıyordu ki tiyatro temsillerinde vücut bulsun.

Bir araba, kederli cenaze topluluğuna aldırmadan arkasında toprak yolun tozunu var gücüyle kaldırıp bizleri birbirimize kör sağır bıraktı, gitti.

İçimizden biri taksinin ardından acele giden ecele gider, dedi. Taksi var gücüyle yolumuzun üzerindeki bir çınar ağacına çarptı. Babamı andım o çarpma sesiyle, burnundan oluk oluk kan akıyordu ama gövdesi yoktu. Adam geri vitesine aldı

arabasını, biraz üzerimize doğru sürdü, sonra çarptığı hızla yola girip gitti. Arabası dağılmış, çarptığı ağacın gövdesi soyulmuştu. Babam konuşuyordu ama sesin geldiği yerde kendisi yoktu. Döndüm arkama baktım. Kimsenin burnu kanamıyor ama araba ucun ucun yanıyordu yol ortasında.

Bütün bunlara rağmen topluluğumuzda gözle görülür bir hareketlenme olmadı. Babam toprağa verilmece dirilirmiş gibi bir beklenti yarattı bu dinginlik bende. En çok da çocukken ölüm bir rüya gibi görünürdü gözüme. Sevdiğim ölü biraz sonra tabutunun kapağını açacak, “Çocuklar beni aşağı indirin,” diyecek, onu tutan eller, ölüleri sırtlarında koşarak kaçacaklar ve mübarek ölü, kefenini çıkarıp sivil elbiselerini giyecek, herkesin ölgün bakışları arasında uzosundan bir yudum içecek, korku uzayınca o da şenliğini uzatıp bir de sirtaki oynayacak... Bu hayal bana babamdan epey sonra geldi, her geldiğinde de kendini çocukluk düşlerimdeki o ayna gibi, kırılmak zorunda hissetti. İçinde istisnasız herkes vardı ama en çok aradığım adam yoktu.

Mezarlığın girişinde bir lavabo vardı. Ayna dikkatimi çekti. Kendi yüzümün yansımasında babamı görebilir miydim? Şiş gözlerim, onun yorgunluklarını anımsatıyordu bana. Aynayı cenaze kalabalığına tuttum, kardeşlerimi andırıyordu, ama kafaları küçücük, bacakları ip inceydi. Aynayı yerine koydum. Bana bir şey gösterememişti. Kızdım. Kırıldım. Sen de kırılarsın, dedim.

Karşımızdaki dağ, eteklerindeki ağaçlar sarsıldılar, birkaç yaprak kendini dallarından aşağı attı. Ilık, içimi ısıtan bir yağmur yağdı, gökyüzünü başımızın hemen üzerinde buldum. Babamı yolculayan eller, onun ardından bir tas su dö-

küyor gibi bir ellerini açmış dua etmeye hazırlanıyorlardı. Elleri ceplerinde toprağa yakinken yağmur ve gökkuşağı onları yukarı kaldırdı. Bir ellerinde babam, bir ellerinde iyi niyetleri dua ediyor, kimine gökkuşağının sarısı, kimine yeşili ve kırmızısı vuruyor, tenlerinin rengi oluyordu. Başımız gökyüzünde, Allah'ın babamı katına çıkarmasını umuyorduk.

Annem gibi benim de çok fazla gözyaşım, sorgum sualım yoktu. Babam, yaşlı ormanın, balta girmemiş ağaçlarının içinde yitip kaybolmuş, sonra cesedi kendini kendi akarında giden o bir avuç su gibi zeytinlerin gölgesine vurmuştu. Yok, hemen aklınıza geldiği gibi göl ya da deniz yoktu o mıntukada. Babamı kıyıya getiren o yakınlık duyduğum bahçe suları değil, aksine, ölümüne korktuğum yabani hayvanlardı. İnandır mısınız bilmem ama etine dokunmamışlardı bile. Isırılmamış, koparılmamış, bizden alındığı gibi geri verilmişti bedeni. Bu bende hayvanlara karşı hep bir sevgi uyandırmıştır. Bir de babamı sürükleyip ormandan çıkaran hayvanı şehir sakinlerinden biri acımasızca öldürmüş, ahali cesedini günlerce bir meydanda, kurdun kuşun insafına bırakmışlardı.

Hayvan kokmaya başladığında nihayet bir avuç toprağın üzerine serpilmesini hak edebildi, tek günahı bir ölüyü çürümeye terk etmek yerine açığa çıkarıp hakkını aramasını sağlamak olmuştu.

Babamı ev içinde, kendi aramızda çok çabuk unuttuk. Daha çok dışarıda hatırlıyorduk onu. Aslında biz hatırlıyorduk dersem, burada susup konuşmamam gerekir, bize hatırlatılıyordu babam. Kendiliğinden kurulmuş bir saat gibiydi onun hatırası, yeri ve zamanı geldiğinde kaçınılmaz bir şe-

kilde o an alıyor, arşı pazarı canlandırıyor, ya da yasa boğuyordu.

Uzun süre izini kaybediyordum. Günün birinde, bir akrabamızla karşılaştığımızda, yeniden buluşuyorduk babamla. Bu akraba yaşlı bir kadın oluyor, sarılıp beni öpüyor, yanaklarımı gözyaşlarıyla yıkıyordu. Yanındaki yol arkadaşına "bizim Yannis'in kızı" diyordu. Babamın kanı damarlarımda akıyor, ruhu benim adımlarımla sokakları dolaşıyordu. Kendisini unuttuyordum ama o benimle yine de nefes alıp veriyor, yürüyüşe çıkıyordu. Böylesi anlarda kendimi onun anısına vefasızlık yapmış gibi hissediyor, kalbimde derin bir delik açılmışçasına can sıkıntısı çekiyordum.

Babam, kırık bir kemiğim gibi için için konuşuyordu can sıkıntıyla, yolumu uzatıyor, bu sayede sık sık annemden fırça yememe sebep oluyordu. Bu azarlar ruhuma iyi geliyordu. Babam için bir şeyler yapmış sayıyordum kendimi.

Annem, babamın yüzünü yitirmiş hatırasına karşın, ben de çok daha belirgin bir çehreye sahipti. Onun bütün tarihini bildiğimi sanıyordum. Babamın görüntüsünü bize hatıra kalan resimleri bile yeterince yansıtmıyordu. Hafızam bu fotoğraflarla karşılaştırıp yüzünü doğrulamama, "evet bu benim babam" dememe yetmiyor aksine araya sınır teli örüyordu. Buluşmamıza engel oluyordu ölümün o soğuk gümrüğü.

Oysa annem her zaman gözümün önünde oldu. Onu unutmam mümkün müydü? Uzun siyah saçları var annemin. Saç telleri son derece kalın. Kendine bakmayı seviyor. İri kemikli yüzü, etli dolgun dudakları, derin anlamlar içeren yüzü var annemin.

Türk aşıkları ardından sıkça şarkılar söylerlerdi babamı kaybettiğimiz günlerde. İlk zamanlar bu iltifat dolu sözler annemin de hoşuna gidiyordu. Derin gözlerinin içinde kimin aşkını sakladın söyle bana güzelim? Sarhoş bir Türk'ün annemin ardından yalvarırcasına söylediği şarkının sözleriydi bunlar. Ve annem koşar adım eve girmiş, göz ucuyla bizlere bakmış, sonra kapıyı sürgülemiş, olduğu yere düşüp kalmıştı.

Düşüncemin bulutları birdenbire karardı. Peki, şimdi ne yapacaktık? Gökyüzünün karanlığını delen, onu hafife alan ay vardı, yıldızlar vardı. Kuşlar ve hatta uçaklar vardı. Kafamın içinde ise bu karanlık maskeyi aşağı indirebileceğim hemen hiçbir şey yoktu.

Uzun ince bacaklarıyla, oturduğu yerde arzu içinde kıvranıyordu annem. Bir el kocasını yeni kaybetmiş memelerini okşuyor gibi göğsü büyüyor, kalbinden yükselen dumanı bizler de görüyorduk. Ter akan vücudu onu bir tanrıça heykeline çevirmişti.

Küçük kardeşim hızla koşup annemin kucasına atladı, sütünü emmeye başladı, annem de, henüz iki yaşında olan kardeşim de, ana oğuldan çok bir çift sevgiliyi andırıyorlardı. Kardeşimi doyurunca, biri diğerinin kucagında kalkıp yatağa, öğlen uykusunu uyumaya gittiler.

İki kedi miydi bunlar, yoksa aynı yatağa kurulmuş bir çocuk ve bir kadın bedeni miydi? Ben ve ortanca kardeşim şaşkınlıkla onlara, daha çok da cinsel açlık çektiğini anladığımız annemize bakıyorduk. Bu bizde hem bir çekim yaratıyor, hem de o çekimin önünde bir engel oluşturunuyordu. Annemin acı çeken gövdesini, kardeşim gibi ona koşar, sarılır, boşluk bırakmamacasına kapatırsak, kurtarınız sanıyordum.

Bahçede ağaç, rüzgârdan yediği her bir tokatla birlikte meyvelerini yere döküyor, kayısılar su arkına yuvarlanıyor ve gidiyordu. Her şey akıp gidiyordu. Bize annemden akıp geldiğimiz ve ona geri dönemeyeceğimiz, bedenini değil sadece ruhunu doldurabileceğimizi anlatmak istercesine. Ağaç bu güçlü ama ılık yaz rüzgârına kaptırmıştı dallarını. Meyvesinin çekirdekleri her yaz bir başka kıyıda kırılıyor, yeni meyve fidanları veriyordu.

Babam bu ağacı, bu arkı çok severdi. Su boyunca gider, ağacından meydana gelen fidanları terbiye eder, kaba dallarını alır, yeni fidanların sağlıklı büyümesini sağlardı.

Ara sıra meyveler getirirdi. Farklı köylerin, farklı gölge ve güneşleri, farklı tatlar içerirdi. Ağzımdaki acı kayısı tadıyla bizim de farklılaştığımızı, yer yer yabancılaştığımızı fark ettim. Düşüncem birdenbire, kafamın orta yerine bir kurşun yemişçesine durdu. Kurumuş bir dal buğday başağı gözlerimin önünde duruyordu.

Babam artık yoktu, gökkuşağının yedi rengi altında yükselen eller onu en aşağıya, toprağın karanlığına gömmüş, bizi yükseldikleri ışığın altında yalnız bırakıp evlerine gitmişlerdi.

Mevsim yazdı, gördüğüm en sıcak temmuzdu belki de. Kavruluyorduk içeride. Kapıları, camları açınca da annemin sevdalılarıyla karşılaşılıyorduk.

Nihayet bir gece biz uyurken annemi daha önce sıklıkla sürgüleyip arkasında acı çektiği kapının önünde sevişirken buldum. Aslında buna sevişmek denebilir mi bilmiyorum. Bu kapı önü annemin şehvetle terlediği, bacaklarının kıv-

randığı, içinin aktığı o eski kapı önü değildi, evimizin pence-resine dayanmış o zorba merdiveni görebiliyordum, adamın ellerinde ve annemin ayağında kan akıntısı vardı.

Annemin beyaz uzun bacakları korkudan çarpılmış, adamın kanıyla kirlenmişti. Adam ayağa kalkmış penisiyle annemin üzerine üzerine gidiyor, annem kaçıyor ama bu şiddetli manzarayı çocuklarının görmesini engellemek için olsa gerek bağırıp çağırıyordu.

Çaresizdi, avcısı onu yakalıyor, her biri birer küreği anımsatan ellerini annemin suratına çivi çakarcasına çarpıyor, kadının dengesini sarsıyordu. Annem suratına tükürüyordu adamın. Adam dudaklarına hücum ediyor, onu parçalar gibi öpüyordu. Öpüşmeye başlıyorlar, adam anneme yaklaşıyor o da adamı itirazsız içine alıyordu. Hiç de kısa sayılmayacak bir süre sevişiyorlardı.

İnsanların değil ama hayvanların cinsel deneyimlerine daha önce tanık olmuştum. Boğa ineğin üzerine atlıyor ve uzun zaman aldığı hazzı terk etmiyordu. Ve bu adam anneme bir boğa gibi saldırıyordu. Annemin beyaz kalçaları adamın attığı şaplaklarla kızarıyordu. Annemin yediği her bir tokat kalbimde düğümleniyordu. Sonra adam dört ayak üzerine çökerttiği anneme yaklaşıyor, bu sırada ikisi de deli gibi fısıldaşıyorlardı. Benim de ayaklarım yerlerden kesiliyor, iyi bir şeyler oluyor hissine kapılıyor, ne tepki vereceğimi bilemiyordum.

Bir zaman sonra, o gece camımızı kıran adam biz üç kardeşin babası oldu ve annemizin üç çocuk daha doğurmasına neden oldu. Altı kardeş hep birden anne baba ayrımı yapmadan aile olmaya baktık. Sevdik kendisini. Önceleri eline

bir elma geçerse onu dörde böler üçünü bizlere, dördüncüyü sevgili eşine armağan ederdi. Annem elmasını yerken adam hayranlıkla onu, içindeki çocukla birlikte büyüyen karnını izlerdi.

Güzel olan, kardeşler arttıkça elma küçüldü ama herkesin payı yine de eşit paylaşıldı. O göz kararı keser ve biz kardeşler babamızı kızdırmak için tartar, gramajı hemen hemen tutturduğunu görünce sarılır onu öperdik. Böylesi gecelerin sonunda en çok annemiz onu severdi. Bütün çocuklarını mutlu eden bu adamı kınamak bir yana, şimdilerde ona tapıyordu annem.

Bu adamı seviyor ama içimden ona karşı bir öfke de duyuyordum. İlk tanışıklığım evimize zorla girmesiyle olmuştu ve annemi tokatlayarak onu kendine mecbur kılması bende bu adamın kendini gösterdiği kadar iyi olamayacağına dair bir kuşku uyandırmıştı.

Bu durumlarda hep annemi düşündüm. Evimizin odaları iç içeydi. Onların gece hayatı biz uyuduktan sonra başlıyordu. Gözümüzün önünde bir yaşamları vardı ve annem hiç zorlanmadan kendini adama sunuyor, bütün varlığıyla onun oluyordu. Artık ne şiddet vardı, ne de başka bir zorbalık.

Annem, Yannis'in karısı olmuş, ona bizleri vermiş, baba olmasını sağlamıştı ama bu ilk evlilik ve çocukları gerçekten istemiş miydi bilinmez. Babam sevilmesine rağmen çok gençti, ayakları hep sokakları çeker, yürümek isterdi. Büyü-kannem, babamı annemle evlendirerek adam etmeye kalkmış, annem de babamın yakışıklılığına kanmıştı ama bu her iki kadının da sandığı gibi babamı mutlu etmek bir yana sıkılmasına neden olmuştu.

Aylak bir adam olan Yannis aile içinde kaybolmuş, onun yerine evinin ve güzel karısının yanı başında durması gereken bir adam gelmişti. Hayata dair bütün tasarıları annem yüzünden değil ama sırasıyla gelen biz çocuklar yüzünden dondurulmuştu. Ölmese yaşamak için bizlerin büyümesini bekleyecek, bizler ekmeğimizi kazanır kazanmaz annemizle birlikte kaldığı yerden hayatına devam edecekti. Annem, babamın kendisine açtığı bu yolculuklarla dolu gelecek kredisini sevinçle kabul eder ve bizleri bir an önce büyümemiz için kışkırtır, bizler de o anda büyümüş gibi kibirli hareketlerde bulunur, süt içmeyi reddeder, göğsümüzü gere gere yürür, bu çocuk ikiliyi hem yoldan çıkıyoruz diye kaygılandırır, hem de adam oluyoruz diye mutlu ederdik.

Babamın mutsuz bir çift gözü vardı, kendi karanlığının içinde parıldayan. Gecenin güne doğru ağarmak yerine git gide karanlığa doğru yükselen sırtından atladı. Taşlara değdi kürek kemikleri. Kırıldı gövdesi, kesildi nefesi.

Bir gün Kazım da kayboldu. Mutluluğumuz yerini yeniden mutsuzluğa bıraktı ama bu defa yokluk karşısında şerbetliydik.

Yannis'in ölümü hepimizin Müslüman olmasını gerektirmişti. Buna zorlanmamıştık. Bir süre sonra Kazım annemi ve bizi nüfusuna alınca dinimiz İslam ve uyruğumuz kendiliğinden Türk olmuş, Yannis'in bütün varlığı, ovada sürünen kimsesiz yılan gibi deri değiştirivermişti.

Şimdi annem hafif dekoltesi, belirgin uzun bacaklarını taşıyan kalçaları ve yüzünün güzelliğiyle insanları etkileyen o kadın değildi. Koyu kara elbiselerinin içinde anlamsız bir

canı vardı. Onun içini artık sadece Kazım biliyordu. Başkası annemi geçmişiyile anmak zorundaydı. Sık sık fısıldaşılır, duymadığım sanılır ama duyardım. Bostan korkuluğuna benzetirlerdi annemi. Güzel bir bostanı düşünürdüm. Domates fideleri kokardı ama henüz çiçek açmamış olurlardı. Ayşe fasulyeler uzar gider sırtıklarında, güller vardır bir de. Bir keresinde bahçemizdeki güllerden birine aldanmış, onu elime almak istemiş ama parmaklarımı parçalamak dışında bir maharet gösterememiştim.

Annemin uzun boynu, kıvrıcık saçları ufacık avuçlarımın karşısında yerlere eğilmiş, parmaklarımdaki dikenleri çıkarmış, ellerimi iğne ile uyuşturduktan sonra, şefkatle yırtıklarımı dikmişti. Sonra büyüdüm. Çok gül kopardım bahçeden, çok domates, çok kabak. Ama annemi hiçbir zaman değneklerden yaratılmış o ölü korkuluğa benzetemedim. Bunu duymak bana nasıl acı verdi anlatamam. Ama annemi sokakta görünce ve tanıyamayınca çok daha fazla kırıldım. Neredeydi aşıkları tarafından bir Elen heykeli olarak anılan Eleni? Hangi cehenneme kaybolmuştu? Yoksa onu da mı bu sonu gelmez sürgünleri alıp götüren gemiler almış deniznin ortasında ya da Pire Limanı'nda bir yerde, ölü ya da diri umursamamış, bırakmışlardı.

Kazım kaybolunca yaşam katlanılmaz oldu. Yannis'in çay bahçeleri, değirmenleri sürekli tecavüze uğruyor, kimse çalıp çırpığının bedelini ödemiyordu.

Tapusu bize ait olan mal mülkle rahatça geçinebilirdik ama Kazım ölünce bütün bunların "gâvur malı" olduğu hatırlanmış, herkes gâvurdan ne koparsan kârdır telaşına düşmüştü.

Buna annem ve ben de dâhildim. Daha on dört yaşındaydım. Annem alıkonulmamam için dünyayı yıkabilirdi. Erkeklerden hoşlanmıyordum artık. Oysa birkaç ay önce Kazım hayattayken böyle değildi. Ama o zaman ben, ırzına geçilebilecek bir kız değildim. Müslüman bir babam vardı. Şimdi ise gâvur yetimiydim. Sürekli saldırıya uğruyor, herkesi düşman görüyordum, keşke dostlarımı seçebilecek kadar şansım olsaydı arada.

Yine geceleri, yine evin camları kırıldı, içeri girmeye kalktılar, ama artık annem yirmili yaşlarında değil, otuzlarındaydı. Babamdan sonra uğradığı tecavüzler, Kazım'la evliliği içindeki coşkun kadını susturmuştu. Onu savunmamız karşısında mutlu oluyor, büyük küçük, Elen ve Türk bütün çocuklarıyla gurur duyuyordu.

Kazım biz büyüklerin diline ve dinine karışmamıştı. Hal böyle olunca da evimiz komik bir şekilde iki ırk arasında bölünmüştü. Osmanlı tarafından ele geçirilen Pontus'un son kalelerinden biriydik, Yannis'in ölümü sonrası hızla çökertiliyorduysak da hâlâ bir kaleydik.

Kazım hiçbir zaman Amisos'un dışına çıkmamıştı. Bu sebeple ailesi Kazım'ın öldüğünü düşünüyordu. Annesi kardeşlerime sarılıp, sarılıp ağlıyordu, ama bunca gündür neredeydi? Günler Pontus Denizi'nin dengesini yitirmiş suları gibi dolup taşılar. Çok fazla tutamadı Kazım'ın ailesi içinde sakladığını, öfkeyle dışa vurdu. Annemi ve bizi değil ama kardeşlerimi ve Kazım'ın bütün malvarlığını istiyorlardı.

Çok sürmedi, doğru düzgün Türkçe konuşamayan Kürt bir jandarma eri, elinde celp kağıdıyla evimize konuk oldu.

Dava başlıyordu. Jandarmayı içeri davet ettik, ne olur, biter sorduk, o da çok bir şey bilmiyordu ama, “Malınız ve çocuklarınız gider abla, hakkınızda ağır iftiralar yayıyorlar,” dedi. Mahkemenin bize değil, sağır sokakların duymadan uydurduğuna inanacağını söylüyordu bu adam.

Annem sustu. Doğru düzgün konuşmadı bu mahkeme celbinden sonra.

Gittiler, mahkeme nüfusta ailenin bir parçası olduğumuz için annemi ve bizi de Kazım'ın ailesine verdi. Kazım'ın babası annemi kardeşlerimin amcasıyla evlendirmek istiyordu. Annem bu günah diyor, başka bir şey demiyordu. Evimiz satılmıştı. Kazım'ın babası konağın anahtarını yeni ev sahibine verirken, annem onu uyardı, verme, torunların evsiz barksız kalmasınlar, dedi.

Torunlarımın evi var, dedi adam.

Annem yüksek konağın damından atladı. Evi satan ve alan iki adamın ayaklarının altına düştü. Biraz titredi bedeni. Yıllar sonra bir kez daha annemi görmüştüm. Yüzü açılmıştı, annem ne güzel, dedim.

Annem sustu. Bedeni yerde, akan kanını parmaklarının arasında toplayıp Kazım'ın babasının suratına serpti. Adam eliyle yüzünü sildi, kanını siktiğimin Rum karısı dedi nefretle, kardeşlerimi de alıp yola koyuldu. Birkaç dakika sonra önünde üç kardeş şaşkınca annemin cenazesine bakakaldığımız ev yanmaya başladı. Annem içimizi ısıtan bu ateşi yakmış, öyle canına kıymıştı.

Cenazesini sürükledik, yangın yerinden uzaklaştırdık annemi. Ama evi yakıp kül eden ateş annemi görüyor, yalımlarının gölgesi annemin yanaklarını yalıyordu.

“Neden be Kazım” dedim. “Neden Yannis'i öldürdün, annemize el koydun, sonra da yok olup gittin?” “Ama sen her şeyin farkındaymışsın” dedi Kazım'ın içimden yükselen pişmanlık dolu sesi.

“Nasıl olmam Kazım, herkes konuşuyordu. Her bir komşumuzun elinde bir iğne, babamın katlini etimize batırıyor-
du. Nasıl fark etmem?”

Kaybolduğundan bu yana hiç konuşmadı Kazım. Cümlesi kurulamamış ama sayfa sonuna soru işareti karalanmış boş bir kâğıt gibi Kazım bana, ben Kazım'a bakar dururuz hâlâ. Kazım her akşam yaktığı, sonrasında da çok öksürdüğü o sigaralardan bir tanesi gibi, belki de kül olup, savruldu. Bir gün dönüp sorumu sormama izin verir mi, yoksa ondan sonra hayattan ve babasından aldığımız, annemizi öldüren cevaplarla mı yetinir, bilmiyorum.✍

Yanık Sular

Sevgili Torunum Can,

Baban senin gereğinden fazla büyüdüğünü, güzel çocukluğunu kaybettiğini, karanlık geçmişimizi merak ettiğini, kendisinin sana pek bir şey anlatamadığını söyledi bana. Senin kendisine sorduğun bütün o soruları oğlum karşıma geçse bana sorsa ona ketum davranabilirdim, o benim çocuğum, biraz kırılır ama beni anlamayı da dener, diye düşünürdüm. Sana gelince dayanamadım, ama karşına çıkıp bu ve bu oldu demek de inan çok zor benim için Can'ım. Babandan anladığım kadarıyla, sen çok zor soruları hiç gözünü kırpmadan art arda sorabiliyorsun. Bir bilsen, cevabı olmayan ne çok soru var senin dilinin ucunda, kendine şaşarsın. Karşında kör sağır kalınca, bir yere geliyor insan, oradan sonrası çıkmazlarla dolu, bir tek mahcup oluyorsun bilmiyorumların çoğaldıkça. Ama bilmiyorsun da işte. Sonra bilsen ne işe yarayacak? Bir de bu var.

Bundan dolayı ben senin için, baban için, diğer çocukla-

rım ve senin kuzenlerin için görüp duyduklarımı yazma gereksinimi duydum. Böylece anne ve babalarınızı suçlamaz ve beni de anlayışla karşılırsınız diye umuyorum.

Deden Miran

23.03.2010

Can Oğlum,

O günlerde babam bana bir telgraf çekti. Buranın havası her zamanki gibi dumanlı oğul, bir zaman daha gelme, orada işine gücüne bak. Paranı pulunu da kendine sakla, bize gönderme, üç günlük dünya ne olur ne biter, bilemeyiz... stop... Bilir misin bilmem, telgraflar mektupların aksine az sözcükle yazılır, yıldırım hızıyla alıcısına ulaştırılırdı. Bir de dağlar, ovalar boyunca telgraf direkleri, telleri olurdu, kuşlar konardı. Sen de bizim gibi o günlerin adamı olsaydın, şarkılarını dinlemeye, gölgelerinde konaklamaya doyamazdın.

Babam bana bunları niye yazdı hiç sorgulamadım. Bir şeyi yapma derse genelde yapmazdım. Beni böyle eğitmişti. Öteyi beriyi çok da düşünemedim işime gücüme baktım. İstanbul'a okumak için gelmiş, Getronagan Lisesi'nden mezun olmuşum, üniversiteye, hatta Avrupa imtihanlarına hazırlanıyordum. Lise bitince bir iş yapmam lazım geldi. Getronagan'da yatılı okuduğum için barınma sorunum yoktu. Okul bitince çırılçıplak ortada kaldım. Madem memlekete gitme izin yoktu, yapacak tek bir şey kaldı bana, bir ev tutmak ve kaldığım yerden hayata devam etmek.

Geçici olarak bir lokantada iş buldum. Üst katında kullanılmayan sandalye, tabak ve çanağın yığılı olduğu bir oda

vardı. Orada kendime bir yataklık yer açabileceğim, yevmiyemden kesilmesi şartıyla kendime bir yatak satın alıp barınabileceğim söylendi bana. Ben de büyük bir ohhh çekip patronun bana uzattığı parayı kaptığım gibi yatak yorgan satın almaya koştum.

Koşar adım giderken bizim inşaatçı çocuklara rastladım, durup selam verdim.

“Böyle ağzın kulağında nereye gidiyorsun?” dedi bana Veli ağabey.

“Sorma valla ağa, patron bana para verdi kendime yatak yorgan almaya gidiyorum, yevmiyemden kesecek,” dedim tüm neşemle.

“Bir yatak kaç para biliyor musun sen? Bir de otuz iki dişini birden açmış sırtıyorsun karşımda.”

Şaşırdım kaldım ben haliyle, “Ne yaptım, bu adam durduk yerde bana neden kızıyor” dedim, duruldum kendi içimde.

Veli, “Gel hele benimle,” dedi.

Çaresiz, düştüm peşine, gittim. O vakitler İstanbul’un en yüksek inşaatlarından biriydi tırmandığımız, ikimiz de gençiz, yürür gibi çıkıyorduk katları. Binanın tamamını turlamadık neyse ki, bir kata geldik, yataklar yere serili, çarşafılar ohh valla mis gibi, yorganlar katlanmış, burası inşaatçıların yatakhanesi imiş meğer. Çarşafı, yorganı, yastığıyla bir yatak katlanmış öylece bir kenarda duruyordu.

Veli bana “al bu yatak senin” dedi.

“Ama nasıl olur? Sahibi yok mudur bunun Veli Ağabey?”

“Al oğlum, al, bu senin.”

“Fiyatı kaç liradır ağabey?”

“Ne fiyatı yahu, fukara çocuk asker kaçağıymış, zabıtlar tutup kolundan götürdüler, yatağı da sana nasip oldu.”

“Şimdi alırım ama oğlan dönünce de sözüm namusum olsun parasını ona veririm, olur mu Veli Ağabey?”

“Olmaz mı, sen sözünü tutmazsan ben gider memlekette babandan alırım parasını. Olacak olan olur, sen takma bunu kafana.”

İçim rahat, yüklendim yatağı yorganı, çıktım oradan.

Sırtımdaki yorgunluğu unuttum Can. İçimde bir heves, vurdum kendimi Karaköy’ü Tünel’e bağlayan yokuşa. İçimde bir hoşluk, güzellik, beni görsen, şarkı sesleri yolumun üzerindeki evlerden değil de içimden yükseliyor sanırdın. Dalında hışırdayan yapraklar değil, bendim sanki. Sırtımda yük mü taşıyormuşum? Yalan. Şu yuvasında cıvıldaayan kuş benim yahu. Karışmayın, bir heves tırmanıyorum içine düştüğüm bayırı. Serdar-ı Ekrem yokuşun başındaymış, nefesim kesiliyormuş, bahane üretme aman Can, gel benimle şu günün tadını çıkar oğlum. Her bir yandan insan fışkırıyor, bizim Ermeniler zooo’luyor, Kürt hamallar canı sıkıldıkça birbirlerinin kafasına gözüne Allah yarattı demiyor, dalıyor, onları dövüştürdüğü gibi barıştıran da ağaları, beyleri... Hiçbir şey olmamış gibi devam ediyorlar dostluklarına. Dünya güzeli kadınlar, dar pantolonlarının içinde, ince belleriyle gelip geçiyorlar. Dinine yandığımın İstanbul’u, insan bir meydana da durmuş nefes alırken bile seyrine doyamıyor bu namusuz şehrin. Allah’tan deniz gözümüzün önünde değil; bir de o üstünde tepinen gemileriyle bir olup dalgalansa, al on paralık bir dert daha, hepten yandık Can.

Cadde üzerinde kalabalıklar var. Bütün İstanbul o vakitler bekliyor Can, gaz bekleyeni, şeker, tayın, ne istersen işte, şehirde her eve bir insan lazım bu kuyruklarda beklemesi için. Hayat karaborsaya düştüğü için mi bu kadar değerli bilmiyorum, ama insanın yediği önünde yemediği arkasında olsa yaşamaya bu kadar heves edecek gibi de değildir pek, bunu sen de hissediyorsundur değil mi oğlum?.

Yol üzerinde, yüz ifadelerinden belli, kim neyi bekliyor ama benim her zamanki uyurgezerliğime gelmiş, fark etmemişim. İçten içe dikkatimi çekmiş o kadar.

Ne yapacağım, kan ter içinde lokantaya gittim. “Yaşayasın be ya evladım” dedi patronum Dimitri Bey, “Sen çok yaşayasın be ya, aç kalmazsın aferin, gitmiş, ikinci el yatak almışsın afferin, siz Ermeniler ister doğulu olun ister batılı, paranın değerini bilirsiniz ya evladım.”

Bir şey demedim, sadece içimden “Para olsa da değerini bilmesem, anasını babasını dövsem dişlerini zangır zangır titretsem,” diyen bir öfke yükseldi ama susturdum kendimi, sesimi dışarı vurmادم. Başka türlü adama çok ayıp olurdu.

Yukarı çıktım. Yere bir naylon serdim, naylonun üzerine yatağımı serdim. Çarşafı, yorgan, yastık yüzlerini çıkardım suya bastım, çıplak yatağı da naylonla bir güzel örttüm, benden önce tahtakuruları uyumasın istiyordum.

İndim aşağı. Öğlen servisi başlamıştı. Uşaklar bana bağıriyidi, yeğpayr masa üçe çek bir kuri pilav, nohit pilav, cacık... Bildiğin ucuz ama doyurucu işçi yemekleriydi pişirip, sattığımız. Karadeniz’in Lazları, Hemşinlileri, Kürt hamallar, Dördüncü Ordu hatından gelen Ermeni işçiler, nerede yok-

sul, nefesi kokan varsa bizim lokantaya gelir, ucuza karnını doyurur, parayı zar zor denkleştirir, verir, bol dedikodu çıkarırdı. Lazların Zeki tavuk ciğerinden zehirlenmiş, Bedo'nun cacığında kıl çıkmış... Dimitri Bey bağırırdı, bre pezevenkler, biriniz de gebermezsiniz ki kurtulalım, başını önüne eğer, piç kuruları, diye de ekler, içindeki balgamı çıkarırdı. İyi adamdı ama biri az ileri gitmesin, o kesinlikle mide bulandırırđı.

Aylar böylece alıp başını gitti. Babamın telgrafının ne anlama geldiğini yeni yeni düşünür oldum ben. Her akşam gazete alır, gaz lambasının ışığında okurdum. Tunceli Kanunu, Hatay Mevzusu, Fransızların, Arap sömürgesini terk edişđi, Kemal Paşa, İsmet Paşa, Recep Peker Bey derken uykularım kaçmaya başladı. Babam beni korumak için değil, artık paraya ihtiyaçları olmayacağı için istemiyordu eve, kardeşlerime göndermek istediğim üç beş kuruşu. Kafamın içine ağır bir taş gelip isabet etti, dengem sarsıldı ama bir yandan da şerbetliydik hani. Büyük kıyım gelip geçmişti. Kıyamet, bol gürültüden çok sonraları gelirdi, cümlemiz biliyorduk bunu. Henüz vakit var bildim, oğlum.

Vartinik'e, babamgile telgraf çektim, ev tutacağımı, İstanbul'a gelmeleri gerektiğini söyledim. "Tarlalarımız yerde, hayvanımız, sapımız samanımız var, acele etme ben sana yazacağım" cevabını aldım birkaç gün sonra babamdan. Hep böyle telgraflarla, kısa kısa cümleler kurarak haberleşiyoruz o vakit. Bir acele, telaş, iki elim bir pabuca girmiş Kölemen Çıkmazı'nda bizim Minasyan'lara ait bir daireyi tuttum. Bina seferberlik zamanında boşaltılmış, erkekleri bizim partilere üyeymiş, Ayaş'a sürgüne gitmişler, kadınlar, çocuklar da ka-

yıplara karışmış. Minasyan'ların mimar olan oğlu gelmiş, evinin kilitlerini açmış, az bir kiraya, içini kendin onarman şartıyla daireleri tanıdıklara veriyordu. Kira dediğin, apartman çökmesin, insanlar içine girsin de dağ yeniden bağ olsun kavlinden bir meblağdı. Dile kolay, 20 sene bomboş kalmış bir apartmandan bahsediyorum. İmparatorluk çürümüş, çökmüş o arada, taş bina olsan ne yazar, aynı kalır mısın ayakta? Ev eşyaları çürümüş toz olmuştu, boyalar dökmüş, duvarlar perişandı. Buna rağmen içeri girdik, her birimiz kendi katımızı onardık, yerleştik. Fotoğraflardaki o asilzade yuvası apartmanı yeniden meydana getirdik birkaç ayda. Avluda evli bekâr bütün apartman sakinlerini bir araya topladı Baron Levon, hep birlikte bir fotoğraf çektirdik. Apartmanın geçmiş güzel günleri geri geldi sandım fotoğrafımızı eski fotoğrafların arasında görünce. İçim gitti o eski resimlerdeki ailelere, dünya güzeli çocuklarına. Kadınlar geceleri ağlardı bakıp çocukların yüzüne. Başlarını balkondan uzatır, neredesin Talar derlerdi, neredesin Anig, çocuklar buradayım Mama geliyorum derlerdi, ama anneleri kayıpları çağırırdı. Çocuğun cevabına rağmen sorarlardı, neredesin?

-Geliyorum, sıkboğaz etme Mama.

Tarla zamanı geçti. Haberler gittikçe ağırlaşmaya başladı. Cemaat kırk kişi kalmıştı, herkes kim ne halt ediyor, iyi biliyordu. Ben okulumun yanı başındaki Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi'ne giderdim. Okul arkadaşlarımı ve ailelerini görmek bana iyi geliyordu. Sevdiğim sevildiğim insanların arasında olunca evimdeki yalnızlıktan uzaklaşıyordum.

Kilisede çok zamandır Sibilciyan'ların yetim kızının bahsi geçiyordu. Kemal Paşa almış, büyüttmüş, asker kız çıkarmış

kırk bin kere maşallah, diyorlardı. Ne Sibilciyanlığı, ne de Khatunluğu kalmıştı kızın. Kilisedeyken anladım, bizimkilerin Sibilciyanların kızı diye övündüğü, İsmet Paşa'nın alnından öptüğü, Kemal Paşa'nın manevi evladı Gökçen idi. Kız asker çıkmıştı doğru, Dersim'e sefer düzenlemeye de pek hevesliydi üstelik. Canım sıkıldı. Kime sataşayım, kime kızayım, bilemedim. Çıktım. Gideyim, biraz daha evimi ocağımı onarayım, istedim. Ev ne kadar güzelleşirse içim bir o kadar rahat ediyordu.

Bayır yukarı tırmanmaya başladım. Bu yolda bezgin gider mi insan, hiç sanmazdım ama cemaatten duyduklarım canımı sıkmıştı. Kendime gelemiyordum bir türlü. Sürekli duyduğum kıyım, kesim, gelmiş kapıya dayanmıştı, ne babamın umuruydu, ne de cemaatin.

Eve kadar çıktım. Baron'un kızı Villy arkadaşlarıyla kapının önünde oynuyordu. İçeri girdim, musluğu açtum. Bir bardak su içtim. Jamanak gazetesini elime aldım, biraz baktım: "Hatay Türkiye Cumhuriyeti'ne katılırsa biz yine gitmek zorundayız" demiş Musa Dağlıların önde gelenleri. Gazeteyi kapadım. Evden çıktım. Kapı önünde akıllı Villy:

"Canın bir şeye mi sıkkın akhparik, yüzün kül gibi?" diye sordu.

"Yok djanigim, iyiyim, sağol, Baron Levon'a selam söyle" dedim. Bayır aşağı vurdum kendimi.

Patronum Dimitri Bey'e uğradım, selam verdim. Al bir sigara yak, dedi. Sağol, dedim. Aldım Serklidoryan sigarasını, üfüre üfüre aşağı iniyordum, baktım, bu tayın kuyruğu değil. O da uzun olur ama bu kadar da uzununu görmediydim

hiç. Üç sokak öteden başlıyordu sıra. Önde bir hamam var, ötesi nizamiye kapısı gibi, zabitler bekliyorlar, döndüm geldim sıraya girdim. Bu kalabalık insan zincirinde her zaman, hep erkekler olurdu. Ayakkabılarının topuğunu kırar, üstüne basarlardı genellikle, ellerinde tespih, hallerinden belli Müslüman hepsi, bir nevi aile meclisi kurmuşlar, korktum gâvur başıma içlerinde bekleşmeye. Jandarma gibi sürekli gelip giden, gözleriyle bekleşenleri hizaya getiren bir zabıt vardı içlerinde, yanına gittim:

“Ağabey,” dedim, “Bu neyin sırasıdır?”

Suratıma baktı, sırtıttı, benim de sırtıtmamı bekledi, ama ciddiydim halime acır gibi, “Yaklaştır kulağımı,” dedi. Yaklaştırdım. “Burası kerhane.” Anlamadığımı düşünerek, parmağıyla bekleşenleri gösterdi. “Bak,” dedi, “Böylesi orospu çocuklarının analarını burada satıp para kazanıyoruz yavrum, anladın mı şimdi ne bok yediğimizi?”

Sırtıma dostça olduğu belli hafif bir yumruk attı. “Hadi bakalım al voltanı, sen buralara girecek adam değilsin, Dimitri Bey'e de çok selam et.” Bayır aşağı içimdeki yük kalkmış, yürüdüm, gidiyordum. Yine bu adam, kuvvetli bir ıslık çaldı arkamdan “Korkma aslanım, aramızda kalacak!” Karaköy'e indim. Balıkçılar seyyar tezgâhlarının başında, ellerinde keskin bıçaklarla buzthane palamutlarının karnını yarıyor, ciğerlerini söküp atıyorlardı. Fabrikadaki makinalar gibi kolları tak tak tak balıkların kafasını kesip, koparıyor, sağa sola savuşturuyordu. Kedilere yol açıyor, “Ye imanını siktiğimin kedisi, ye doy, açgözlü şey,” diye gülüşüyordu içlerinden biri. Bıçak adamın kullandığından daha seri kafamın içinde indi kalktı, köyde şehirde, dağda bayırda tanıdığım kim var-

sa bütün hepsinin kafasını koparıp durdu. Balık ekmek yiyecektim ama adamların hareketlerine katlanamadım. Aç açına kaçtım oradan, sanki kendim hiç et doğramıyormuş gibi ürperiyordum bıçakları görünce.

Olan paramı da gittim, iskelede açtığı sergide Fransız, Alman, Türk gazeteleri satan Levanten çocuğa verdim. Biraz güler rahatlarım, diye Köroğlu gibi, normal gazetelere göre biraz daha pahalı olan mizah gazetelerini bile aldım. Yokuş yukarı tırmanmaya başladım. Genelev diyor yeniler, önünde durdum, merak ettim, kimliğimi nizamiye kapısında görevlilere verdim, içeri girdim. O zamanlar da kadınlar dar, kendilerini gösteren elbiseler giyerlerdi ama günümüzde olduğu gibi sokaklarda çıplak gezmezlerdi. Gördüklerim benim açımdan büyük vakaydı. Yirmi yaşına yaklaşıyordum ama henüz gözlerim açılmamıştı. Bu yollara sapacak zamanım ve de bilgim olmadığı için gördüklerim ilkti. Kadınların göğüs çataları, kalçaları, bembeyaz tenleri olduğu gibi ortadaydı.

Kimi dans ediyor, kimi Avrupa filmlerindeki orospuların tıpkısı arsız sözlerle müşterilerini kışkırtıyor, kimi de yorgunluktan mı, yoksa hastalıktan mı, bilmem, feleği kaymış, oturuyordu. Yalnız bir tanesi elinde Cumhuriyet gazetesini tutmuş, okuyordu. İçime bir sancı doğdu. Üstüne kadın da sayfayı çevirmez mi, koltuğumun altından Cumhuriyet'i çıkardım; kapak fotoğrafı tahmin ettiğim gibi Dersim'di. Nizamiye kapısından kimliğimi aldığım gibi koşar adım tepeyi tırmandım. Önüme bakamıyordum o fotoğraftan sonra, Dünya Harbi'nin eli kulağındaydı, sokaklar karartılıyordu, bir yere oturup gazete okumak için bir çay içecek kadar olsun para yoktu cebimde. Kalktım, dizimin sıyrıldığını umur-

samadan turmanmayı sürdürdüm, eve girdim, gazeteleri okumaya eğlenmek için aldığım Köroğlu gazetesinden başladım. Köroğlu, zamanın en iyi şair ve yazarlarının hem se-verek okuduğu hem de yazdığı muhalif bir matbuattı. Okurken çok güldüm gerçekten de, avluda dedikodu yapan bacolar, Miran yine neye gülüyor acaba, diye birbirlerine so-ruyorlardı. O derece yankılanıyordu sesim. Çok güldüğüm sayfaları çevirdim. Bir sayfaya geldim ki kanım dondu, Can Baba. Şunlar yazılıydı:

“Aç gözünü!.. Çelik Türk ordusu şimşek gibi çakıp bü-tün dünyanın gözlerini nasıl açtıysa, on beş yıldır ülkemizde parlayan medeniyet güneşini görmeyenlerin gözünü de öyle açar.

Aç gözünü, açarlar gözünü!”

Savaş teyyareleri Dersim’i bombalıyor, bombalar aşağıdan yukarıya bir duman kaldırıyorlardı. Ve temsili çirkin bir Dersimli adam zehirli gazların arasında kaçıyordu buhara dönüşmemek için. Akşam, Cumhuriyet değil, artık hangi gazeteye bakarsam bakayım aynı şeyi görüyordum; az sonra gaz bulutları içinde eriyecek olan şakileri. Bir türlü çıkıp ge-lemeyen ailemi, kaçmayı aklına bile getiremeyen, göçmen-likten ölüme yeğleyen Dersimlileri.

İzin günümdü ama gidilecek yer kalmamıştı. Lokantaya gittim, Dimitri Bey bana yemek yememi önermezse avans alırım ondan, gider başka bir yerde doyururum karnımı, di-ye düşünüyordum. Genelev kuyruğunda adama sorduğum sorular, benden önce lokantaya varmıştı. Dimitri Bey yüzü-me bakıyor, gülümsüyor, benden tepki alamayınca bozulu-yordu. Kendisine sorular sorduğum pezevengi lavabodan çı-

karken görünce her şeyi anladım ama eğlencelerine katılacak takatim yoktu. Patron ve pezevenk arkadaşı benimle dalga geçerken, talebe garson kızlardan biri o sokaktaki kuyruğu kendisinin de merak ettiğini ve emanet eşya bürosundaki kadına sorduğunu söyledi. Dimitri Bey ve pezevenk, Elifin üstüne atıldılar, pezevenk adam, “O çok hoş sohbet kızdır, ne dedi yavrum sana, ne dedi, anlat hele bize,” diye ısrar etti Elife. Elif, Bulgar Türkçesiyle anlatmaya başladı;

Ben dedim “Bu ne kuyruudur be, neden sadece erkekler bekler burada hanım abla?”

Hanım abla bana dedi ki, “Hanım kızım burası bakire başına ne gelmişse meraktan gelmişlerin mekânıdır ya sen daha ne surarsın?”

Herkes kahkahalara boğulurken dükkândan çıktım, gözlerimden sicim gibi yaş dökülüyordu. Bilmiyorum, kaç gün önce ya da sonra ama bana o gün yok olmuş gibi geliyor bütün ailem, onca kahkahanın arasında bir başıma kalıp ağladığım o gün.

Ailem birkaç yıl önce bizimle aynı akıbeti paylaşan (babam kadar sevdiğim) Hagop Mintzuri’nin ailesi ile aynı kadar yaşadı, sırra kadem bastı. Yazık ki tek bir haber bile alamadım onlardan. Merak ettiğin köklerimiz Dersim’de kaldı. Bazen gözümün önüne Munzur’un yanık suları geliyor, annemi, babamı, kardeşlerimi suyun o siyaha çalan aynasında görür gibi oluyorum ama daha fazlasını da yaşatamıyorum muhayyilemde. Başka da bir şey bilmiyorum. Öğrenemedim. 38’de Dersim’de değildim, ailemiz nasıl kayboldu bilmiyorum Can. ✍

Zap Kemal ve Teğmen İsmail'in Günlerinden Bir Gün

Babacığım, sen bu diyarda yoktun ama biz ailece misafir bekliyorduk. Zap Kemal gırtlğından yaralanmış, bir atın sırtında, atı gayri ihtiyari evimize doğru yol alıyordu.

Babacığım, elimizde olsa atın yönünü değıştirmek ister miydik, evimizi adres bilen kurşunların yolundan sapmasını ister miydik? Anneme baktım, kardeşlerime baktım. Onlara hiçbir şey sormamış ama kafamın içindekileri okuyabildiklerini sanmışım. Buna rağmen hiçbir şey söylemediklerini görünce alındım. İnsan bazen bir kitaba benzetiyor kendini. Ben de benzettim. Farkında olmadan, içime dokunan ne çok şey vardı, okunmuş olsun istedim.

Birinin gözden ırak bir yerde ölmesi, yüzmeyi bilmediğim denizde boğulmayı beklemek gibi bir şey olabilir mi? Birinin gözümün önünde ölmesine, onun yüzünden öldürülmeye hiçbir zaman hazır bulunamadım. Ama ben, deneyimsizim, ne yapsam da soğukkanlı olmayı öğrensem. Düşünüyorum. Senin eksikliğinde bunun cevabını bulamıyorum baba.

Zap Kemal ve Teğmen İsmail'in günlerinden bir gün, olan olmuş dağdakiler kasabaya giren bütün arabaları ele geçirmiş, üçer, beşer kişilik gruplar halinde karakola pusu atmaya hazırlanıyorlardı. Su olup hiç durmadan akan arabaların sessizliğe gömülmesi Teğmen İsmail'i kuşkulandırmış, o da gerillaların kurduğu tuzağa karşı tuzakla cevap vermekte gecikmemişti. Askerler talimatlarını harfiyen almış ve Teğmen savaşmak için kurşunların kilise duvarlarında çınlamasını beklemeye koyulmuştu.

Karakol komutanı İsmail, "Bu nehir bir akarsu yatağıdır değil mi çocuklar? O halde nasıl oluyor da sular akmıyor, nerede bu arabalar?" Düşünüyorum, öyleyse bu işte ben de varım, diyordu. Bir eline plastik bir polis copunu almış, diğer elinin içine vurup duruyordu. İnsan başkasını terbiye etmeden önce kendini zor yoluyla sinamalı, acının değerini anlamalı, diyordu. Babacığım, bütün bunları duyan amcam, Subay'a için için gülererek, "Asker adam, kendini kasma olamaz," diye söyleniyordu. Bir başkası, "İsmail işte, herkes yoksulluktan ölse, İsmail ölmek üzere can çekişse, ölüyorum demez de altınlarımı sayıyorum der," diyordu.

İsmail kasaba genelinde Fransızca olduğu bilinen o tek sözcükle itham ediliyor, bu sayede civarda *absurde* bir herif olarak tanınıyordu, ama hakkındaki bu karakter tanısı kesinlikle Teğmen'in kulağına gitmemişti. Bundan şunun için eminim babacığım, duysa ben dâhil bütün çocukları döverdi. Bu sebeple dayak yemediğimiz için biz şanslıydık. Ama Teğmen pek değildi, sanırım muhbirleri iyi çalışmıyordu.

Her akşam okulun dağılma saati gidiyor, erkek öğretmenleri bir kenara çekiyor, "Çocukken ben sizden çok da-

yak yedim, şimdi iade-i itibar zamanı,” diyordu. Öğretmenler avuçlarını açıyor, Teğmen birer tane vurup, hadi iyi akşamlar, Allah rahatlık versin, diyordu.

Öğretmenler Teğmen İsmail’i çok seviyordu babacığım. “Bizleri dövüyorsa dövüyordur, hem alınacak ne var canım bunda, aynı copla kendini de terbiye etmiyor mu adamcağız. Tamam, biraz manyak ama bizi teröristlerden de o koruyor yani.” diye söyleniyorlardı. Vaziyet bu ahval ve şerait içinde her Allah’ın günü yenilenmek üzere vuku buluyordu, babacığım.

Teğmen karakolunun kulesine çıkmış, meydan okuyordu. O kadar yüksekteydi ki, bütün kasaba onu, o bütün kasabayı görüyordu. Ama bununla yetinemiyordu, Teğmen İsmail’in büyük ihtirası, kendisi yükseldikçe gövdesinin insanların hayalinde yukarıdaki Allah kadar büyüdüğünü varsaymaktı, aşağıdakiler, işte onlar da sinek kadar küçülüyorlardı fukara adamın nazarında.

Jeep, traktör ve taksiler, kasabanın kılcal damarlarından içeri girmişti. Onlarla birlikte çok sayıda silah, roket ve bomba da sahnede kendilerine ayrılan yere gelmiş yerleşmiş, oyunda rol alacakları zamanı bekliyorlardı babacığım. Teğmen kıyamet dâhil, her şeye hazır olduğunu sanıyordu ama yine de düşmanına hazırlıksız yakalanmıştı. Askerleri kendisini dinlememiş, almalarını istediği hiçbir önlemi almamış, bunun yerine, kapıdan çıkan komutanlarının ardından küfredip uzuneşek oynamakla vakit öldürmüşlerdi.

Zap Kemal korkunç gövdesi ve kirli sakallarıyla, Teğmen İsmail’in boşluğundan yararlanmış, karakolun tam karşısına,

Hodri Meydan kulesiyle göz göze gelen apartmanın çatı katına kadar çıkmayı başarmıştı. Teğmen İsmail bakışlarını aşağıladığı düzinelerce insandan kaldırıp yükseklerle, çatulara, saksılardaki çiçeklere, tuğlalara, daha yükseklerle tırmandırınca, kendi seviyesinde bir haydut ile göz göze geldi. Bu karşılaşma Teğmen'in küplere binmesine yetti de arttı bile, copunu kılıfına soktu ve tüfeğini çıkardı. G 3'ünü eline aldı, Zap Kemal'e doğrulttu. Kemal ölüme doğru son sürat koşabiliyordu. Teğmen, gözlerinde vahşi bir hayvanı gördüğü bu garip yaratıktan bunu bekliyordu babacığım.

Ama gel gör ki, Kemal'in mermisi namlusunun ağzında kaynamış, köpürüyordu.

Güle güle İsmail Bey, dedi. Ne mutlu bana, bu büyük saçmalığa bir son veriyorum.

İsmail de aynı anda silahını ateşledi, makinası otomatikti. Teğmen göğsünün ortasından vurulunca parmağı tetikte kilitlendi, silahı kurşun savuruyordu, önceleri ayakta idi ve öleyazan bedeni tuğlaları vuruyordu. Sonra yere düştü ve kurşunları göğü delmeye başladı, semaya yükseliyor aşağı düşüyor, düştüğü yeri deliyordu seken kurşunlar. İsmail boğazından aşağı gitmeyen bu saçmalığın sonunu merak ediyordu. Kimdi o, İsmail'in ta kendisi miydi? Teğmen düşmanı olan bu çapsiz sözcükleri istemeden de olsa yutkundu. İçinde amansız bir merak, hiç istemiyordu ama, kurşunlar gövdesini karıncalandırıp duruyordu, yapabileceği çok bir şey yoktu ölmekten başka, o da mecburen öldü. Kilitlenen parmağı açıldı. Silahı kafasının üzerine düştü. İsmail'in ölü kafası o gün orada karpuz gibi yarıldı babacığım.

Bana sorarsan içi yandı Zap Kemal'in. Annesinin beddua-
larını hatırladı. Çatıdan atlayıp intihar etmeyi geçirdi içinden
ama sonra vazgeçti. Zap Kemal evde yarı ölü yatar, ara sıra
dirilip annesini, ailesini ve pişmanlıklarını sayıklardı. Bir ke-
resinde gözleri açık, "İnsanın insana silah doğrultması doğru
değil," demiş, ama ben, "Doğrultma o zaman," diyememiş-
tim. Adam korkunçtu.

Babacığım, savaş bir delilikti. Sen böylesini kısa ömrün
boyunca belki de hiç görmedin. Ölüm bir Tanrı kelamı
olunca, evlerin yakılmasında, tarlaların alevler altında kal-
masında bir anormallik kalmıyordu. Çünkü savaş vardı. As-
kerler bağıra çağıra bir şarkıya dönüştürmüş, haykırıyorlardı
bu acı bilip yoluna baş koydukları gerçeği;

Savaş herkese nasibini verir asker,

Ne kadar çok öldürürseniz,

O kadar çabuk general olursunuz komutanım.

Çocuklar yirmili yaşlarının en mutlu anlarını yaşıyorlar-
dı. General olmak çok güzel. Oysa sıradan bir asker olarak
kaldığında, kep giderse göt de gidiyordu. Gerillalar da çok
umursamazdı bu bahsi, bir kurşun yaşlı bir adamı gözüne
kestirip canını almaya yollandığında adamın son sözü; "Ga-
liba şimdi öldüm. Azrail'im böyle mi gelmeliydi, oğullarımın
elinden bir tas su içeceğime, ellerinde can verdim," oluyor-
du.

Onu cevaplayan dağ adamları, yükseklere adım attıkça
katlaşıyorlardı: "Kurşun bu babalık, sana adres soracak,
evinde birkaç gece konuk olacak değildi ya. Seni aldı, kendi
kuyusunda ağırlıyor. Misafirliğinin tadını çıkar istersen"

Zavallı adam, çoktan kadavra olmuş oluyordu babacığım. Biraz daha yaşasa ve Azrail'in nasıl olsa hanesine uğrayacağını bilse korkmaz: "İnsan bildiği adresi elbette sormaz evladım, bana, evimin çatı katına, alnıma nişan aldınız," derdi. Ama diyemiyordu babacığım. Sözcükler, cesede dönüşen tutsakların ağzında buz tutuyor, unutuluyordu.

Akşam evimizin camları elek olmuş, tarlamızın bire bin verdiği buğdayı elercesine, kristal parçacıklarını aceleyle üzerimize boca ediyordu. Ama babacığım, nerede buğdayın o bereketli günleri, nerede bizim hayatımız. Aradaki mesafe karışlarla ölçülecek gibi değildi ve elimizde bir metremiz bile yoktu. O kadar çok kurşun geçmişti ki camlarımızdan içeri, kullanılmış mermileri satabilme imkânımız olsa, kendi halimde bir savaş baronu bile olabilirdim. Düşünmedim değil. Çok da hoşuma gitti. Senin etrafı toprak olan mezarına beton döker, kitabeni mis gibi mermer taşından yapardım. Bununla birkaç dakika avundum ama sonra evin parçacıkları üzerimize dökülünce seni ve seninle ilgili hayallerimi unutmak zorunda kaldım babacığım, özür dilerim.

Babacığım, ara sıra ateşe ara verme gereksinimi duyuyordu araziye yayılan askerler. Arafta, bazen hiç ummadığımız bir anda beyaz bir tayla karşılaşılıyor, sevinmeye zaman bulamadan tayın gövdesinde yanan ateşlerle birlikte irkiliyor-duk.

Komşumuz Hemşire Pervin, hani dişlek ve fingirdek olan "İşte o, ateş emrini veren o, ilk ateşi açan, Teğmen'imizi vuran o! Mutfaktaydım, bulaşık yıkıyordum, her şeyi gözümle gördüm, Teğmen'imiz ne, ne, ne, diye bağırıp, kendisine ısrarla bir soru soruyordu, göz açıp kapayıncaya kadar ölüp

gitti zavallı adam,” diye Zap Kemal'i parmağının ucuna dolamış, hedef gösteriyordu.

Bütün kanı sanki kurşunun isabet ettiği yerde birikmiş gibi, sarı buğday destelerinin üzerine fışkırmış, kanın üzerine de Kemal'in yaralı bedeni düşmüş. Bir iki dakika sessizlik olmuş. Dal olup devrilmiş savaşı başlatan adam. Ölmüş mü, yaralı mıymış? Dost düşman durup Kemal'e bakmışlar.

Babacığım, kan adamı, bir miknatusın metali çeken gücüyle kendi üzerine çekmiş, aktığı damardan uzaklara düşürmemiş. Fingirdek Pervin kızıyormuş. Ona bu hakkı Teğmen'in metresi olması veriyormuş, ama askerler onunla aynı fikirde değillermiş. Madem artık Teğmen yokmuş, o halde fahişelerinin askerlere caka satma hakları hiç yokmuş. “Ben size vurun mu dedim, geri zekâlılar, vurun dedim siz öldürdünüz geri zekâlılar. Teğmen ne soruyordu, hangi dertle öldü, onu öğrenin diyordum, siz komutanınızı içinde merakıyla bir kez daha öldürdünüz, aptallar.”

Zap Kemal de düşmüştü. Yattığı yerde öldü mü, yaşıyor mu, ne halt ediyor, kendisi bile bilmiyor ama inşallah Teğmen ölmemiştir, diyordu kendi kendine. Bir kasap olduğum sanılıyor benim, evet bir kasabım ama bunu da düşünüyorum işte ne yapayım, ölüm o adamı vurduğum anda anamın beddualarını içime düşürdü, kanayan bir yara açtı zihnimde, ne yapayım?

Gerillalardan biri, ne saçmalıyorsun yoldaş sen diyor, Zap Kemal ona sen sus diyor, kendisi devam ediyordu babacığım.

Vurdukların ölsün, sen ölme, sürüm sürüm sürün, diyordu kadın oğluna. Kendisini çembere alan gerillalara,

Teğmen ölmedi değil mi diye soruyor, ama gerillalar kanlı hırıltısını duyuyor, sesin içeriğini seçemiyorlardı. Ancak birkaç dakika sonra içlerinden biri, Teğmen öldü komutanım, onu siz öldürdünüz, dedi. Ama bunu da Kemal duyamadı, başı yastığında, baygın uyuyordu çatışmanın orta yerinde.

O çocukların anaları, babaları, kardeşleri, sevdikleri, gi-decek memleketleri var, sen onların cehennemisin, diyordu annesi.

Sayıklamalarında Teğmen'in cenazesini kendisi yıkıyor, annesi defnediyordu. Annesinin kendisine ettiği ahı dile getirirken yaralı boğazıyla kadının sesini çıkarıyordu. Kendisinin Zap Kemal olduğunu bilmesek, yarasını görmesek, biri bir tiyatrocuyu evimize yollamış da bize oyun oynuyor sanırdık. Ama ne Gağan ayı idi, ne de Surp Sarkis, bayram değil seyran değil, kim bize böyle bol gürültülü bir oyunu oynar ki?

Babacığım, hatırlıyorsun değil mi? Karakol eski kiliselerden birinin üzerinde canlandırmıştı kendi temsilini. Hani o eski zor oyununu bıkmadan usanmadan on yıllarca oynadılar. Kışla binasına tek bir tuğla ekleme gereksinimi duymamış askerler, kilisenin çan kulesi için Hodri Meydan Kulesi demiş ve çözmüşlerdi Allah'ın evini asker ocağına çevirme sorununu. Bir de Ermenice ve Türkçe Surp Garabed Ermeni Apostolik Kilisesi yazısı vardı karakolun tam girişinde ama her babayiğit içeri giremediği için kiliseyi de göremiyordu. "Burası karakoldu kardeşim. Asker ocağı. Bu kadar, anlaşıldı mı?"

Babacığım, olayın senin için en acı kısımlarından biri şu oldu, çatışma başladığında teyzen Arusyak Hanım değir-

mende ekmeği için çalışıyordu. Bana sorarsan dışında kaldığı hayat için kayđı duyacak kadar olsun zamanı kendi payına kullanamıyordu babacığım. Değirmen taşlarının durmadan dönen sesinden başka ses duymuyordu. Oysa bir duysa, bu çatışmanın hiç de öbür günlerdeki gibi normal kavgalardan biri olmadığını, daha fazla evin yandığını, daha fazla duvarın çöktüğünü, en önemlisi buğdayını öğüten suyun sade bir su olmadığını, o çok nemsemiği gençlerin kanının suya kandiğini, suları boyadığını, lanet ederdi işçiliğine de değirmenine de! Ama bir kusuru vardı, ktlk susturmuştu kulaklarını. Bu dünyayı duyamıyordu teyzen Arusyak Hanım. Hiç durmadan, olana bitene aldırmandan ğtyordu o, komşularının taştan topraktan çıkardığı ekmeğini, her biri birer dal çocukların kaniyla olsun ğtyordu.

Bilmemek ne büyük günah, sadece Arusyak Hanım'ın değil Allah'ın da kendi günahından haberi yoktu babacığım. Teyzenin kocası Eli, herkes gibi kahvede yere yatmış, ölmek için, karısının başına bir şey gelmemesi için dua ediyordu. Eli kafasını kaldırıyor, daha fazla yıkıntı görüyordu. Daha fazla ateş açılıyor, sokaklar yaralı hayvanlar ve leşlerle dolup taşıyordu. Eli, el mecbur başını eğiyor, herkes gibi keşiyor sesini, memleketin savaşının bitmesini bekliyordu. Hem karısını düşünüp hem olduğu yerde kalmak çok zordu Eli için babacığım. Bazen dayanamıyor, annemin korkusuna aldırmaksızın kafamı kaldırıyor camdan bakıyor, Eli amcayı nedense iki adım temde değil de çok uzaklarda görüyordum. Umutsuzluğu onu Arusyak teyzeden ve benden uzaklaştırıyor, açık l yolunda öldürüyordu babacığım.

Babacığım, eminim bize olan ona da oluyordu, saçlarının arasından göz göz ter sızıyor, alnında birikiyor, yere szl-

yordu. Toprak zemin, üzerine akıttığımız aln teriyle çamura dönüşmüştü. Tavuklar geçip gidiyordu camları un ufak edilmiş pencerelerimizin önünden, bir yanı kan kırmızı yaralı tavuk, bir ayağı kopmuş, tek ayağının üzerinde karınca adımlarıyla ilerlemeye çalışıyordu.

Karakolda artık bir tek asker kalmıştı. O asker de korkuyu bulmuş karşılığında kendini kaybetmişti babacığım. Kafasını kaldırıyor çan kulesinden, dışarıya bakıyor, kendisine ateş açacak kimseyi göremeyince başlıyordu etrafı taramaya, evlerin çatılarına bir şarjör mermi boşaltıyor, yeniden mevziisine gizleniyor, sayıklıyordu: Ermeniler, sizin hepinizi geberteceğim, istisnasız hepinizi. Bir taneniz bile sağ kalmayacaksınız. Şarjörünü dolduruyor, bir türlü kaçıp canını kurtaramayan tavuğa birkaç mermi daha sıkıyordu. Tavuk bir göğe yükseliyor, alçalıyor yere düşüyor, bir daha yükseliyor ve sonunda boynu kopuyordu, yerde kısa bir süre için debeleleniyor, en sonunda ölüyordu. Asker seviniyordu. “Düşman bu, çok canı, bize acımaz, iyisi mi biz ona baştan acımayalım öldürelim, hayvanını, tarlasını, tümünü halledelim.” Aynen böyle diyordu babacığım.

Yaralı köpek, kedi, evcil hayvanlar inim inim inliyorlardı. Asker hepsine birden yetişemiyordu, arkadaşlarının çoğu ölmüş, kalanlar şoke olmuş, kontrgerilla araziye yayılmıştı. Köy halkı yerlere yatmış, vurulmuyor, ölmüyordu ama hayvanlar alemi can çekişiyordu. Geriye son kurşunu sıkıp canlarını almak kalmıştı. Tavuğun canını almıştı işte Mehmetçik. Şimdi sırada adına Porsuk dediğimiz, sahibinin kapısının önünden hiç ayrılmayan köpek vardı. Kara tüyleri kan içinde kalmıştı ama kanı da kararmıştı Porsuğun. Asker o

kadar vicdansızdı ki babacığım, yaylım ateşine tutmadı hayvanı, nişan aldı, arka ayağına bir kurşun sıktı, köpek sarsıldı ayağa kalkmaya gayret etti, doğrulamadı, gözleri yaşlarla doldu hayvanın. Ön ayakları hafif kalkık gövdesi arka ayaklarının üzerine sarkmış, dehşet içinde sağına soluna bakınıyordu, babacığım.

Bir de ön ayağından nişan aldı asker, öfkesi gözlerini köreltmmişti, kurşun es geçti köpeğin bacağına, bir daha ateş etti yine tutturamadı. Köpek kurşun vınlamaları altında çıldırmış, kafasını toprağa çarpıyor, ayaklarının üstünde durmaya çalışıyor ama duramıyordu. Asker atıyor, tutturamıyordu. Aldı silahını otomatiğe, onlarca mermi boşalttı köpeğin üzerine. Zavallı hayvan rüzgârda sallanan bir zeytin dalı oldu, uysal bedenine mermi isabet ettikçe sendeliyor, kurşunların girdiği yerden kan fışkırıyor, et parçacıkları kopuyor, daha bir savruluyordu.

Asker köpeği de öldürdü. Silahını aldı, gözetleme kulesinin duvarlarına vurdu, vurdu, paramparça edinceye kadar öfkesini alamadı babacığım. Ayıktı, baktı. Hayvanlar hâlâ inliyordu. Silahı ise ölüydü, şarjörünü çıkardı aldı, fişekliğini çapraz astı göğsüne, ölen arkadaşlarına baktı, hepsi devrilmiş, aşağı düşmüş, değirmene akıyordu hepsinin kanı. El bombasını çekti. İneğe fırlattı. İnek karnından yaralanmış, bağırsakları dışarı fırlamıştı. Bomba ineğin kafatasına isabet etti, kafatası dağıldı. İneğin dili bir evin duvarına çakılıp kaldı. Hayvanın Tanrı'yla hesaplaşmaya hazır dili zamanı umursamayan bir duvar saati olmuş orada öylece duruyordu. Gözlerinden biri bir kurşun gibi hızla ilerleyip askerin bileğine saplandı. Elinin hemen üzerinde ineğin yuvasından

fırlamış gözüyle baş başa kaldığında biraz inledi bizimki. Acısı geçince, “Aman ne güzelsin sen,” dedi hayvanın gözlerine. Bir kol saati, bileklik olmuş oturuyordu elinin üzerinde bu göz. Koluna yakışıyordu da. Uzaklara baktı, hayvanın bir mayın gibi toprağa döşenen bedeni, içinde bulunduğumuz günle birlikte kararıyordu babacığım.

Eli, eliyle kafasını yokladı. Et parçacıkları, kemik ve şarapnel. Yaralanmıştı. Asker bir bomba daha attı, yaralılar ne yapacağını bilmez el bombasına bakıyorlardı. Bomba patladı, atın gövdesi parça parça gelip, karakola sığındı. Önce ön ayaklarından biri yürürcesine geldi, konuk oldu mekâna. Birden adımları yerden kesildi, eti çivi çivi duvara saplanıp gölgesi asılı kaldı. Sonra kalbi, kafası, diğer ayakları, güzelim rengini akan kana terk etmiş bir halde gelip içeri doluştular, babacığım. Ölen askerlerin bıraktığı boşluğu, ölen hayvanların uzuvları dolduruyordu.

Asker bir silah arıyordu. Herhangi bir silah ama bulamıyordu. El mecbur, indi aşağı, ölen arkadaşlarının silahlarını astı sırtına. İki elinde iki tüfek Allah ne veriyse artık, ateş ediyordu. Şimdi Arusyak Hanım canı isterse duymasın çatıymayı, kurşunların sesini. Değirmen, maket bir ev gibi yükseliyor, sert zemine düşüyor, her düşüşünde duvarları çatır çatır çatırdıyor, mertekleri dökülüyordu babacığım.

Arusyak Hanım içeride, anlatılamaz bir karanlığın orta yerinde, duyamadığı ölümü gözleriyle görüyor, Azrail'i kırılan merteklerin parçalarıyla iniyordu aşağı. Zamansız gelen ölümü şarapnel parçaları, yıkılan taş duvarlar ve unun göğe yükselen tozu selamlıyordu. Teyzen boğuluyordu babacığım.

Birkaç gün sonra savaş bitti. Ölüleri topladık ve defnettik. Meydanları gözyaşlarımızla yıkadık. Gelenle ağladık, gidenin ardından ağladık babacığım.

Birkaç gün sonra Zap Kemal yaralı doğduğu uykusundan uyandı. Duyduğum ve gördüğüm her şeyi bir baba şefkatinin özlemi içinde anlattım ona.

Cevabı, ama bizim bir savaşımız var dostum, oldu.

Ama sen ağır yaralı uyurken böyle düşünmüyordun, seni dinledim, bana farklı şeyler anlattın, dedim.

Ama annem benim yumuşak karnım, benim yüzümden çok genç yaşında öldü, peki sen bu ayrıntıyı biliyor muydun dostum? Diye sordu bana.

Silahını, arkadaşlarını, askerleri, bilançoyu sordu, biraz destek olabilir misin bana, denemek istiyorum, yürüyebilir miyim? Adım atmaya çalıştı ve yere kapaklandı. Zap Kemal ona hak vermediğim için bana çok kızdı o zaman ama sesini de çıkarmadı. Sadece duyulur duyulmaz bir sesle, “Konuşacak ne kalmış ki?” diye sordu. Buralarda vaziyet böyle babacığım. Yine yazarım sana görüp duyduklarımı. Hem o zaman yazmayı da öğrenirim. Daha az konuşurum başkaları adına, onları konuştururum daha çok. Söz baba.

Seni özlüyorum bir de.

Böyle işte.

Asuri Köyünde

Asuri bir arkadaşımla bir gün, gece yola çıktık, yoruldu umuzda dönüp eve uyumaktansa, otogardan iki bilet alıp, hiç görmediği köyüne doğru yolumuzu uzatmaya karar verdik. İstanbul'dan Hakkâri'ye kadar, o tavuk geceye k r gözlerle bakarmış, bu geyik gün içinde barbarın birinin avıymış demedi, g rd  u her Şeyin fotoğrafını çekti. Hakkâri'ye vardığımızda sürekli elinin ayağının kurudu undan yakınmaya başladı. Nerede bir musluk bulsa başına oturuyor, sularla arkadaşlık kuruyor ama sıra veda etmeye gelince ayak diretiyordu. Yüksekova'ya vardığımızda aklıyla kalbinin savaşında parmakları  imen olmuş, ayakaltında ezilmişti. Yolda yeni bir  det edinmişti. Tırnaklarını yiyordu artık. Senden kaptım, dedi. Kuşlara, yavrularına baktım, onların masumiyetine sığındım. Kuşlar inandı. G nahsızdım. Arkadaşım inandı.

Minib se binip köy meydanına yaklaştığımızda şoföre “burada dur, dur, dur, bizim köyün meydanındayız, dur, dur,” dedi ısrarla. Adamın durmasına fırsat vermeden sırt çantasını da içeride bırakıp atladı, gitti.

Peşinden biz de indik minibüsten. Şoför Kürt bi oğlandı. Görmüş geçirmiş bir edayla, “abe bunlar filledir, filleler buraleri çoğ özlüyorler, getmeyin yanına, bırağın biraz nefes alsin bence, ben her gün yüz tenesini, bin tenesini taşıyorum buraya böyle” dedi. Tatlı bir adamdı. El mecbur dedim, dinledim sözünü.

Arkadaşım köyüyle biraz hasret giderdikten sonra bizi yanına çağırdı. O arada köye yerleşen Arap ve Kürtlerden de birileri geldi yanımıza, hayırdır yeğen, bu uzak diyarlarda ne arar, kimi sorarsınız diye, içten bir ilgiyle karşıladılar bizi.

Burası benim köyüm, dedi Sabri. Evimizi görmeye geldim. “Kimlerdensin oğul, ne zaman gittiniz”, derken yaşlı adam “Senin baban sümüklünün biriydi la oğlum, adın neydi, ha Sabri’ydi, valla öyleydi bak Sabri” dedi sayıklar gibi bir sesle. “Sen nasıl da büyümüş delikanlı adam olmuşsun, gel seni evinize götüreyim, demek baban vefat etti ha, Allah gani gani rahmet eylesin, iyi adamdı, benim de kan kardeşimdi, bak bileğimi ta neresinden kesmişim, gel seni evinize götüreyim” dedi durdu adam. “Yok, olmaz”, dedi Sabri de adamla aynı memleketin suyunun rüzgârının inadıyla. “Ben evimizi bulurum, sağ olun, sonra gelir çayınızı içerim, söz” Adam döndü bana, “Sen tut kolundan getir, evim aha şurası, o gelmezse unutursa, sen söz ver tamam mı, unutmayasın bak. Babasıyla biz kan kardeşiydik. Ben onun amcasıyım, ona göre”

“Tamam, söz” dedim.

Gençler peşimizde, yürüdük, “burası bizim ev” dedi Sabri.

Oradan biri, “Valla doğridir,” dedi.

Burası bizim köyün misafirhanesi.

“Velle doğridir, sizin zamaninizde öyledir, şimdi saman-
lıktır”

“Burası kilise ama yıkılmış. Burası halamgilin evi. Burası
horepsikoposun evi” Kapı kapı gezdirdi bizi Sabri.

“Buradan bizimkiler su çekermiş”

“Velle o de doğridir, su kuyisidir”

Bir de bir ağaç aramaya koyulduk ama Sabri bir türlü bu-
lamadı. “Bulamıyorum” dedi durdu. “Babam buraya bir ağaç
dikmiş, buralara bir yere ama bahsettiği ağaç yok, varsa da
ben onu bulamıyorum.” Ardımızdakilerden biri, “Bire mın,”
dedi, “baban fidan dikmiştir, fidan her zaman toy kalmaz,
büyür serpilir, sen bize ağacın cinsini söyle, biz sana hangi-
sinin babanın fidanı olduğunu buluruz” Eline telefonunu
aldı Sabri.

Babam öldü, onu arayamam, dedi. “Annem de öldü, am-
cam da geçen sene...” Telefonunu cebine koydu. Sonra çı-
kardı, “halam var ama o bilir” dedi. Bilirse o bilir. Halasını
aradı, “Kavak ağacı, başka ne olsun oğlum” demiş kadın,
“baban bi baş kavak ağacı dikmiş hepi topu, hep anımsatırdı,
unuttun mu?”

Babamın ağacı kavakmış kavak diye heyecanla bağırdı
Sabri.

“Bak bave mın Sabri, sizin ev burası madem, ağacınız da
bu”, dedi adamlardan biri. Bizim Sabri gitti oturdu ağacın
gölgesinde, “Kalk Sabri, minibüs gidiyor Sabri, daha da
Hakkârî'ye gidemeyiz, kala kalırız burada Sabri.” Yok, Sabri
inadım inat oturmuş, kalkmıyor.

Gölgesi çok güzel değil mi, en güzel gölge kavak ağacı-
nındır, değil mi? Sen desen ki söğüdün de gölgesi iyidir,

Sabri inanmaz. Üstüne bir de sen eskiden yalan söylemez-
din, der. Çünkü insanın içini serinleten, ona yayladaymış
hissi veren tek gölge kavak ağacının gölgesidir Sabri'ye göre.
Belki de en doğrusu nihayet kavuşabildiği babasının gölgesi-
dir.

Sabri oturdu, kalkmadı yerinden. Güneş gitgide uzaklaşır
oldu bizden, kızaran ışığı dağların ardında bir süre durdu,
ama fazla da direnemedi akşamın karanlığına. Madem sen
kalkmıyorsun yerinden, ağalar beyler gelir senin babanın
gölgesine sığındığın yere, onlar da arkadaşlarının anısına sı-
ğınırılar Sabri. Elllerinde koca koca tepsilerle geldiler de. Ay-
ran var, fasulye var, türlü çeşit yemek var, Asuri mutfağında
ne varsa pişirmiş önümüze koymuş köyün hanımları, bizim
oğlan hem yiyor hem ağlıyor, o ağlayınca erkeklik merkeklik
hak getire, hepimizin gözleri yaşlarla doldu. Ağustos böcek-
leri boş durur mu? Karanlık akşamın göğünde kaynayıp
demini aldıkça onlar da ışıkları ve cızırtılarıyla bize eşlik
eder oldular.

Böyle işte uzatmayacağım çok fazla, bi Asuri köyüne git-
miştik, bunu hatırladım. Köyün bütün mülkleri Asurilere
aitti ama onlardan bir tek aile kalmamıştı köyde, bunu hatırla-
dım. Onları kadim yurtlarından kovan komşuları şimdi
Sabri'yi gurbetten dönen kardeşlerini ağırlarcasına yürekten
karşıyorlardı. Hepsi bu, söyleyeceklerim bu kadar... Her iç-
tenliğin ardında bu kadar çok kan var mıdır, yoksa ben abartı-
yor muyumdur ayırt edemiyorum o günden bugüne, bir de
bunu hatırladım. Dedim ya, hepsi bu, söyleyeceklerim bu
kadar. Teşekkür ederim. ✍

Siyah Dağ

Emel'e

“Sen bu kadar yürekliisin

İnce çekingenlik çiçeği

Ha dediklerinde dağda olursun”

Benim kulaklarım yüz yaşında ama hâlâ bu dünyanın çılgınlığına aç. Fakat yine de helal olsun, kulak derim buna ben, nereden baksan bir yüzyılım var elimde, hiç kör sağır kalmamış adamım. Gökte uçan kuştan, suda yüzen balığa sesini duymadığım canlı yok benim, ya senden ne haber? Haydi, şimdi susun, kesin sesinizi, ben radyo dinliyorum, haberler başladı.

Haberleri dinleyeceğim dediğinde herkes bilirdi ki radyo-yu sağır kulağına yapıştırır ve sesini dalga dalga yükseltirdi. Bir Allah'ın kulu kalkıp da diyemezdi ki, şu barbar zıkkımın sesini biraz kıs, hani yüzyıldır havadaki kuştan sudaki balığa sesini duymadığın canlı yoktu? Bu tür laubaliliklere hiç gelemezdi.

Bütün kasaba onun radyosunu dinlerdi de, biri hafif serzenişte bulunmasın, gözleri yuvalarından fırlar, ne dedin sen, kes sesini, kes yoksa gelir kafanı kırarım senin, derdi. Karşı çıkabilen bir çocuk olurdu çoğun, o da ikinci defa yapamazdı bunu, azarlardı onu anası babası, karışma, yaşlı insanlar huysuz olur, bu onların hakkıdır da, denirdi.

Varteni sıkıntılı, yüzü gözü dışarı atmış. Oturuşu, kalkışı, hali hareketi bir tuhaf kadın olmuş Varteni. Eli ayağı boşluğa düşmüş, felçliler gibi kontrolsüz sallanıyor. Dün dolunay vardı, Varteni'nin sıkıntısı dolunaydan. Oğlu kırk takla atıyor, anasının keyfi yerine gelsin diye ama tıs yok, Koca Ana sözcüklerden yana put kesmiş bugün.

Bu oğlanın sesini sağır sultan duyar, insan lal olsa söz verir sözüne karşılık ama Koca Ana duymaz. Koca Ana sevgiyle baktı oğluna. Oğlunu öven kadına. Gözleri büyümüştü, yanmış, yorulmuştu. Gözleriyle konuştu Ana, oğul, komşu kadın, birbirlerinin gözlerine baktılar, ana kalktı yola koyuldu, sırtında kambur çıkmıştı yine. Ana kederli uyandığı günler hırçınlaşmaz, dilinin ucundaki sözcükleri yitirirdi. Kelimeler sesini kaybeder, gürültü yerine gövde edinirlerdi. Böyle zamanlarda ananın vücuduyla konuşurdun. Hali, hareketi, düştüğü ağaçlık yol ve inip kalkan göğsü, kurda kuşa gösterdiği ilgi, onun sana verdiği cevaplar bunlar olurdu.

Titreyen gövdesine bakmak katlanılmazdı ama, gölgesi deprem yemiş dağ gibi sarsılırdı Koca Ana'nın. Gece ay dolunaydı Ana. Bugün kara kartallar uçuyor üzerimizde oğul. Üstümüzde, kara, kapkara bulutlar var Ana. Allah sizin canınızı bize bağışlasın oğul.

Elçiye zeval olmaz, geldiği gibi giderdi. Ana yürüdüğü yolda Meryem olur, Meryem'den bir eksik yürürdü, Meryem'e yoldaşlık eden, Mısır yolunda ona kılavuzluk eden kara gün dostları vardı. Koca Ana'nın kimi vardı, gözlerinin önünde Mısır küle dönmüştü. Oysa Meryem'e yol açan Nil hiç kirlenmezdi. Koca Ana'nın yürüdüğü Munzur kan, kömür ve çaresizlik akıyordu.

Bugün yine adet olduğu üzere, radyonun sesi perde perde yükseldi, kasabayı sarıp sarmaladı. Kasabalı birikmiş çardakların gölgelerine. Güzelliği üzerine her gün yemin edilen, kimi yalancıların gazetede resmini gördüğü, o da bir şey mi, kimi yalancıların İstanbul'da çalıştığı fırının müşterisi, yine kimilerinin komşusu, hem kumral, hem esmer, hem evli, hem bekâr, yok boşanmış, dul mu demiştim? Yok, yemin ederim ben öyle bir şey dememişim. İki çocuklu, çocuksuz, balıketli, bir deri bir kemik, memeleri çok güzel, offf, hele kalçaları. Çok sürmez babalar, oğullarına miras bıraktıkları palavralarından sıkılır, oğlum, oğlum baba ocağına incir ağacı dikeceksin oğlum, der ve yüzünü kimsenin görmediği ama bedeni üzerinde her bir kasabalının ellerini dolaştırdığı kadın nihayet, hiçbir şey olmamış gibi pişkince sözü alır: "BBC Türkçe haberler servisi öğlen haberlerini dinliyorsunuz ben ... "e bırakırdı yerini.

Cinsel hayatın tulsımını çoktan kaybetmiş, kendini tarla sulamaya, ot biçmeye, ağaç yetiştirmeye adanmış olan Radyo Hıdır bir saat daha kulağını dayardı radyosuna. Radyo Hıdır'dan habersiz o bir saat boyunca sevdiği ses öpülür, okşanır, dudaklarının ucu ısırılır, zorla değil güzellikle bir bir tadına bakılırdı gövdesi portakal sanılan, kıtlık zamanında ise çoğaltılıp nara dönüştürülen kadının.

Palavracılar birbirlerinden sıkılır, yalanlarını unutmamak için her gün tekrarlar, tekrarlar, ağız dalaşına tutuşurlardı. Sustuklarında Radyo Hıdır'ın sesini dinler başlarına ağırlar girer, kulakları sağır olurdu da Radyo Hıdır'a bir şey olmazdı. Az değil yüz yıllıktı kulaklarının saza söze açlığı. Akla geldikçe hep bir ağızdan, vallahi radyoma helal olsun demek ayrı bir zevkti. Ama portakal, hele azıldığında nar olduğu sanılan bu kadın düpedüz edepsizdi, utanmadan arlanmadan kendisini evlendirenleri, boşayanları, elinden ekmek aldığı, kucağında uykuya daldığı adamları uyandırır ve haberlerini sunardı. Hiç hastalanmaz, tatile çıkmaz, kendini özletmeyi bilmezdi.

Şimdi haber başlıklarını veriyoruz: “Sivas'ta Madımak Oteli'nde yangın. Pir Sultan Abdal Şenlikleri'ne katılan aydınlar ölüm tehdidi altında. Ve o güne kadar hiç susmayan kadın, o gün sustu. Sanıldı.

Radyo Hıdır mayın tarlasında paramparça olmuş atların arasında bir başına kalmış yavru tay gibiydi artık, dizginlerinden boşanmış, koşuyor, bağıyordu: “Duydunuz muuuuuu, duydunuz muuuu?” Bağıyor, çıplak ayak kendini bilmeden koşuşturuyordu. Radyosunu kaldırıyor taş duvarlara vuruyor. Cihaz elinde, sesi daha fazla açmak istiyordu. Oysa ses, değil kasabaya, dağlara, hatta nehre kadar gidiyor, nehrin hırçın sesini bile bastırıyordu. Haberler her saat başı dönüp dolaşıp Madımak Oteli'ne geliyordu. Aydınların isimleri sayılıyor. Radyonun sahibi bir daha kalkıyor, acı içinde bir o yana gidiyor, bir bu yana geliyordu. Her defasında aleti kırmaya çalışıyordu.

“Dur” diyordu Koca Ana, “Dur, dur’dan anlamaz mısın sen? Bu lanet olası şey ne zaman işe yarasa sen yerlere atıp üstünde tepiniyorsun, dur.” Oğulları yakalıyorlardı Hıdır’ı. Oğullarının elleri arasında esir Hıdır, mayın tarlasından çıkagelmiş beyaz bir taydı artık. Beyaz tüyleri kanla, et parçalarıyla alacaya boyanmıştı. Burnundan kan akıyor, gömleği terden ıpslak oluyor ve o her seferinde kurtuluyordu civan oğullarının elinden. Bağırduğunda, hareketleri anormalleştiğinde ağzından burnundan pelteler dökülüyor, yüzüne, boynuna, gömleğine yapışıyordu. Muhabir kadının kulaklarına sapladığı bıçakla yaralanmış, bununla yetinmemiş üstüne kendini yaralamış bir adamdı.

“Duydunuz muuu, Metin Altuok ölmüş, Nesimi Çimen ölmüş, Behçet Aysan ölmüş. Kim kaldı ki geriye, herkesi öldürmüşler, duydunuz muuu?”

Oğulları yakalıyor Radyo Hıdır’ı, oturtuyorlardı bir kenara. Koluna giriyorlar, iple bağlıyorlar, yangına körükle gitmesin istiyorlardı ama bağladıkları gövdesiydi. Dilini bağlamazlardı, bağlamak isterlerdi ama bilirlerdi baba katili olacaklarını. Radyo Hıdır isyan etmezse, kendini yerlere vurmaz, burnu kanamaz, dili zehrini kusmazsa, içine akardı, ya eli ayağı felç olur, ya da dayanamaz ölürdü. Ne olacak başka diyordu küçük oğlu. Ne olacak, adamda güç, enerji, öfke, bitmek tükenmek bilmiyor. Göz göre göre babamızı sakatlayalım mı?

“Duydunuz muuuu, Behçet Aysan ölmüş, duydunuz muuuuuu?”

Kadının sırasıyla verdiği isimleri o da sırasıyla tekrarlıyordu. “Ölmüş. Metin Altuok ölmüş. Behçet Aysan ölmüş.

Doktorları yakmışlar. Şairleri yakmışlar. Pir Sultan Abdal'ı asmamışlar mıydı zaten, bir mezarı bile çok görmemişler miydi zaten. Onu anarken olmuş bu olanlar.”

Oğulları sağ salim yanındaydı ama o oğulları için ölüp ölüp diriliyordu.

Allah aşkına sakın ol baba, Allah'ını seversen sakın ol, ölmemiş Metin Altıok bak, hastaneye kaldırılmış.

Baba oğlunun yüzüne bakıyordu sadece.

Ne kadar safsın oğlum, ne kadar iyi niyetlisin, sanki bu dünyadan değilsin.

Haberler bitti, haberler başladı. Bütün bültenler beklendi, dinlendi. Yangın var, ölü var, ama kesin bir bilgi yok. Otelin önü binlerce insanla dolu. Asker var, polis var, yananlar ve yakanlar var, yananlar çırpınıyorlar, yakanlar sürekli çoğalıyor ve çoğalıyor ve çoğalıyorlar. Haber bültenleri bunu anlatıyor, otel cayır cayır yanıyor. Sivas yanıyor, Dersim yanıyor, Kilikya yanıyor, Çorum yanıyor. Yangın geride küle dönmüş cesetler bıraktığında, askerler ve polisler layığıyla işlerini yapıyor, kayıtsızlıkla izliyorlar.

Güzel Türkçesine imrendiğimiz, onun kadar güzel konuşamayacağımızı bildiğimiz için Kırmançki konuştuğumuz, kibar ama erkekçe, ona hitaben anadilimizi konuştuğumuz kadın, hayatımızı paylaştığımız, yalanlarımızın rızası olmasa da ortağı ettiğimiz kadın, bize kara haberler getirmişti. Karabulutlar yeryüzüne inmiş, dolu taneleri hem kafamızı parçalamış, hem de Sivas yangıyla yüzümüzü gözümüzü is içinde bırakmıştı.

Herkes bir telaş içinde dağıldı. Yaşlılar bir yana, gençler bir yana, kadınlar ve çocuklar başka bir yana gittiler. Saman-

lıklardan, toprağın altından kırma tüfekler çıkarıldı. Bir köşeye istiflendi. Çocuklar görmesin, kadınlar görmesin. Herkes sakın olsun. Çocuklara “bakın bir şey yok”u göstermeye çalışıyorlar, ama oyunu başlatan ergen çocukların dişleri yine de zangır zangır titriyor. Baştan ayağa terden sıırıslıklar. Hal bugüne kadar görülmüş hal değil. Herkes bir tarafta, plan yapıyor, her birinin kafasında kırk tilki. Kırma tüfekler, tabancalar iyi hoş ama ne yeteri kadar mermi var, ne hazırlık, ne cephane. Kavga dövüş başlıyor. Biri korkak. Diğerini ruhunu satmış. Sürekli karar alıyorlar. Dağa gideceğiz. Onlar bizi vurmadan biz onları vuracağız. Sene 1993. Atı alan Üsküdar’ı geçmiş. Çocuklar ağlamaya başlıyor, kim tutar kadınları artık, onlar da ağlıyor. Dağa çıkacağız. Gençlerin dediği dedik.

Terteleye Virende ma ne şim sere koyan, terteleyle peende ma ne şim sere koyan çı bi? Ma çište ze kutku.*

Bağrıış çağrıış, küfür, hem de en yakası açılmamışından. Bütün bu olanlara sebep Radyo Hıdır ve onun lanet aletiydi. Planlar, programlar, her biri elde patlayan bomba gibiydiler. Hazır herkes bir aradayken Varteni, Koca Ana girmek istedi öfkeli erkeklerin arasına. Kenetlendiler, içlerine almadılar ama yaşına hürmeten itip kakamadılar da... Koca Ana etti eyledi su olup aktı et kemik barikatının ortasına. Bazısı Koca Ana’yı evliya bilirdi, bazısı Ermenilerin ve Alevilerin ortak piri, bilicisi bilirdi, bazısı ondan şifa alır, bazısı yüzünü bile görmek istemezdi, ama sözünü dinlemeyecek, hatırını yerle-

* Birinci katliamda biz dağa dağlara sığındık, ikinci katliamda biz dağlara sığındık ne oldu? Bizi köpek gibi öldürdüler...

re düşürecek bir Allah'ın kulu yoktu içlerinde. Yüksek sesler alçaldı, fısıltıya dönüştü, Koca Ana'dan tek bir ses çıkmayınca herkes sustu. Koca Ana gelmiş herkesin ortasında, suskun ve sert. Bir şey söyleyecek... Bütün gözler Koca Ana'nın üzerinde, Koca Ana ne yapsın leçagını başından çıkardı. Havaya savurdu, öyle güçlü açmıştı ki kollarını leçag yükseldi, yükseldi, söğüt ağacına tünemiş serçeler Koca Ana'nın leçağıyla beraber uçmaya başladılar. Fırtına yükseldikçe leçag yükseldi alçaldıkça alçaldı. Leçag nereye serçeler oraya, yükseldikleri gibi aşağı indiler, indiler. Herkesin gözü beyaz leçagda. Beyaz leçag alçaldıkça erkekler açıldı ve Koca Ana'nın leçağı geldi sahibinin omuzlarına düştü. Leçağı izleyen serçeler geldi, Koca Ana'nın omuzlarına kondular, gagalarıyla leçağı yokladılar, Koca Ana'nın saçları arasında gezindiler, elbisesini gagaladılar, Koca Ana sessiz, kasaba sessiz, radyo susmuş, nehrin gürül gürül akan suyunu duyan yok, kulaklar sağır, gözler Koca Ana'da. Kuşlar, Koca Ana'nın leçağı etrafında dönüp durdular, Koca Ana nefes almaya başladığında yükselip dallarına kondular, o zaman ses duyulur oldu. Koca Ana, "Beso," dedi.

"Sıma mara çi vacene, derde sıma çıko?"*

Var gücüyle bağınıyordu. Koca Ana sesini yükselttikçe, kuşlar yükseldi, radyo son ses ötüyordu daha da, nehir huyudur, hiç susmazdı zaten. Daha bir dakika önce, aralarına girdiğinde Koca Ana'yı içlerine almayanlar şimdi açılmışlar. Varteni tam ortalarında, elinde bastonu, tülbenti gelip om-

* Siz bizden ne istiyorsunuz, derdiniz ne sizin?

zuna düşmüş, kasabalı bunu evliya anamızın küçük bir kerameti saymış çoktan, sessiz kalarak iman ediyordu Koca Ana'ya. Koca Ana, saçları bembeyaz ipek gibi dalgalanıyor ve bağıırıyor: Sizin derdiniz ne?

Dağa mı gideceksiniz, alın silahlarınızı gidin! Dağ nerede hani, hangi dağa gideceksiniz? Kaç tanenizin oğlu dağda vuruldu, cesedini bu meydanda yıkadık gömdük, yetmedi mi? Nereye sığınacağız dağda, kör müsünüz, gözünüz de mi görmüyor, orman mı kaldı dağda, bu kadar çoluk çocuk ne bulup ne yiyecek o yanıkların arasında?

Herkesin gözleri dağda. Anlamsız, anlamsız bakıyorlar dağa, dağ siyah, Koca Ana beyaz. Ne kadar bağıırırsa bağıırsın Koca Ana, dağ siyah Koca Ana hep beyaz. Kuşları var, cıvıldıyorlar, tülbentiyle dans ediyorlar. Alıp gidiyorlar, sonra getirip ona geri veriyorlar. Şimdi artık değil dağın yolunu tutmak, dağ tarafına bakan bile yok, “Kadın haklı,” diyorlar, yüksekler bomboş. Yabanıl hayvanlar, kuşlar, börtü böcek yanmadıysa eğer gelip ovaya sığındılar. Nereye gideceğiz ki?

Kızı, anasının tülbentini omzundan aldı, başına bağladı. Hiçbir şey demedi, bekledi başucunda anasının. Koca Ana oturduğu yerden kalkmadı, ayaklarını karnının içine çekti, ellerini çenesinin altından bağladı, başı yukarda, gelip omzuna konan serçelere baktı durdu. Serçeler yaprakların arasında kaybolmuşlardı ama sesleri biz buradayız der gibiydi.

Kadınlar silahları topladılar, kocalarının çıkardığı savaş mezarlığına geri gömdüler, gömülerin üzerini örttüler. Herkesi evine geri gönderdiler. Kolundan tuttuğunu evlere çekiyorlardı. Artık kim otlaktaki sığırı, sulanacak tarlayı, biçile-

cek yoncayı düşünebilirdi ki... Bir tek dert vardı şimdi, bekleyip görmek. Biz de yanacak mıydık?

Çocuklar büyüklerin korkusuna, neyin ne olduğunu bilmeden ağlıyorlardı. Çocuklar böyledir aldırmayın diyordu kasabanın gamsızı, gülersen gülerler, korkarsan onlar daha çok korkarlar. Ölüne ağlarsan seninle birlikte ağlarlar. Yetişkinlerin korkusu ya da cesareti boşuna değil, yaşamaya cesaret ederken de, ölmekten korkarken de bunu deneyimleyen bir zamanların çocuklarıdır o piçler.

Çok sürmedi, davetsiz misafir geldi, kapıya dayandı. Boynumuzu uzatmak zorunda kaldığımız giyotindi kendisi. Ve kasabaya girer girmez, buyruğunu verdi: “Asker! Tüm evleri boşalt ve tüm kasabayı kuşat.”

Bir anda Koca Ana’nın kocaman ellerinin arasında kayboldu yüzüm, gözlerim. Parmaklarının arasından sızan kırmızı ışığı gördüm. “Ey göklerdeki babamız,” diye söylendiğini duydum. Kırmızıya çalan ışık, bir tek amin ve ayak seslerimiz. Şu anda yine duyumsuyorum o anı, kırmızı karanlık bir tünelde gidiyoruz sanki.

Meydanda, buğdayın harman olduğu, kızgın güneş ışınlarının altında toplandı kasaba halkı. Sarı sıcak vurduğu gibi yakıyordu kurbanlarının derisini. Sarı sıcak bu harman yerindeki dayakçı kocaların en beteriydi bugün. Sivas’taki gibi acımasızdı, öldürmüştü. Orada yanmışız yanacağımız kadar, bir de burada yanıyoruz. Bir de burada. Fısıltılar dur durak bilmiyordu. Kadınların gözüaltları, yüzleri ve boyunları dayagı peşinen yemişçesine morarıyordu.

Jandarmalar gölgeliklerini kurdu. Sürekli nehre iniyor, soğuk suyun içinde serinliyorlardı. Kasabalı yanıyor. Süngü

güneşin ışığı altında parlıyor, ucu keskinleşiyordu. Buralarda en korkunç nesnelerden biriydi süngü, süngü uçlarında donakalmış, bebelerin ilk gülüşleri, denir, üzerine öfkeli şarkılar söylenirdi.

Koca Ana ve ben yürüyoruz, geriye kalan ayak bastığımız topraktan aldığımız ses, bunun dışında koca bir sessizlik ve o sessizlik içimde koca bir fırtına besliyor, kopsa kasıp kavuracak bir fırtına: Biz neden burada toplandık, bizi neden buraya topladınız?

Silahı elinde tutan jandarma yüzüstü, ne sevimli, ne de sevimsiz. Soru sorabileceğin bir yüzü yok. Ama elinde silahı var. Parmaklarının arasında sıkı sıkıya tutuyor onu. Kış olsa metal don tutmuş, parmakları yapışmış sanacağım.

Jandarmalar, kendi aralarında konuşuyor, gülüşüyor, tel-sizi açıyor, komut alıyorlar.

“Tüm ekiplere duyurulur, tamam.”

“Tamam duydum tamam.”

Akşam güneşi Munzur Dağı’nın ardında kaybolduğunda telsizden çekilebilirsiniz komutu alıyor yüzbaşı. Yerlerinden kalkıyorlar, kasabalıya talimat veriyorlar: Toparlayın şu malzemeleri! Askeri malzemeler, yaşama sevinciyle toparlanıyor. Radyo Hıdır çadırı söküp brandayı katlarken duyduklarım ilk büyük şaşkınlığımdı. Kalabalık, ölmedik, ölmedik, öldürülmedik, yaşıyoruz, yaşıyoruz ölmedik mutluluğunda, biri diğerinin etini çimdikliyordu.

Askeri cipler tozun toprağın içinde kaybolup gittiğinde, konuşmayı, öfkelenmeyi, itiraz etmeyi unutan kalabalık, ye-

niden dile, sözcüklerine kavuştu. Öfkeli değil, gayet sakin sözcükler döküldü ağızlarından. Kimi komutanın Alevi olduğuna yordu kendilerinin de yakılmamasını, kimi acıdı halimize, 'bu komutan halden anlıyor'a yordu olanı biteni. Askeri ciplerin yaydığı toz dalgası dağıldığında geriye çok korkulmuş bir günün utangaç akşamı kaldı. ✍

Ku Yev İm Miçev

O yıl altı metre kar yağmıştı Munzurlara, katı gövdesi daha yeni yeni eriyor, sulara karışıyordu. Yanına gelmiştik senin. Dilin baldan tatlıydı. Bize yüzünü bahara dönmüş dağları göstermiştin, kollarını açmış, “Bu dağların karını emen bu ovayı baştan aşağı gezip, görmelisiniz çocuklar” demiştin. Çiçekleri bir açılır, salkım saçak, çıldırırsınız. Kız çocukları ne zaman boy atmış, büyümüş farkına varamazsınız, toprak sizi kendine çağırır, hırçın rüzgârları ve bir insan boyunca yükselmiş arpası, buğdayıyla. Soluksuz düşersiniz dağların gölgesi ardı sıra. Başı var, sonu yok toprağı adımlarsınız, yeterince güçlenince kaslarınız, ona tohumlar sunarsınız, hasat zamanı buğdaylar alırsınız, mısırlar, günebakan çiçekleri... “Bakın şu kızlara,” demiştin bize. Yüzleri çilli, tenleri akşam güneşinin rengini almış Çingene kızlarıydı traktör römorkunda köye girenler. Saçları mısır püskülüydü kiminin, kiminin selvi dalıydı endamı.

“Toprağa her ne ekerseniz küçüğünden büyüğüne bu kızlarının sarmaşık saçları olur sarar sarmalar Munzur Ovasını,” demiştin. “Onun için biz toprağa ana, hasadına çocuk

deriz, bereketi nasıl da doğurgan biliriz bir bilseniz. Buğdayların yanı başında mısır püskülleri salınır, bakın! Gözleri sürekli üzerindedir günebakanların, sanırsınız günden önce buğdaya, dünyanın ekmeğine, mısıra bakarlar. Zamanıdır derler güne selam dururlar, sonunda da günün aydın, apaydınlık olsun ey insanoğlu, insankızı, şenin de günün aydın olsun havadan, sudan, topraktan beslenen börtü böcek, senin de hayvan, hayvan oğlu hayvan, derler.”

Munzur’da önce toprak ana uyanır demiştin bize, hiç bilmediğimiz bir dünyayı anlatır, az daha sabredersek anahatarlarını avuçlarımıza boşaltacağına söz verircesine. Sonra, toprak doğurduğu bitkiyi uyandırır, yüzünü ışığa verir, canlanır, ayağa kalkar, gözün gönlün açılın der, toprak uyanıktan sonra hayvanlar uyanır, dallarda kuşlar uyanır, sevişmeye başlar, insan kuş sesini duydu muydu tembelleşir, uyanmak istemez, kuşlarla bir olur, onlar kadar düşbaz olur, şu namussuz serçelerin cıvıdamaları, kanat çırpımları alır insanı yaşamak istediği hayatlara götürür, yatağında bir o yana dönersin artık, bir bu yana, içini bir sevda sarar, sevda dinginleştirir seni, fırtınalar göğsünün kafesinin içinde eser, dışarıda sessiz sakinsindir belki, lakin gün sakın geçmez, bunu da en iyi sabah horozu bilir, bildirir toprağın insanına. Zamanı geldiğinde dünyayı ayağa kaldırır. Öter durur, uyanıncaya kadar, üstünü başını giyininceye kadar toprağın adamı.

Sabah horozu işe kaldırır insanı. Gezdin, tozdun, konuştun, eğlendin, üstüne saatlerce uyudun, her şeyin zamanı var, sen avarelik zamanını tükettin ey Adem, ey Havva, bu gelen çalışmanın zamanıdır, imkânı yok dünyanın en tembe-

li ol uyandırır seni, kainatı uyandırır ayak sürümek senin kârına mı sanki. Sular uyanmış şarıl şarıl akıyor, toprak uyanmış gecenin neminden sıyrılmış, hayvanlar uyanmış, ahırlara sığmıyor, çoluk, çocuk uyanmış, sabahın tadından payına düşeni alıyor. Daha da hiçbir şey uyandırmazsa seni karnındaki açlık uyandırır, acıktın bu gelen zaman doymanın zamanıdır, hemen acele bir iki lokma bir şeyler yiyip günün ekmeğini kazanmanın zamanıdır. Anan der sana neden sonra, ekme de su gibi havadan mı geliyor sanıyorsun, her şeyin başı çalışmak. Büyürsün yaşlanırsın, emekli olursun o zaman maaşın gelir, sen de keyfini çatarsın hayatın, anam babam gibi.

Senin gibi. Her sabah güne uyanırdım, sabahın ilk ışıklarına. Toprağa uyanırdım, günebakana, buğdaya, mısıra uyanırdım, suya uyanırdım, horozun sesine, midemin gurultusuna, ahır dolduran hayvanların huzursuzluğuna uyanırdım, uyanırdım ben de herkes gibi. İşe koyulurdum, ya bir tarla sulardım o gün, ya hayvanları otağa salardım. Kaç yaşındaydım bunun bir önemi var mıydı? Hem annem, hem babam, hem de senin için kural buydu, önce çok çalışmak, kalan zamanı yaşamak. Bir de kalsaydı ne iyiydi.

Sen ne güzeldin, toprakla beraber uyandığın sabahlarda, günün o çiğine, sertliğine aldırmadan iniyordun su başına, bazen sana yetişiyordum, maşrapayı ben tutuyordum sen gönlünce sabunlanıyordun. Radyon o saatte açık oluyordu. Her zaman olduğu gibi Yerevan Radyosu'nu dinliyordun. Radyodaki ses Hayasdani hovin mernem dediğinde avuçlarına biriken gözyaşlarını yüzüne çarpıyordun ama hıçkırıklarını bastıramıyordun. Böylesi hüznü şarkılar çaldığında

radio, sana görünmek istemiyordum, ama her sabah da Tamzara çalmıyordu Yerevan Radyosu'nda. Seni en mutlu gördüğüm zaman, radyonun Lorqe çaldığı zamanlardı. Ses radyodan mı geliyordu, yoksa senden mi, o kadar mutlu oluyordum ki ayırt edemiyordum. Bazen bütün oyun havalarını katıp önüne gidiyordun, bara tutuşmuş sanıyordum ben seni. Tek başına bir adam, elli parçaya bölünmüş, el ele, kol kola vermiş, oynuyorsunuz, sonsuz bir mutluluk var senin elliye bölünmüş yüzünde. Radyonun sana sunduğu bu anlar çok fazla sürmüyordu, elini yüzünü yıkaman, güneşi karşılamaman, ışığın iyice yükselmesi, tüm vücudunu sarıp sarmalaması, sanıldığı gibi öyle çok da uzun zaman almıyordu.

Zaten benim de o kadar bekleyecek zamanım olmuyordu. Sığırlar tarlalara giriyor, inekler fasulyeleri yiyor, danalar yoncaya dalıyor, açgözlülükle ne kadar otlayabilirlerse otuyorlardı. Böyle olunca da şişiyor, nefessiz kalıyorlardı. İşin yoksa çağır birini alsın bıçağını gelsin, hayvan telef olmadan bıçağı vursun boynuna da bari eti güme gitmesin. Çok sık değil ama bazen bütün bunlar oluyordu senin sevdandan.

Sen bir elinde radyon, diğer elinde bastonunla eve giriyor, şarkı söylüyor, masal dinliyor, bir dünyaya doyuyorken, ben seni uzakta bırakıp bir başka dünyaya doymaya gidiyordum. Toprağın dünyasında ben ovaysam sen dağdın, öyle mi?

Evde değilsen, karnın toksa, uykunu almışsan öğlene kadar, su başındaki ceviz ağacının gölgesine sığınır, orada gelen gidenle muhabbete koyulurdun. Anlatacak anın çoktu.

Seferberlikte yedi yıl askerlik yapmıştın, Arap çöllerine gitmiştin. Ağıtlarını bilir, söyledin. Arapça konuşan birini gördün mü başlardın sen de konuşmaya, adam en sonunda pes eder, “Dur ihtiyar,” derdi, “nerede bende senin bildiğin Arapça.” “Haydaaaaaaa” derdin, hevesin kırılırdı gençliğinin dilini konuşamayınca. Bir İspanyol gibi uzun uzun isimlerle çağırılırdın. Ermeniler başka adlarla çağırılırdı seni, Kürtler başka, Türkler daha başka.

Gelen giden senden sorulurdu. Allah’tan misafirin çoktu da canın sıkılmıyordu. Gelenlerle çıkarıp alıyordunuz göllerden alabalığı, pişirip yiyordunuz, haftanın çoğu günü böyle geçiyordu. Elinde bastonun, senden genç bu adamlarla gölleri yokluyordun, ne çıkarsa bahtınıza. Oltayı salıyor balığı bekliyordunuz, artık ne zaman gelirse gelir, ama önünde sonunda ağlara takılırdı. Sen ve yanındakiler balıkları dolduruyordunuz kovalarınıza, onlar oynuyor, zıplıyor, siz alıp, geri koyuyordunuz kovaya, sonunda yiyeceğiz seni balık, alacağız senin tadını diyordun neşeli, neşeli. Taze etinin, içinde yüzdüğün tertemiz suyun, yosunun tadını alacağız senden gözünü sevdiğim balık diyordun sen, kaçmaya çalışmayasın boşuna yavru sazan, sonra da gülüyordun bu acımasızlığına. Yemek yeme töreni senin için bir mutluluk anıydı, kocaman ellerinle ekmeği ikiye üçe böler, avuçlarının arasında kaybolan ekmeği balığa dürüm yapar, tuz eker, balığın üstüne limonu sıkar, ekmeğini daha kaç çeşit ota doldurur, yanındakilerin gözü sende, “Haydi çocuklar başlaman derdin.” Sen yerdin, genç arkadaşların seninle yarışır, senden çok yerlerdi. “Kurt kocamayacaktı siz o zaman görecektiniz beni,” derdin gülerek.

Yerinizden kıpırdayamazdınız artık, soğuk sulardan kana kana içer günde bilmem kaçınıcı kere yine ağaçların gölgesine sığınır, karnınızdakiler hafifleyinceye kadar uyur, söyleşir dilden dile atıldınız. Yanındakiler Ermeniyse, keyfine diyecek yoktu o zaman. Kendine gelir, kendi cümlelerini kurardı. Ermenicenin yanı başınızda kaynayan su gibi akışı, suya hayranlıkla bakıp, kendi yüzlerinizi görmeniz demekti. O kaynak, o dil neleri beslemezdi ki, Çemişgezek'in ağaçlarını, Arapkir'in üzümlerini, Şebinkarahisar'ın Şebin balını, Aşağı-Yukarı Pakarıç'ın bağ bahçesini.

Çemişgezek'in insanları, Çemişgezek'in ağaçlarıdır, onlar eğer hâlâ yerlerinde durmuyorlarsa vay Çemişgezek'in haline, çıplak kalmıştır dağı bayırı. Cimin'in her biri bir ceylan gözü kadar büyük, güzel üzümlü, başında fidanını toprağa salan yoksa, o ezildikçe şarap kokusu veren meyvesini vermez. Sen hep derdin bal Şebinlinin canıdır, canının yongası malıdır, ama bunca bereketi yaratan elleri nerededir Şebini'nin, nerede? Amerika'da mı, Fransa'da mı, Şam'da mı, yoksa yol kenarlarında bir yerde mezarsız mı yatıyor, bu insanlar nerede? Sen sorardın arkadaşların sana anlatırlardı da, dinledikçe için kabarırdı.

Alıp başını gitmek isterdin gençliğinde görmüş olduğun o yerlere ama kim var ki derdin, kaç kişi kalmıştır ki, görmek istediklerimin kemikleri bile kalmadı, kimi göreceğim. Ermenice konuştuğun o günlerde kakhahana gözyaşların karışıyordu. Zamanı kaybetmemenin bir yolunu bulabilseydin keşke, doyardın anadiline. O zaman belki ikide bir sorma gereği duymazdın anadilinin insanlarına Hokit sirim, anu ti-ez?*

* Sevgili ruhum aç mısın ?

Misafirin yoksa Yerevan Radyosu'na misafirliğe giderdin. Kürtler radyonun Kürtçe saatlerini beklerdi ve o beklenen ses gelir davete icabet ederdi: "Erivan Xeberdide, guhderên eziz, naha bibhêzın deng u behsên taze."* Sen Hayerenini dinler, Kürtçe saatinde durur, bakınırdın hele bir Qerapeto Xaço avazı çıksın, isterse dünya dursun o dakika, sırtını toprağa verirdin, kulağın Qerapeto Xaço'da, o an bir başka dünyada yaşıydın ki bizlerin sesi imkânı yok yetişmezdi senin gidip de içinde kaybolduğun o sokaklara.

Bizim dilimiz derdin ölümsüz Hayerenin için, müziğin dilidir, çal oğlum. Bizim dilimiz dansın dilidir, oyna Çingene kızı. Oğlan çalar, kız oynardı. Sen kaçınıcı defa ispat etmiş olurdun Ermeni dilinin coşkusu. Dostun Çingeneler senden iyi olmasınlar, onların da ağzından bal damlardı. "A be sizin dilinizde bir oyun havası çaldığında, al getir Dersim'in, Erzincan'ın, Sivas'ın bütün çiganlarını yorulmaz oynarlar, sabahlara kadar be ya sabahlara kadar. Doymaz döner sana derler ki: Biz her dilde oyun oynadık ama sizin diliniz bir başkaydı, topladı dağların rüzgârını, elimizin, ayağımızın hünerine bağışladı. Ne oynamaya doyduk, ne yorulduğumuza anladık. Allah çarpsın yalan söylüyorsam, nah bu iki gözüm önüme aksın be, aksın be, aksın". Bu sana yeterdi de artardı bile.

Ermeniceyi dilin döndüğünce övmek isterdin. Anadilin evinin bereketiydi senin. Ermenice alfabeyle Kürtçe bir mektup yazmıştın bana ve "Madem okumayı biliyorsun sana bir

* Erivan Radyosu haberleri sunar, değerli dinleyiciler şimdi yeni haberler dinleyeceksiniz.

mektup yazdım al oku bakalım,” demiştin. İki anadilin birden vardı senin, ikisini bir arada konuşurdun. O zamanlar aklım ermezdi, aynı dili konuştuğunu sanırdım, karıştırırdım. Ben de bana sorduğun soruların cevabını kendimce, iki dili birleştirerek verirdim. Kasabaya gidiyorsam seslenirdin: “Ne low tu sona vorun hed?” Cevap verirdim “Ez som Şuşa-ni hedi. So so çımane to arevi nıman gı payli ne finde so.”♦ Gözlerinin içine bakar birkaç kelime sıralardım, sen de beni süzerdin baştan ayağa, şakadan sertliğini yumuşatırdın, biraz daha yumuşadığında, dünyanın en tatlı ihtiyarı olurdun. İçine doğmuş gibi beklediğim cümleyi kurardın, so piye mı so ku yev im miçev.♥ O anda dünyayı bırakıp ardımda gidebilirdim. Sen bana izin verdikten sonra bütün yollar önüm sıra açılıyordu ne de olsa.

Hadi söyle bana hokit sirim, lav es?♦✍

♦ Sen kiminle gidiyorsun? Ben gidiyorum Şuşanla birlikte.

♥ Git git, gözlerin güneş gibi parlıyor.

♦ Git babacığım git seninle benim aramda.

Berlin Duvarı Güncesi

Devlet televizyonu günlerdir üst üste Berlin Duvarı'nın yıkılışını haber veriyor. Demir perdenin akıbeti kötüymüş... Televizyona konuşan biri diyor ki, Batı Berlinlilerin umurunda değilmiş, ama Doğulularmış duvarlara kazma-kürek girişenler. Kapitalizm sanıldığı kadar da kötü değil, özgürlük ve para var karşı tarafta, gazetecinin mikrofon uzattığı Doğu Berlinli öyle söylüyor. Bir diğeri, ne yana gidersek gidelim dünyanın çivisi çıktı artık, bunu aklımızdan çıkarmamalıyız, diyor. Durum gerçekten buysa ölecek miyiz biz, peki ne olacak halimiz, o çivi yerine oturmadıkça? İnsanın kafası karışıyor.

Doğulular kaçıyorlar. Batı'da zengin olacağız, oysa burada ne uzamış, ne de kısalmıştık diyorlar. Yağmalıyor, sonra kayıplara karışıyorlar. Belki de çoğunluğun umduğu o güzel gelecek onları bekliyordur. Heyecanlı, azimli ve mutlular, en azından televizyona konuşanlar.

Bugünler, kötü bir yerden daha iyi olabileceği düşünülen başka memleketlere kaçma günleri olarak anılabilir sonrala-

rı. Amcam Diyarbakır Cezaevi'nden tahliye oldu, uzun bir yolculuk sonrası eve vardı bu sabah. Zeranik Kışlası'nda kontrolden geçmiş. Sekiz yıldan bu yana hapis olduğunu bilirmiş askerler. Adamlar sözü uzatmamışlar, her biri birer mafya filmi oyuncusu edasıyla, "Üç güne köyünü terk edeceksin, yoksa ölürsün," demişler kendisine. Geldiler aynı rolü köyde bir kez daha prova ettiler. Numara yapmadılar anladım.

O da, "İyi de nereye gideceğim," demiş, "benim evim, ailem burada."

"O zaman onları da al kaybol, kabilenizden bir tekini gözüm görmesin," demiş Komutan.

"Yoksa ne güzel bir öykünüz olur bilirsin" demiş içlerinden biri.

"Ah zavallı" demiş, bir diğeri. "Ah zavallı eskiden olsa Komünistler Moskova'ya derdim sana, ama şimdi Moskova da size yüz çeviriyor, o sevda da yandı, bitti, kül oldu. Tamam mı? Aman neyse ne, sen git. Ne cehenneme gidersen git. Gözümün önünde olma, beni delirtme, ne halin varsa gör," demiş Komutan.

Amcam sinirlenmiş, öfkelenmiş, biraz da korkmuş, yüzü renkten renge girmiş, terlemiş, gözleri yerinden fırlamış, dokunsan ya ağlayacak ya da ayaklanacakmış, ama tutmuş kendini, yiğitliğe leke sürmemiş. Çarkını kırmamış. Küfretmemek için tutmuş kendini, askerlere saldırmamak, dayak yememek için, kardeşleri onun yüzünden zulüm görmesin diye, durmuş öylece, uzun uzun askerlerin yüzüne bakmış, bu haliyle daha sinir bozucu olmuş.

Askerler bağıra çağıra bunları hep anlattılar köyde.

Babam da endişelenmiş, öyle dedi anneme. Abimi öldürürler diye çok korktum.

Onu dinlediğimi görünce sustu, sesi titriyordu. “Oğlum sen niye eve kapanıp kalıyorsun? Çık dışarı oyun oynasana.” “Ortalık kar kıyamet nerede oynasın ki” dedi annem.

“Amcama ne yaptılar? Hem senin gözlerin niye kan ça-nağı olmuş baba?”

“Uyumadım, yorgunum, uykusuzum.”

“Uyu baba.”

“Tamam, hadi sen git oyun oyna, müsaadenle biz de an-enle biraz konuşalım, sonra da uyurum. Anlaştık mı?”

“Amcamı mı anlatacaksın baba?”

“Yok, İstanbul’a taşınacağız, annenle onu konuşacağım.”

“Bu karda kışta nasıl taşınabiliriz ki ta İstanbul’a, ben an-lamadım. Hem bizde mi Berlin Duvarı’nı yıkanlar gibi şeh-rimizden kaçacağız baba?”

“Yok oğlum, biz İstanbul’a gideceğiz.”

“Baba İstanbul’un taşı toprağı altın mı?”

Güldü. “Hadi git biraz oyun oyna, bak Sarkis’in Vasgin sokakta yalnız, arkadaşlık et biraz. Vasgin oğlum,” dedi Sar-kis amcanın oğluna seslenerek, “Hadi kartopu oynayın siz Markar’la, ama birbirinizi hırpalamayın, anlaştık mı?”

Anlaştık. Kartopu oynadık, üşüdük, ellerimiz Moskova, Pekin rengine büründü, kıpkırmızı oldu.

Vasgin, “Bu babam da bana bir eldiven bile almıyor,” de-di.

“Benim babam da bana almıyor Vasgin.”

“Belki gerçekten de paraları yoktur.”

Yüzüne baktım, yanakları kızarmıştı Vasgin’in.

“Vasgin, suratın Çarşamba pazarına benzedi, bu mevsimde domates oldun kızardın biliyor musun?” dedim.

Vasgin benimle atışmaya başladı bu sözlerim üzerine.

“Bir ayna olsa keşke, kendi yüzünü görsen, hava çok soğuk”

“Evet, artık yorulduk da, tadımız kaçtı.”

Güldü. “Kaçtı, haklısın ama geri gelebilir.”

“Nasıl?”

“Ohan efendinin samanlığından kuru üzüm çalalım mı, ne dersin?”

“Haydi!”

Samanlığın kapısını açtık, gizlice içeri girdik, samanların arasında domatesler vardı, kıpkırmızı, kuru üzüm vardı, daha neler neler vardı. Aç kurt gibi saldırdık. Her şeyin tadına baktık bi güzel. Ama yemek de bir yere kadar. Karnımız şişti ama samanlığa girmek can sıkıntımızın geçmesine yetmedi. Hava çok soğuktu. Köyün sokaklarında gezerken tir tir titriyorduk, yine de eve de gitmek istemiyorduk. Ev sıcaktı doğruya doğru fakat gittiğimiz her yerde esir düşmüşüz gibi sıkılıyorduk.

Sormadan edemedim, “Berlin Duvarı’nı izledin mi hiç? Herkes sosyalist taraftan kaçıyor artık.”

“Onlar duvarları yıkıp kaçıyorlar. Bizde atları, hayvanları bırakıp kaçıyoruz. Bu sene de böyle işte herkes kaçıyor kendi yerinden yurdundan” dedi.

“Galiba haklısın, evet.”

“Benim canım sıkılıyor” dedi.

“Benim de Vasgin, Ne yapalım?”

“Bilmem ki?”

“Şimdi eve gitsek ne yapacağız sanki, sabahtan akşama kadar TRT, sabahtan akşama kadar komünizmin akıbeti.”

Oflaya puflaya biraz zaman geçirdik. Sonra ona çelme atmanın mutluluğuyla

“Bak, dedim, senin de duvarın yıkıldı, annen seni tamire çağırıyor.”

“Neden sadece benim annemin sesini duyuyorsun sanki, bak Meryem yenge sabahtan beri sana sesleniyor, duymuyorsun bile” dedi kıskançlıkla.

Annem yanıma geldi, “donmuşsun oğlum, dışarı çıkınca eve gelmeyi bilmiyorsun.”

“Ama siz yolladınız beni” dedim.

Güldü. “Suçlu mu olduk şimdi oğlum.”

Cevabımı beklemeden ocağın başına gitti, hep beraber yemek yiyelim, dedi, senin de için ısınsın, bir tas çorba iç, yoksa üşütürsün.

Annemi yalnız bıraktım amcamın yanına gittim, babam saz çalıyor, o da bir şeyler mırıldanıyordu. Dönüp babama, “Sen makamı, notayı nerden öğrendin adamım, saklanır ka-buğundan çıkmazsın, ama her şeyden de haberin olur,” dedi. Babam güldü.

Amcam, “Ha kendine gel işte böyle,” dedi, “ne o öyle sabahtan beri gemilerini Karadeniz’e götürmüş, bat bat diye zorluyorsun?”

Babamın gözlerinin karası sarı bir ışığa büründü, aklamdı amcamın tatlı sözlerinden sonra.

Babaannem kaşıyla beni işaret etti. Amcam şaka yaptı, güldük. Böylece birinin canı hiç sıkılmamış, susmuş, ben de bir şey anlamamış oldum. Yaşa babaanne, hâlâ çocuk yerine koyuyorsun beni.

Babam elini kardeşinin omzuna attı, bize baktı, gemilerini baturmaktan son dakika kurtarmıştı Koca Reis. Ablam, “Yaşasın babamın keyfi yerindeeeeeee!” dedi. Yine her şeyi birkaç dakika geç anlamış ama çok önceden sezmiş bir edayla konuşarak.

Babaannem, “No domani her çi zani, çiton domane,”[♣] dedi. Ve sordu, “Heyno domani ne ama Meryem?”[♦]

“Ama najni ama,”[♣] dedi annem, şimdi yatıracığım çocukları.

El mecbur babaannemin emri üzerine uykuya daldık.

Ablam dedi ki: Sakın uyumayın bakın. Şimdi amcamın arkadaşları gelecekler sigara içerler, ekmek alırlar, şakalaşırlar, çay içerler, masal anlatırlar, biz de devrime onlarla kaldığı yerden devam ederiz. Ama uyumak yok, komik şakalara yüksek sesle gülmek yok, yoksa annem bizi alır ayağının altına, tamam mı? Altı kardeş hepimiz tamam, tamam, tamam, dedik, söz verdik teker teker. Küçükler uyudular, verdikleri söz de onlarla birlikte rüya görmeye başladı.

[♣] Bunlar nasıl çocuklar böyle, her şeyi biliyorlar?

[♦] Çocukların uykusu gelmedi mi Meryem?

[♣] Geldi yenge, geldi...

Çok geç geldiler. “Neredeyse sabah olacak ablaa” dedim fısıldayarak. Az kalsın uyuyacaktım.

“Ama geldiler ya ona bak sen” dedi. “Amcam burada, ben biliyordum onların da geleceğini.”

“Nerden biliyordun? Kaç kişiler abla?”

“Görmüyorum ki.”

“Tahmin et.”

“En fazla on kişidir. Kalabalık gezmezler ki.”

“Çok kişinin sesi geliyor ama.”

“Duydun mu? Annem, ‘Çocukları uyandıracaksınız, sıkıntı olur,’ dedi,” diye fısıldadı ablam kulağıma, güldük.

Ablam, “Biz uyumak istemiyoruz ki uyandırsınlar,” dedi.

“Haklısın Meryem Hanım” dedi içlerinden biri anneme. “Sessiz olun,” diye çıkıştı arkadaşlarına. Komutan belki de bu adamdı, tek kelimeyle herkesi susturmuştu da oradan anladık.

Böylece biz uyanmamış olduk ama amcamın arkadaşları ne zaman gitti anlamadım, önce benim küçüğüm, ondan sonra da ben uyudum, benden sonra da ablam uyumuş.

Sabah, babam biz uyanmadan kasabaya gitmişti. Kamyon ayarlayacakmış. İstanbul'da asker arkadaşı varmış, ona telefon edecekmiş, bu eski arkadaş bize bir ev bulabilirmiş. Babannem dualar etmeye başladı, tuttuğu altın olsundu bu iyi çocuğun. Babam iyimsermiş giderken, yazışıyorlarmış eskimeyen arkadaşıyla. Annem, amcama mektuplarını gösteriyordu.

Amcam, “Gelin çocuklar!” dedi bize. Toplandık etrafına, “Kim daha çok masal biliyor?”

Hepimiz ablamızı işaret ettik elimizle, ablam amcama sokuldu, haliyle Garo hadi ilk masalı sen anlat dedi en çok bilenimize.

İlk büyücü cadıyı ablam, Kaf Dağı'nın ardındaki son canavarı ise amcam oynadı. Babaannem, "En güzel masalı benim Garabed'im anlattı," diye takıldı bize, ama ablamda mütevazılık ne arar, "Hiç de bile, ben anlatım," dedi. Babam akşama doğru eve geldi.

"Tamamdır! Kamyonu da, evi de ayarladım. Göçüp gidiyoruz, askerler hayrını görsün buraların. Bir zemin kat ev varmış, birkaç ay orada idare ederiz. Sonra iş bulur, evi değiştiririz."

Annem, "Olur," dedi.

TRT hala Berlin Duvarı'nı gösteriyordu. Birkaç gündür kazmalar kürekler nasıl hırsla iniyordu taşla toprağa anlattım. Bilmiyorum duvar sadece Berlin'de mi, yoksa dünya genelinde mi yıkılıyordu. Köyler, sahipsiz at, eşek, katır ve köpeklere kalmıştı.

Ablam, "kurda bak, kurda", dedi.

"Hani nerde?" dedim gözlerimi televizyondan alıp.

"Kör müsün? Bak atları nasıl katmış önüne kovalıyor. Çok ortalıkta gezme yoksa bu kurt seni de parçalar."

Ben de ona, "Kurtlar bayram ediyor, her taraf at dolu beni niye parçalasınlar ki?" dedim.

"Yazık oldu güzelim hayvanlara, kaldılar karın, tipinin ortasında aç susuz."

Babam haber saldı, hayvanlarımızı sattığımız tüccar, koyun sürüsünü, sığırları kattı önüne, götürdü kasabanın ahi-

rına kapadı. Annem hayvanların arkasından ağladı. Babam dayanamadı, annemin sevdiği inekle danasını gidip tüccardan geri aldı.

Anneme, “Al hadi kim bakacak biz gidince bunlara?” dedi.

Annem köyün demirbaşı aileye emanet etti hayvanları, “Gelemezsek size helal olsun,” dedi.

Anahid bibi de anneme, “otuz sene sonra da gelsen senin burada bir ineğin, bir de danan hep var kızım” dedi.

Bu hepimiz için moral oldu doğrusu. Annem: “Tamamen malsız, mülksüz kalmadık, bir iki tane de olsa hayvanımız var” dedi. Kafasını kaldırdı amcama baktı, “ne yapalım Garabet sen sosyalistsin ama mal da canın yongası” diye de ekledi.

Sonra da başladı ağlamaya, Anahid bibi de ağladı. Onlar ağlayınca ayıp olmasın diye biz de eşlik ettik. Amcamla, babam da bana sorarsan kendilerini zor tuttular. Babaannem evden dışarı çıkmadı, galiba yalnızken daha rahat oluyor gözyaşlarını akıtmak.

Akşam yemeğini babam pişirdi, hep birlikte sofrayı kurduk, oturduk. Amcam, “On beş yıl sonra babamın evinde sadece iki akşam yemek yiyebiliyorum,” dedi.

Babam gülererek, “Buna da şükür, Allah varsa kesin büyüktür,” dedi.

Babaannem “Ben neleri gördüm, buna da şükür, bela başımızdan eksik olmadı, burası senin evin, bir gün kavga biter, gelirsin, babanın evini şenlendirirsin oğlum,” dedi.

Babam ve amcam şarap içtiler yemekten sonra. Babaannem tütün sardı, anneme de verdi, annem almadı, utanma

benden kızım, dedi babaannem. İç, biliyorum zaten, içiyor-sun!

Akşam konu komşu geldi. Onlar da göçüyordu. İstanbul'da birbirimizi özlemeyecektik. Görecektik. Bizim için güzel temennilerde bulundular. Teşekkür etti babam. Annem çok sağ olun, dedi. Kadınlar, babaanneme sarıldılar, "Bizi unutma dediler, darılırız sonra sana." Babaannem acı acı gülümsemekle yetindi.

Gece arkadaşlar geldi mi, bilmiyorum, uykusuzduk, ablam beklemedi, o beklemeyince biz de beklemedik. Sabah uyandık. Kahvaltı yaptık. Kamyon geldi. Köylüler yardım etti, kamyonu yükledik. Jandarma geldi, daha işimiz bitmeden.

"Aferin!" dedi, "Garabet herif, söz dinliyorsun, aferin."

Amcam ses çıkarmadı.

"Dut mu yedin? Ne oldu sana hiç sesin çıkmıyor Garabet herifçim?"

Yine cevap veren yok.

Komutan kendi kendine konuştu, konuştu, konuştu... Amcam bir lokmaymış ve o bir hırsla dişlerinin arasında çiğneyecekmiş gibi, "Oğlum siz Esat Oktay'ı da böyle susa susa mı delirttiniz, normalde o akıllı adamdı laaaannn," dedi.

Kimse üstüne alınmayınca komutan ahaliye dönüp, "Siz de gidin, siz de gidin, sonra biz kurtla, kuşla, dağdaki oğullarınızla baş başa kalalım, kozlarımızı paylaşalım, el mi yaman bey mi yaman, bakalım," dedi.

Giderken, "Muhabbete de gelmiyor bunlarla, ille sopa hep sopa." Yine kimse bi şey demedi.

Jandarmalara, “sırayı bozma asker” diye hükmetti. Tek sıra dizildiler, gittiler.

Biz de onlardan sonra hatır alıp yola koyulduk...

Ablam “Bi daha ne zaman geliriz evimize, kim bilir...” diye sızlandı.

“Kim bilir kızım,” dedi, babaannem, yüzünü yan çevirdi, tülbendiyle gözyaşlarını sildi.

Zeranik'te kamyondan indik, taksiyle kasabaya gittik, oradan otobüse bindik. Yol yirmi dört saatten fazla sürdü. Otobüsteki bütün yolcuların içi dışına çıktı, aramızda kimse uzun yola çıkmamıştı daha önce. Gece eve gelmişiz, ablam hariç hepimiz uyuyormuşuz, sabah bir uyandık ki...

“Uykuda İstanbul'a geldiniz avanaklar” diye ablam kafamızda boza pişiriyor. Babamın asker arkadaşı çıktı geldi. Amcamla tanıştı. Babamı çekiştirdiler bir köşeye. Ev daha kamyondan nasıl boşaltılmışsa öyle duruyordu. Eski arkadaş bizimkilere, “Hadi gelin, kahveye gidelim,” dedi. Gözümü amcamdan ayırmadım, beni de çağırırsın istiyordum. Bu kadar horozlanmaya hakkım vardı artık.

Hadi bakalım sen de gelsene bizimle, dedi Amcam.

Ben de çıktım onlarla, ama hiç sevmedim İstanbul'un gökyüzünü. Kurşuni, sertti hava, çok ağır kömür kokuyordu.

Bulvarları geçtik. Bütün duvarlar yazılarla doluydu. Komünistler Moskova'ya, Moskova da yıkılırsa direkt cehenneme! yazıyordu birinde. Diğerinde, Ya sev Ya terk et.

Bizim duvarlarımızı bizimkiler kazma kürek yıktı, dedi babamın eski arkadaşı.

Halkın evlerinden, duvarlarından da bize cehennem olun çağrısı yapıyorlar, diye onu onayladı babam.

Berlin Duvarı'ndan mı bahsediyorsunuz baba dedim heyecanla, Berlin Duvarı, dedi amcam. Evet, yıkıldı gitti işte. Eliyle kafasının içini gösterdi, böylece biz de kurtulmuş olduk duvarlarımızdan...✍

“Şurada, burada, büyülenmiş gibi öylece kalakaldığımda ve bulunduğum toprakları sessiz, dikkatli, uzunca bir bakışla kavradığımda, şöyle garip bir şey oldu, bu güzelim dış gerçeklik de bana bakıyordu. Görünürün gözünde görünür olmak çok tuhaftı, etrafımda gördüğüm her şeyin kendi etrafını görecekle gözleri olduğunu fark etmek de öyle. [...] Ara vermeksizin incelerken, ben de İncelemekte olduğumu, dikkatle gözlemlendiğimi görüyordum. [...] Şaşırdığım vakit, belki ben de bir şaşkınlık konusu oluyordum [...]. Bu toprakların ve binlerce güzelliğinin gözleri vardı, bu da beni tatmin ediyordu.”*

Robert Walser

* Aktaran Yüksel Arslan, *Yeni Etkiler*. İstanbul: Sel Yayınları, s. 31.

"Güleceksiniz ama kendime çok kıızıyordum, ellerim kırılısaydı, sürmeseydim parmaklarımı ne bir kapı kolu-
na ne de başka bir camii duvarına, o zaman hapsedil-
mez, bunca yılı saymak zorunda kalmazdım dört duvar
arasında, diyordum. Yıllar sonra kendime ettiğim bed-
dualar tuttu diye düşünüyorum bazen de. İyi ama ben
imansızlıkla yaftalanmış bir adamım, Tanrı'ya güvenim
ne ki duam ya da bedduam karşılık bulsun. Biliyorum
gülüyorsunuz, ben de gülüyorum ama saçmalamak ba-
zen insana iyi geliyor. Kendisiyle baş başayken hele."

Yerin ve göğün uçsuz bucaksız kıyılarından, köşele-
rinden insanlar. Asuriler, Ezidiler, Kürtler, Türkler...
Giden şeyler sonra, ister dağa kaçan bir keçi, ister
gecede yolunu şaşıran bir mermi. Kolay kolay kendi
adreslerini bulamayan, öyle giden şeyler. Kabağını
kırmış ölü bir kuş misali dilin ucuna toplanmış
sözcükler. Bir ölüyü uğurlarken kendilerini dalların-
dan atan yapraklar. Erdem Özgöl sözcükleriyle bir
tren yapıyor. Öykülerine binip gidiyoruz. Ağaçlar,
sular, kuşlar, koyunlar, keçiler, yolumuzdan eksik
olmuyor. Geyiklerle karşılaşılıyor. Saman balyalarıy-
la. Başağı iri buğdaylar biçilmişler. Toprak yolda kız-
lar bisiklet sürüyorlar. Zaman bizi yolda buluyor.

